

ΒΙΒΛΙΟΚΡΙΣΙΑΙ

Wirtschaftstheorie & Wirtschaftspolitik. Festschrift für Alfred Amonn zum 70 Geburtstag. Hrsg von Valentin F. Wagner & Fritz Marbach MCMLIII. Francke—Verlag Bern.

Οἱ ἀρχαιότεροι καὶ νεώτεροι ἀντιπρόσωποι τῆς Αὐστριακῆς Σχολῆς τῆς ὑποκειμενικῆς περὶ ἀξίας θεωρίας καὶ τῆς ὀριακῆς ἀναλύσεως, ἡ ὁποία ἀποτελεῖ ἓν ἐκ τῶν ἰσχυροτάτων ἐρεισμάτων τῆς οἰκονομικῆς ἐπιστήμης—οἱ ἀνά τὸν κόσμον ἐγκατεσπαρμένοι καὶ μεταξύ τῶν ὁποίων εὐρίσκεται καὶ ὁ τιμώμενος—ἀλλὰ καὶ ἡ Ἑλβετικὴ Ἐπιστήμη, προσφέρουν ἐνταῦθα τὴν συμβολὴν των, διὰ τὴν ἑβδομηκονταετηρίδα τοῦ πολλοῦ διδασκάλου Ἀλφρέδου Αmonn. Καὶ ἄλλαι ἐπετηρίδες ἡγουμένων τῆς Αὐστριακῆς Σχολῆς, τοῦ δυστυχῶς πρὸ μικροῦ θανάτου (Νοέμβριος 1955) Hans Mayer (βλ. «Ἀρχεῖον» τόμος 34 (1954) Α-Β, σελ. 207), καθὼς καὶ τοῦ Degenfeld (βλ. «Ἀρχεῖον» Τόμος 35 (1955) Α, σελ. 92), ἠγγέλθησαν καὶ οἱ τιμώμενοι καὶ τὸ ἔργον των ἠξιολογήθη ἐκτενῶς. Ἰδιαιτέρως ὅμως ὁ Alfred Amonn ἐτίμησε καὶ διὰ τῆς συνεργασίας του τὸ «Ἀρχεῖον», (βλ. «Ἀρχεῖον» τόμ. 35ος (1955) σελ. 1) καὶ ἡ ἐργασία αὐτοῦ : *Die Klassische und die moderne Nationalökonomie* (1949) (βλ. «Ἀρχεῖον» τόμ. 34ος (1954) Α-Β, σελ. 1), μετεφράσθη καὶ ἐδημοσιεύθη, ὥστε νὰ εἶναι ἀρκετὰ γνωστὸν τὸ ὄνομα τοῦ ἐξόχου διδασκάλου καὶ σεβαστοῦ φίλου τοῦ Πανεπιστημίου τῆς Βέρνης, ὁ ὁποῖος ἐώρτασε (1955) τὴν 70ετηρίδα του. Ἀπὸ 25 ἐτῶν κατέχει αὐτόθι τὴν ἑδραν τῆς Θεωρητικῆς Οἰκονομίας, ἀφοῦ ἐπὶ σειρὰν ἐτῶν ἐδίδαξεν εἰς Φρειβουργον (i. Ue) Τσέρνοβιτς, Πράγαν καὶ ἐπὶ τι διάστημα εἰς Τόκιο.

Ὁ ἐν λόγῳ τιμητικὸς τόμος περιλαμβάνει δέκα ἐννέα μελέτας. Ἡ *Tabula Gratulatoria* ὅμως, καταλαμβάνει σελίδας ὀλοκλήρους ἐπιστημονικῶν ἰδρυμάτων καὶ οἰκονομικῶν ὀργανισμῶν καὶ ἀτόμων ἀπὸ ὅλον τὸν κόσμον, ἀσχολουμένων μὲ τὴν Οἰκονομίαν. Ἐκ τῶν μελετῶν τούτων πέντε ἀφοροῦν εἰς Γενικὰ Οἰκονομικὰ ζητήματα : Οἰκονομία καὶ Κοινωνιολογία, Οἰκονομολογία καὶ Ψυχολογία, Τὸ ὑποκειμενικὸν στοιχεῖον εἰς τὴν Οἰκονομικὴν θεωρίαν, Ἡ μέτρησις τῆς Ἀξίας, Εὐεπίλυτα καὶ ἄλυτα προβλήματα τῆς Οἰκονομικῆς πολιτικῆς—τρία τὸ χρῆμα καὶ τὰς Τραπεζὰς— ἀνά δύο τὰς Οἰκονομικὰς διακυμάνσεις καὶ τὴν Ἱστορίαν τῶν Οἰκονομικῶν θεωριῶν καὶ ἀνά ἓν : τὴν Οἰκονομικὴν ἱστορίαν, Κοινωνικὴν πολιτικὴν, τὴν Κεϋνσιανὴν Οἰκονομίαν, τὰ Διεθνῆ οἰκονομικά, τὸ Μονοπώλιον, τὴν Οἰκονομικὴν τῶν Ἐκμεταλλεύσεων καὶ τὰς Μεταφοράς. Ὅλοι εἶναι εἰς τὴν Γερμανικὴν πλὴν μιᾶς εἰς τὴν Ἀγγλικὴν.

Ἡ κυριωτέρα συμβολὴ τοῦ Αmonn ἀφορᾷ εἰς τὴν οἰκονομικὴν θεω-

ρίαν και μεθοδολογίαν, εἰς τὴν ἔρευναν τῶν μεθοδικῶν βάσεων τῆς Οἰκονομίας, διὰ τοῦ τὸ πρῶτον ἐκδοθέντος τῷ 1911 ἔργου του Objekt und Grundbegriffe der Theoretischen Nationalökonomie (2α ἔκδοσις 1927). Τοῦτο διέκρινε τὰς ἐννοίας τῆς Ἑθνικῆς Οἰκονομίας (Nationalökonomie), τῆς διδασκαλίας τῆς λαϊκῆς οἰκονομίας (Volkswirtschaftslehre) καὶ τῆς διδασκαλίας περὶ λαϊκῆς εὐπραγίας (Volkswohlstandslehre).

Οἱ κλαστικοὶ διείδον τὴν εὐπραγίαν ὑπὸ τὸ πρῖσμα τῆς μεγιστοποιήσεως (Maximierung) τοῦ κοινωνικοῦ προϊόντος. Γράφων ὁ Marshall «δύναται τις νὰ ὑποθέσῃ ὅτι ἡ ἀξία ἐνὸς σελινίου δι' ἓνα Ἄγγλον ἢμπορεῖ νὰ θεωρηθῇ ὡς ἰσάξιον πρὸς τὴν ἀξίαν ἐνὸς σεληνίου δι' ἓνα ἄλλον, ἐφ' ὅσον δὲν ἀποδεικνύεται τὸ ἀντίθετον», ἔθεσε τὸ ζήτημα τῆς Οἰκονομίας τῆς Εὐπραγίας⁽¹⁾. Ἡ Θεωρητικὴ Πολιτικὴ Οἰκονομία κατὰ τὸν Amonn ἀποτελεῖ ἓνα συστατικὸν τμῆμα τῆς θεωρητικῆς περὶ λαϊκῆς εὐπραγίας διδασκαλίας, ἡ ὁποία πάλιν τὸ καθ' ἑαυτὴν ἀποτελεῖ τῆς βάσιν τῆς Οἰκονομικῆς Πολιτικῆς⁽²⁾.

Πρὸ τεσσαρακονταετίας διεκλήρυττεν ὁ Amonn, ὅτι ἡ Θεωρητικὴ Οἰκονομία δὲν ἔχει νὰ κάμῃ μὲ τὴν πραγματικότητα καὶ μὲ πρακτικὰ ζητήματα, ἀλλὰ εἶναι ἐν τυπικὸν σύστημα, τὸ ὁποῖον διαγιγνώσκει, κατανοεῖ τὰ ποσοτικὰ Οἰκονομικὰ στοιχεῖα, εἰς μίαν συστηματικὴν συνάρτησιν καὶ διαπιστώνει τὴν ἀμοιβαίαν αὐτῶν ἀλληλεξάρτησιν⁽³⁾. Αἱ θέσεις αὗται αἱ ὁποῖαι ἐπεδίωκον νὰ διαπιστώσουν τὴν ἰδιοτυπίαν τῆς φύσεως τῆς θεωρητικῆς οἰκονομικῆς καὶ αἱ ὁποῖαι σήμερον τυγχάνουν γενικῆς ἀναγνωρίσεως, ἐξένιζον πολὺ ἀκόμη τότε⁽⁴⁾.

Ἄλλὰ ὁ Amonn δὲν παρέμεινέ μόνον θεωρητικός, ἀλλὰ ἐπραγματεύθη

(1) Βλ. A. Kruse : Geschichte der Volkswirtschaftlichen Theorien. 1953. σ. 286.

(2) Alfred Amonn : Grundzüge der theoretischen Nationalökonomie. 1948 σ. 169.

(3) Βλ. καὶ τὴν σχετικὴν ἀνωτέρω μνημονευθεῖσαν μελέτην αὐτοῦ, μεταφρασμένην εἰς τὸ «Ἀρχεῖον» Τόμ. 34ος (1954), Τεῦχ. Α-Β.

(4) Ὁ William Rappard φέρεται εἰπὼν (Αὐτόθι Geleitwort σελ. 8) : La Suisse n'a jamais été fertile en économistes. Καὶ τοῦτο παρὰ τὴν Σχολὴν τῆς Λωζάννης, ἡ ὁποία διὰ τοῦ Walras καὶ Pareto παρουσίασε δύο κορυφὰς εἰς τὴν Γεωγραφίαν τῆς Οἰκονομικῆς. Οὗτοι διὰ τῆς ἐφαρμογῆς τῶν μαθηματικῶν ἐξήσκησαν μεγίστην ἐπίδρασιν ἐπὶ τῆς περαιτέρω ἐξελίξεως τῆς Οἰκονομικῆς Ἐπιστήμης. Ὅμως πρέπει νὰ ἀναγνωρίσῃ κανεὶς ὅτι ἡ «καθαρά θεωρία», ἡ ὁποία δὲν ἐπιτρέπει καμμίαν ἄμεσον ἐφαρμογὴν δὲν ἀνταπεκρίνετο πρὸς τὸν χαρακτῆρα τῶν πραγματιστῶν Ἑλβετῶν. Τοῦτο ἴσως καὶ νὰ εἶναι ὁ λόγος διὰ τὸν ὁποῖον ἡ Γερμανικὴ Ἱστορικὴ Σχολὴ καὶ ἡ ὑπ' αὐτῆς τονιζομένη Πρακτικὴ Πολιτικὴ Οἰκονομία, ἐκυριάρχησαν παλαιότερον εἰς τὴν Ἑλβετίαν. Σήμερον ὅπου ἡ περὶ τῶν μεθόδων Ἐρις παρῆλθε καὶ ἐκάστη Σχολὴ ἴσταται αὐτοτελὴς μὲ τοὺς ἰδίους σκοποὺς καὶ προβλήματα καὶ ἀντικείμενα, δύναται τις νὰ εἴπῃ ὅτι εἰς τὸν Ἀγγλοσαξωνικὸν κόσμον ἀναπτύσσεται πρὸ παντὸς ἡ σύνδεσις μεταξὺ τῆς οἰκονομικοθεωρητικῆς καὶ οἰκονομικοστατιστικῆς ἐρέυνης, ἐνῶ εἰς τὴν Ἑπειρωτικὴν Εὐρώπην διακρίνεται προσπάθεια διὰ τὴν ἐνάρθρωσιν κοινωνιολογικῶν ἐπιγνώσεων εἰς τὸ σύστημα τῆς Πολιτικῆς Οἰκονομίας. (Βλ. Walter Adolf Jöhr : Nationalökonomie und Soziologie, αὐτόθι σελ. 295).

καὶ οἰκονομικοπολιτικὰ ζητήματα, καθοριζόμενα βέβαια πάντοτε ἀπὸ τὴν θεωρίαν, ἀπὸ τὴν λογικὴν καὶ τὸ κατ' ἀρχὴν τῆς Οἰκονομικῆς Ἐπιστήμης. Εἰς τὸν τομέα τοῦτον ὑπάγονται τὰ ἔργα τοῦ Amonn, Grundsätze der Finanzwissenschaft, Bundesstaatliche Finanzordnung.

Ἄλλα ἔργα τοῦ Amonn εἶναι: Ricardo als Begründer der theoretischen Nationalökonomie 1924, Grundzüge der Volkswohlfahrtslehre 1926, Volkswirtschaftliche Grundbegriffe und Grundprobleme 1938, das Lohnproblem 2. 1945, Simonde de Sismondi als Nationalökonomie 2, τόμ. 1945/49.

Ἐνα τομέα τὸν ὁποῖον συστηματικῶς ὡσαύτως ὁ Amonn ἐκαλλιέργησεν ἐπὶ πολλὰς δεκαετηρίδας, εἶναι ἡ Οἰκονομικὴ Κριτικὴ εἰς τὴν ὁποίαν ὑπέβαλλε τὰς ἐκάστοτε νέας εἰσφορὰς εἰς τὴν ἐπιστήμην. Δὲν ἦσαν δὲ αἱ βιβλιοκριτικαὶ αὗται, συνήθειαι ἀναγγελίαι τῶν ἔργων, ἀλλὰ μακρὰ ἀναψηλαφήσεις τῶν ἰδεῶν τῶν συγγραφέων καὶ κριτικὴ ἔνταξις αὐτῶν κατόπιν, εἰς τὴν ἐπιστημονικὴν ἐξέλιξιν. Χωρὶς νὰ θυσιάσῃ τὴν ἐπιστημονικὴν θέσιν του, ἐγνώριζεν ὁ Amonn νὰ διαπιστώσῃ καὶ ἐνθαρρύνῃ τὰς ἀξίας συμβολὰς εἰς τὴν ἐπιστήμην καὶ ἀνίλεως κριτῆς τῶν ἐσφαλμένων νὰ ἐμφανίζεται. Οὕτως αἱ κριτικαὶ αὗται συνεισέφερον σπουδαίως εἰς τὴν διαλεύκανσιν τῆς Ἐπιστημονικῆς ἐρεύνης. (1) Ὅρθως λοιπὸν ἐπιτιμοφορήθη ὁ τόμος ὡς Οἰκονομικὴ Θεωρία καὶ Οἰκονομικὴ Πολιτικὴ, δι' ὧν ἐδηλώθησαν τὰ δύο μεγάλα κύρια πεδία τῆς ἐπιστημονικῆς ἀπασχολήσεως αὐτοῦ.

Καὶ ἡ ἑλληνικὴ Ἐπιστήμη εὐχαριστεῖ τὸν εὐκλεῆ διδάσκαλον, διὰ τὴν ἀκαταπόνητον ἀφοσίωσιν αὐτοῦ πρὸς τὴν ἔρευναν καὶ εὐχεταὶ ἡ ἐπιστημονικὴ λαμπὰς ἐπὶ μακρὸν νὰ φωτοβολῇ εἰς τὰς ἀξίας χεῖράς του.

Δ. Ε. Καλιτσουνάκης

Giuseppe Laferla—Vilfredo Pareto, filosofo volteriano. Firenze 1954
(ἔκδ. La Nuova Italia).

Ὁ καθ. Laferla, διευθυντῆς τοῦ Ἰταλικοῦ Λυκείου τῶν Παρισίων, εἰς τὸ ὑπὸ τὸν ἄνω τίτλον πρόσφατον βιβλίον του, εὐρίσκει ὁμοιότητας τοῦ κοινωνιολόγου καὶ οἰκονομολόγου Vilfredo Pareto πρὸς τὸν Γάλλον φιλόσοφον Βολταῖρον. Ἐχων ὑπ' ὄψει του κυρίως τὴν «Κοινωνιολογίαν», τὸ «Σοσιαλιστικὰ συστήματα», τὸ «Γεγονότα καὶ θεωρίαι» καὶ καθημερινὰ πολιτικὰ ἄρθρα τοῦ Pareto σταματᾷ εἰς τὸν λογικισμὸν καὶ τὸν φιλελευθερισμὸν πού διακρίνει τὸν διδάσκαλον τοῦ Πανεπιστημίου τῆς Λωζάννης. Ἡ ἀπέραντος, λέγει, πίστις του εἰς τὴν δύναμιν τοῦ ὀρθοῦ λόγου ὠθεῖ τὸν Παρέτο εἰς ἄρνησιν κάθε θεωρίας, κάθε συστήματος μὴ λογικῶς ἀποδειξίμου. Ὁ φιλελευθερισμὸς του, ἡ ἄκρα

(1) Πρβλ. καὶ τὴν μακρὰν κριτικὴν αὐτοῦ ἐπὶ τῶν ἔργων τοῦ Ἄλ. Κόκκαλη εἰς «Ἀρχεῖον», Τόμ. 35ος (1955), Τεῦχ. Α'.

πνευματική και χάριν αὐτῆς, ἡ οἰκονομική και πολιτική ἐλευθερία εἶναι κατ' αὐτὸν ἡ πραγμάτωσις τοῦ ὀρθοῦ λόγου. Ὁ σοσιαλισμὸς, ὁ Κρατικὸς παρεμβατισμὸς, ὁ προστατευτισμὸς εἶναι τὸ μὴ λογικόν, καθ' ὃ ἄρνησις τῆς ἐλευθερίας. Σαρκάζει, ὡς ἄλλος Βολταῖρος, κατὰ τὸν καθ. Laferla, τὰς ἀφηρημένας ἰδέας, τοὺς κοινωνικοὺς μύθους περὶ διορθώσεως τῆς κοινωνίας, ἀλλὰ και τὰ ψεύδη τῆς ἀστικῆς κοινωνίας, ἐφ' ὧν στηρίζονται πλῆθος συμφερόντων, δόλων και ἐκμεταλλεύσεως. Εἶναι διὰ τοῦτο ἀπαισιόδοξος, δὲν ἱκανοποιεῖται μὲ καμμίαν θεωρίαν, κανέν δόγμα, κανέν σύστημα, κανέν πολιτικὸν κόμμα και τείνει νὰ πλησιάσῃ τὸν ἐπιστημονικὸν ἀναρχισμόν, ὡς λατρείαν τῆς ἀπολύτου ἀτομικῆς ἐλευθερίας. Τὴν ἀπέραντον γνῶσιν του τῶν ἀρχαίων συγγραφέων, μὲ τὰς πολλὰς παραπομπὰς του μέσα εἰς τὴν «Γενικὴν Κοινωνιολογίαν» του χρησιμοποιεῖ διὰ νὰ σαρκάσῃ τὴν χρῆσιν τῶν διαφόρων ἀφηρημένων κατασκευῶν ποὺ ἐξυπηρετοῦν συμφέροντα. Εἰς τὰς δημηγορίας τοῦ Θουκυδίδου, τὰς θρησκευτικὰς ἰδέας τοῦ Ἡροδότου, τὰς ἐξάρσεις τοῦ Πολυβίου βλέπει τὰς ἀντιθέσεις συμφερόντων πλουσίων και πτωχῶν, δημαγωγῶν και ὀλιγαρχικῶν πλουτοκρατῶν και τυράννων. Ἡ ἱστορία, ποὺ ἀξίζει νὰ γραφῆ, εἶναι, κατὰ τὸν Pareto, (φρονεῖ ὁ καθ. Laferla) ἡ ἱστορία τῶν πλανῶν και τῶν παραμορφώσεων τῆς πραγματικότητος. Ἡ φιλοσοφία τοῦ Pareto εἶναι οὕτω μηδενιστικὴ. Εἶναι ἄρνησις τοῦ παντός. Εἶναι γενικὴ ἀνατροπὴ θεωριῶν και συστημάτων διὰ τῆς ἀποδείξεως τῶν παραλογισμῶν ποὺ κρύβουν κάτω ἀπὸ γενικὰς ἀφηρημένας συλλήψεις, ἢ σχέδια και συστήματα αὐθαιρέτου—ὑποκειμενικῆς—συλλήψεως τῆς πορείας τοῦ μέλλοντος τῶν κοινωνιῶν, τῶν καθεστώτων και τῶν συστημάτων. Διὰ τοῦτο, λέγει ὁ καθ. Laferla, ὁ Pareto θὰ ἠδύνατο νὰ γράψῃ—ὡς ὁ Βολταῖρος—ἐν φιλοσοφικὸν λεξικόν. τὸ φιλοσοφικὸν λεξικόν τοῦ 20οῦ αἰῶνος, ἐλέγχων τοὺς παραλογισμοὺς τῶν ἰδεολογιῶν ἠθικῶν, κοινωνικῶν, πολιτικῶν, τοῦ αἰῶνος τούτου. Εἰρωνεύεται ὁ Pareto και τὰς σοσιαλιστικὰς θεωρίας—καίτοι θαυμάζει τὸν Μάρξ—ὅμως ὡς ἄνθρωπον τῆς δράσεως —agitatore— και τὰς ἀστικὰς και δὲν εἶναι θέσις ἀλλὰ πάντοτε κριτικὴ, βάσει τῆς καθαρᾶς λογικῆς.

Δὲν εἶναι ἐδῶ ὁ τόπος νὰ ἐπιχειρηθῆ κριτικὴ ἀνάλυσις τῆς θέσεως ταύτης, ἣν λαμβάνει ὁ κ. Laferla ἔναντι τοῦ Pareto. Τοῦτο ἀποτελεῖ μίαν συγκριτικὴν ἀνάλυσιν τοῦ ἔργου τοῦ Pareto και ἰδία τῆς Κοινωνιολογίας του. Ὁ φιλελευθερισμὸς του, βεβαίως, και ὁ ἀντιπαραεμβατισμὸς, κληρονομία τῆς ὀρθοδόξου οἰκονομικῆς Σχολῆς τοῦ 19ου αἰῶνος εἶναι ὀρθὴ ἀπαψις τοῦ ἔργου του. Ἡ καθαρὰ λογικὴ κατεργασία τῶν ἰδεῶν πρὸς ἅς ἀντιτίθεται εἶναι ἐπίσης ἐν τῶν χαρακτηριστικῶν. Ἄλλ' ἡ ἀπόλυτος ἄρνησις του εἶναι, νομίζω, ὑπερβολή.

Wold Herman : Demand analysis. A study in econometrics (in association with Lars Juréen). XVI 356. Stockholm 1952.

Ὁ σ. εἶναι εἷς ἐκ τῶν γνωστοτέρων Σουηδῶν στατιστικῶν καὶ ἐνίοτε ἀσχολεῖται καὶ μὲ καθαρῶς οἰκονομικὰ θέματα. Πολὺ συχνὰ ἔχει διδάξει εἰς ξένα Πανεπιστήμια καὶ ἀρκετὰ συχνὰ δημοσιεύει ἀγγλικά τὰ ἔργα του. Τὸ ἀνά χειῖρας ἔργον ἐδημοσιεύθη ἤδη τὸ 1952 καὶ πρέπει νὰ λεχθῆ ὅτι δὲν ἔχει χάσει τὴν ἐπικαιρότητα του. Διαιρεῖται εἰς πέντε μέρη, ἐκ τῶν ὁποίων τὸ τελευταῖον εἶναι τοῦ μετ' αὐτοῦ συνεργασθέντος, ὅστις διευθύνει τὸ γραφεῖον ἐπιστημονικῶν ἐρευνῶν τοῦ Σουηδικοῦ ὀργανισμοῦ τοποθετήσεως ἀγροτικῶν προϊόντων. Τὸ πρῶτον μέρος σελίδες 1-80 ἀποτελεῖ περίληψιν τοῦ ὅλου ἔργου. Τὸ δεύτερον μέρος ἀναλύει τὴν θεωρίαν τοῦ Παρέτο περὶ τῆς ζητήσεως τοῦ καταναλωτοῦ (σελίδες 81-148). Τὸ τρίτον μέρος ἐξετάζει μερικὰ θέματα τῆς θεωρίας τῶν εἰς τὴν περιφέρειαν ἐμφανιζομένων περιστατικῶν (σελίδες 149-186). Τὸ τέταρτον μέρος ἀσχολεῖται μὲ τὴν θεωρίαν καὶ μὲ τὰς μεθόδους τῆς ἀναλύσεως τῆς συσχετίσεως (σελίδες 187-252). Τέλος τὸ πέμπτον μέρος περιλαμβάνει τὴν ἀνάlysιν τῶν στοιχείων, τὰ ὁποῖα προέκυψαν ἀπὸ τὰς ἀπογραφὰς τῶν ἐτῶν 1913, 1923 καὶ 1933 εἰς τὴν Σουηδίαν περὶ τῆς διαμορφώσεως τῆς καταναλώσεως ἐν γένει καὶ κατὰ εἶδη. Αὐτὰ ἠξιοποιήθησαν εἰς ἔρευναν γενομένην εἰς τὴν Σουηδίαν κατὰ τὰ ἔτη 1938-40 περὶ τῶν δυνατῶν προβλέψεων τῆς διαμορφώσεως τῆς ζητήσεως τῶν ἀγροτικῶν προϊόντων, ὅταν θὰ ἤρροντο αἱ διατιμήσεις καὶ αἱ ποσοστῶσεις, πρᾶγμα ὅπερ ἔγινε τὸ 1949.

Δὲν πρόκειται φυσικὰ νὰ προβῶ εἰς τὴν ἔκθεσιν ὅλων τῶν ἀπόψεων τοῦ σ. καὶ τοῦ μετ' αὐτοῦ συνεργασθέντος ἐπιστήμονος, οὔτε εἰς τὴν κριτικὴν αὐτῶν. Ἀντικείμενον τῆς παρούσης βιβλιογραφίας εἶναι ἀπλῶς νὰ ἐπιστήσῃ τὴν προσοχὴν τοῦ ἀναγνωστικοῦ κοινοῦ τοῦ Ἀρχείου Οἰκονομικῶν καὶ Κοινωνικῶν Ἐπιστημῶν ἐπὶ τῆς ἀξίας τοῦ ἀνά χειῖρας βιβλίου. Ἐπιθυμῶ ἐπίσης νὰ τονίσω κάτι, τὸ ὁποῖον ἐνίοτε οἱ νεώτεροι ξεχνοῦν, ἐννοῶ ὡς πρὸς τὴν ἀξίαν τῶν παλαιῶν μεθόδων ἐν σχέσει πρὸς τὰς νεωτέρας. Ὁ σ. εἶναι ἀπόλυτος ἐπὶ αὐτοῦ τοῦ σημείου. Ὁ σ. ἐπίσης ἐπιμένει ἐπὶ τῆς σταθερότητος τῆς ζητήσεως τῶν ἀγροτικῶν προϊόντων ὡς σύνολον καὶ κατὰ κατηγορίας εἰς τὴν Σουηδίαν. Γεγονὸς εἶναι ὅτι μετὰ τὴν ἄρσιν τῶν διατιμήσεων καὶ τῶν ποσοστῶσεων ἡ ζήτησις ἐπανῆλθεν εἰς τὴν πρὸ τῆς καθιερώσεως αὐτῶν κατάστασιν. Φυσικὰ ἡ συνεχὴς ὑψωσις τοῦ βιωτικοῦ ἐπιπέδου τοῦ Σουηδικοῦ λαοῦ προκαλεῖ μετατόπισιν ὀλονὲν μεγαλύτεραν ἀπὸ τὰ σιτηρὰ εἰς τὰ κτηνοτροφικὰ προϊόντα.

Ἡ μελέτη τῆς χρησιμοποιοῦμένης βιβλιογραφίας δείχνει πόσα βιβλία ὁ σ. ἔλαβεν ὑπ' ὄψιν καὶ πόσον περισσότερον εἶναι στατιστικὸς ἀπὸ ὅτι εἶναι οἰκονομολόγος. Ἀπὸ ἀπόψεως τῆς χρησιμότητος τοῦ βιβλίου διὰ τοὺς διδάσκοντας ἀξίζει νὰ τονισθῆ ὅτι περιέχει ἀσκήσεις, αἱ ὁποῖαι δύνανται νὰ διευκολύνουν αὐτούς, ἰδίως εἰς τὰ πρῶτά των βήματα.

Δ. Ι. Δεληβάνης

Economic Survey of Sweden 1954. Published by Svenska Handelsbanken. Stockholm. Σελ. 67.

Ἡ ἀνωτέρω ἀνασκόπησις, πού ὅπως εἰς τὰ περισσότερα τῶν πεπολιτισμένων κρατῶν ἐκδίδεται καὶ εἰς τὴν Σουηδίαν ἐτησίως, μᾶς πληροφορεῖ ὅτι κατὰ τὸ ἔτος 1954 δὲν ἐπῆλθον βασικαὶ ἀλλαγαὶ εἰς τὰς ἐκδηλώσεις τῆς Σουηδικῆς Οἰκονομίας.

Ἡ βιομηχανικὴ παραγωγὴ ἦτο συνολικῶς 7% ὑψηλότερα τοῦ 1953. Ἡ αὐξήσις αὕτη ἦτο ἀναλογικῶς μεγαλύτερα εἰς τὸν τομέα τῶν κεφαλαιουχικῶν ἀγαθῶν, ἀπὸ ὅτι εἰς τὸν τομέα τῶν ἀγαθῶν καταναλώσεως. Ἀξιοπαρατήρητον εἶναι ὅτι ἡ αὐξήσις εἰς τὴν παραγωγὴν δὲν εἶχε ὡς συνέπειαν ἀνάλογον αὐξήσιν εἰς τὴν ἀπασχόλησιν. Ἡ ἀπασχολουμένη εἰς τὸν βιομηχανικὸν τομέα ἐργατικὴ δύναμις ἠὺξήθη μόνον κατὰ 2% εἰς σύγκρισιν μὲ τὸ 1953, πρᾶγμα πού σημαίνει ὅτι ἡ αὐξήσις τῆς παραγωγῆς ὀφείλεται εἰς τὸ ὑγιὲς φαινόμενον τῆς αὐξήσεως τῆς παραγωγικότητος.

Συγκεκριμένως ἠὺξήθησαν ἡ παραγωγὴ σιδήρου καὶ χάλυβος, ξυλείας, ἠλεκτρικῆς δυνάμεως, χάρτου, μέσων παραγωγῆς διὰ τὴν γεωργίαν, ἐλασμάτων καθὼς καὶ ἐμπορικῶν πλοίων.

Εἰς τὸν ἀγροτικὸν τομέα τῆς οἰκονομίας, ἡ ἔκθεσις μᾶς πληροφορεῖ ὅτι κατὰ τὸ 1954 δὲν ἐπῆλθε σημαντικὴ αὐξήσις ἢ ἐλάττωσις συνολικῶς. Ἡ συγκομιδὴ τοῦ σίτου ἦτο 1.3 ἑκατ. τόννους, δηλαδή 4% παραπάνω ἀπὸ τὸ 1953 καὶ κατὰ 35% ὑψηλότερα τοῦ μέσου ὅρου τῆς συγκομιδῆς κατὰ τὴν περίοδον 1949-53. Ἡ συγκομιδὴ τῶν ὑπολοίπων σιτηρῶν πού παράγονται εἰς τὴν Σουηδίαν ἦτο κατωτέρα ἐκείνης τοῦ 1953.

Τὰ δεδομένα τῆς ἐκθέσεως ἀρκετὰ πλούσια καὶ ἀναλυτικὰ δεικνύουν ὅτι ὑπάρχουν ἀνησυχαστικὰ σημεῖα εἰς τὴν πορείαν τῆς Σουηδικῆς Οἰκονομίας, τὰ ὅποια δὲν ἐξεδηλώθησαν εἰσέτι 100%. Τὰ ἀνησυχαστικὰ ταῦτα σημεῖα προέρχονται κυρίως ἀπὸ τὸν ὀξὺ διεθνή ἀνταγωνισμόν, τὴν διάσπασιν τῆς διεθνοῦς ἀγορᾶς, ὡς ἐπίσης καὶ τὴν ἐν μέρει μονόπλευρον Σουηδικὴν ἐμπορικὴν πολιτικὴν. Π.χ. εἰς τὴν σελ. 19 τῆς ἐκθέσεως σχετικῶς μὲ τὰς ἐξαγωγὰς πολτῶν διαβάζωμεν : «Αἱ ἐξαγωγαὶ Βορειοαμερικανικῶν πολτῶν (εἰς τὴν Εὐρώπην) ἔφθασαν τοὺς 800.000 τόννους, δηλαδή ἐδιπλασιάσθησαν εἰς σύγκρισιν μὲ τὸ 1953. Διὰ τοὺς Εὐρωπαίους ἐξαγωγεῖς αἱ αὐξανόμεναι ἄμερ. ἐξαγωγαὶ ἀποτελοῦν παράγοντα ἀνησυχαστικόν».

Εἰς τὸ κεφάλαιον περὶ κλωστοῦφαντουργίας σελ. 30 διαβάζουμε : «Ἡ βιομηχανία τῶν βαμβακερῶν χτυπήθηκε βαρύτερα ἀπὸ τὸν ἀνταγωνισμό τοῦ ἐξωτερικοῦ. Αἱ εἰσαγωγαὶ βαμβακερῶν ὑφασμάτων ἐδιπλασιάσθησαν ἀπὸ τὸ 1953 καὶ τοῦτο ὀφείλεται εἰς τὰς ἀγορὰς εἰς ἐξαιρετικῶς χαμηλὰς τιμὰς ἀπὸ τὴν Δυτ. Γερμανίαν».

B. N. Μεταξᾶς (Λονδῖνον)

W. Baumol: Economic Dynamics, N. York, MacMillan Co 1951. 258.

Ἡ ταχειᾶ ἀνάπτυξις τῆς Οἰκονομικῆς Δυναμικῆς κατὰ τὴν τελευταίαν δεκαετίαν κατέστησεν ἀναγκαίαν τὴν συστηματικὴν παρουσίαν τῶν κυριωτέρων ἐξελίξεων εἰς τὸν νέον κλάδον τῆς Οἰκονομικῆς Ἐπιστήμης, διὰ τῆς συγγραφῆς εἰσαγωγικῶν κειμένων. Τὸ ἀνά χειράς βιβλίον δύναται νὰ θεωρηθῆ ὡς ἓν εἰσαγωγικὸν κείμενον εἰς τὴν Οἰκονομικὴν Δυναμικὴν.

Τὸ πρῶτον μέρος τοῦ βιβλίου ἀφιερῶται εἰς μίαν σκιαγράφειαν τῶν παλαιότερων μακροδυναμικῶν θεωριῶν (Malthus, Ricardo, McCulloch..., Marx, Schumpeter) καὶ εἰς τὴν ἀνάλυσιν τοῦ γνωστοῦ δυναμικοῦ συστήματος Harrod. Εἰς τὸ δεύτερον μέρος ἐξετάζονται, κατὰ τὴν μέθοδον τῆς συγκριτικῆς στατικῆς, ἡ ἰσορροπία τῆς ἐπιχειρήσεως, ὁ ρόλος τοῦ παράγοντος τῆς ἀβεβαιότητος εἰς τὴν ζωὴν τῶν οἰκονομικῶν μονάδων, ὡς ἐπίσης καὶ τὸ πρόβλημα τῆς γενικῆς οἰκονομικῆς ἰσορροπίας, ἐν συσχετισμῶ μετὰ τὸ πρόβλημα τοῦ βαθμοῦ ἐλαστικότητος τιμῶν.

Ἰδιαιτέρον ἐνδιαφέρον παρουσιάζει ἡ ἀνάλυσις τοῦ τρίτου μέρους, ὅπου ὁ σ. ἀσχολεῖται μετὰ τὴν τεχνικὴν τοῦ χειρισμοῦ δυναμικῶν συστημάτων. Ὡς γνωστὸν τὰ πλεῖστα τῶν προβλημάτων τῆς Οἰκονομικῆς Δυναμικῆς, εἶναι δυνατόν νὰ καταταγοῦν, ἀναλόγως τῆς φύσεως αὐτῶν, εἰς δύο κατηγορίας: α) προβλήματα συνεπαγόμενα ἀνάλυσιν κατὰ συγκεκριμένας χρονικὰς περιόδους (period analysis) καὶ β) προβλήματα συνεπαγόμενα ἀνάλυσιν συνεχῶν μεταβολῶν (rate analysis). Τὰ πρῶτα ἐξετάζονται γενικῶς τῇ βοθηθείᾳ ἐξισώσεων διαφορᾶς (difference equations), τὰ δὲ δεύτερα διὰ τῆς χρησιμοποίησεως διαφορικῶν ἐξισώσεων (differential equations). Ὁ σ. ὑποδεικνύει μετὰ ἀπλότητα τὸν τρόπον χειρισμοῦ τῶν ἀνωτέρω μαθηματικῶν μέσων, ὡς ἐπίσης καὶ τὸν τρόπον διερευνήσεως τῶν μαθηματικῶν λύσεων. Ἐκ τῆς ἀναλύσεως ὁ ἀναγνώστης πείθεται ὅτι εἰς ὠρισμένας περιπτώσεις ἡ μαθηματικὴ ἐπεξεργασία τῶν οἰκονομικῶν προβλημάτων εἶναι δυνατόν νὰ ἀποκαλύψῃ σχέσεις, αἱ ὁποῖαι ὡς ἐκ τῆς φύσεώς των δὲν εἶναι δυνατόν νὰ προσδιορισθοῦν ἀκριβῶς, δι' ἄλλου τρόπου (βλ. π.χ. συμπεράσματα διερευνήσεως συστημάτων δευτέρας τάξεως σ. 196 κ.έ. καὶ 237 κ.έ.).

Τὰ χρησιμοποιούμενα οἰκονομικὰ παραδείγματα εἶναι ἐν τούτοις ὀλίγα καὶ περιορισμένου ἐνδιᾶφέροντος. Ἡ ἀνάλυσις διεξάγεται συνήθως ἐπὶ τῇ βάσει ἀφηρημένων μαθηματικῶν σχέσεων πρᾶγμα τὸ ὁποῖον δὲν συμβιβάζεται ἀπολύτως μετὰ τὴν προσπάθειαν τοῦ συγγραφέως, ὅπως μύησῃ τὸν ἀπειρον (ὡς ὑποτίθεται) ἀναγνώστην εἰς τὸν τρόπον μαθηματικῆς διατυπώσεως οἰκονομικῶν προβλημάτων. Ἡ διατύπωσις τοῦ προβλήματος ἔχει διὰ τὸν οἰκονομολόγον πολὺ μεγαλυτέραν ἀξίαν ἀπὸ τὰς λεπτομερείας τῆς μαθηματικῆς λύσεως, αἱ ὁποῖαι θὰ ἠδύναντο ἐν ἀνάγκῃ νὰ ἀνατεθοῦν εἰς ἓνα τεχνικόν.

Ὡς ἀδυναμία τοῦ βιβλίου θὰ ἠδύναντο ἐπίσης νὰ θεωρηθῆ ἡ ἔλλειψις τοῦ «στοχαστικοῦ» παράγοντος ἀπὸ τὴν ἀνάλυσιν. Ἡ χρησιμοποίησις στατιστι-

κῶν μεταβολῶν (stochastic variables) προσδίδει ἐλαστικότητα εἰς τὰ κατασκευαζόμενα ὑποδείγματα καὶ αὐξάνει τὰς πιθανότητας ἐπιτυχοῦς χρησιμοποιοῦσέως των εἰς τὴν οἰκονομετρικὴν ἔρευναν, ἢ ὑποβοήθησις τῆς ὁποίας ἀποτελεῖ ἐν ἑκ τῶν πρακτικῶν σκοπῶν τῆς Οἰκονομικῆς Δυναμικῆς.

Ἀνεξαρτήτως τῶν ἀνωτέρω παρατηρήσεων, τὸ βιβλίον τοῦ καθηγητοῦ Baumol παρουσιάζει ἀναμφισβήτητον χρησιμότητα διὰ τὸν ἀρχάριον σπουδαστὴν τῆς Οἰκονομικῆς Δυναμικῆς. Ἡ ἀνάλυσις διεξάγεται γενικῶς μὲ μεθοδολογικὴν ἀπλότητα καὶ σαφήνεια, τὰ δὲ χρησιμοποιούμενα μαθηματικὰ δὲν παρουσιάζουν σημαντικὰς δυσχερείας. Συνιστᾶται ἰδιαιτέρως ἢ προσεκτικὴ μελέτη τοῦ τρίτου μέρους.

A. A. Λάζαρος (Μάγχεστερ)

Edward E. Lewis : Μέθοδοι στατιστικῆς ἀναλύσεως εἰς τὴν οἰκονομικὴν καὶ τὰς ἐπιχειρήσεις. Κατὰ μετάφρασιν Nicholas C. Anagnos. Τόμος Α', Ἀθήναι, Βιβλιοπωλεῖον Α. Παπαζήση, 1955. Σχ. 8ον, σ. VIII+324, Δρχ. 130.

Ὁ ἐν Βοστώνῃ τῶν Η.Π.Α. ἐκδοτικὸς οἶκος Houghton Mifflin and Co, ἐξέδωκε πρὸ διετίας εἰς τὴν ἀγγλικὴν τὸ ὑπὸ τὸν ἀνωτέρω τίτλον ἔργον (ἐκ σελίδων VIII—686 συνολικῶς) τοῦ E. E. Lewis, καθηγητοῦ τῆς στατιστικῆς εἰς τὸ ἐν Οὐάσιγκτῶνι Πανεπιστήμιον Howard. Τοῦτο ἀποτελεῖ συγχρονισμένην, ἀπλὴν καὶ πλήρη εἰσαγωγὴν εἰς τὰς μεθόδους τῆς στατιστικῆς ἀναλύσεως, τὰς χρησιμοποιουμένας εἰς τὴν κοινωνικὴν καὶ τὴν ἰδιωτικὴν οἰκονομικὴν καὶ ἀπευθύνεται πρὸς τὴν σπουδάζουσαν νεολαίαν.

Ἡ ἄμεσος καὶ μεγάλη εἰς Η.Π.Α. ἐπιτυχία τοῦ διδακτικοῦ τούτου συγγράμματος, παρὰ τὸν ὑφιστάμενον ἔντονον ἀνταγωνισμὸν μεταξὺ πληθώρας ὁμοίων ἐργασιῶν εἰς τὴν ἀγγλικὴν γλῶσσαν, ὥθησε τὸν καθηγητὴν τῆς Οἰκονομικῆς εἰς τὸ αὐτὸ Πανεπιστήμιον Νικόλαον Κ. Ἀναγνωστόπουλον (N. C. Anagnos) εἰς τὴν ἀπόφασιν ὅπως μεταφράσῃ τοῦτο καὶ εἰς τὴν ἐλληνικὴν.

Διὰ τῆς παρουσίας ἐκδόσεως βλέπει σήμερον τὸ φῶς τῆς δημοσιότητος ὁ πρῶτος εἰς τὴν ἐλληνικὴν τόμος. Ὁ δεύτερος, ὡς βεβαιοῖ ὁ μεταφραστής, μετεφράσθη ἐπίσης καὶ πρόκειται συντόμως καὶ αὐτὸς νὰ δημοσιευθῇ. Ἡ μετάφρασις αὕτη ἀπετέλεσεν καὶ τὴν βάσιν τῶν κατὰ τὸ λῆξαν ἀκαδημαϊκὸν ἔτος 1954—55 παραδόσεων τοῦ μεταφραστοῦ, ὡς ἀπεσταλμένου καθηγητοῦ τῆς Ἀμερικανικῆς Κυβερνήσεως, πρὸς τοὺς σπουδαστὰς καὶ ἀποφοίτους τῆς ἐν Ἀθήναις Ἀνωτάτης Σχολῆς Οἰκονομικῶν καὶ Ἐμπορικῶν Ἐπιστημῶν καὶ πρὸς τοὺς μετεκπαιδευθέντας εἰς τὸ ἐν Ἀθήναις Κέντρον Στατιστικῆς Ἐκπαιδεύσεως, τῆς Ἀνωτέρας Σχολῆς Βιομηχανικῶν Σπουδῶν.

Τὸ ὅλον ἔργον, ἀποτέλεσμα μακροχρονίων πειραματισμῶν, διδασκαλίας καὶ προεργασίας, ἀποβλέπει κυρίως νὰ εἰσαγάγῃ τὸν σπουδαστὴν κατὰ τρόπον ἀπλοῦν (ἄνευ πολλῶν καὶ δὴ ἀνωτέρων μαθηματικῶν) καὶ εὐληπτον εἰς

τάς συγχρόνους στατιστικὰς μεθόδους καὶ τὴν τεχνικὴν τοῦ ἀποτελεσματικωτέρου χειρισμοῦ τῶν διαθέσιμων στατιστικῶν δεδομένων, ἐπὶ τῆς ἐξελίξεως τῶν οἰκονομικῶν φαινομένων. Τὰ βασικὰ αὐτοῦ θέματα ἀναφέρονται εἰς τὸν ὑπολογισμὸν τῶν μέσων ὄρων, καὶ τὴν μέτρησιν τῶν ἀποκλίσεων, εἰς τὴν μελέτην τῶν ἀτελειῶν τῶν ὄρων τούτων καὶ τῶν μέτρων τῆς κεντρικῆς ἀποκλίσεως, εἰς τὴν ἔρευναν τῶν οἰκονομικῶν δεικτῶν, εἰς τὴν ἐπίλυσιν τοῦ προβλήματος τῶν χρονικῶν σειρῶν καὶ εἰς τὴν ἀνάλυσιν τῆς ἀπλῆς, τῆς μερικῆς καὶ τῆς πολλαπλῆς συσχετίσεως.

Ὁ παρῶν τόμος, εἰδικώτερον, περιέχει εἰσαγωγὴν εἰς τὴν στατιστικὴν ἀνάλυσιν, ἔρευναν τῆς φύσεως καὶ χρήσεως τῶν στατιστικῶν στοιχείων, ὑπόδειξιν τρόπων ἐμφανίσεως καὶ ἐρμηνείας τῶν ταξινομημένων στοιχείων καὶ ἀνάλυσιν τῶν μέτρων κατανομῆς. Ἡ ἀνάλυσις αὕτη ἐκτείνεται εἰς τοὺς μέσους ὄρους, τὴν διασπορὰν καὶ εἰς ἑτέρας μορφὰς κατανομῆς, τὴν ἐπαγωγὴν τῶν ὄρων τούτων, τὰς σημαντικὰς αὐτῶν διαφορὰς καὶ εἰς τοὺς τύπους τῶν πορισμάτων. Ἐν παραρτήματι, τέλος, παρατίθενται ὠρισμέναι βασικαὶ ἐξισώσεις, κατάλογος διαγραμμάτων καὶ πινάκων, ὡς καὶ εὐρετήριο ὕλης. Ἡ χρησιμοποίησις ἐξισώσεων δέον νὰ σημειωθῇ ὅτι πραγματοποιεῖται μόνον ἐφ' ὅσον αὗται ἀποτελοῦν μέσα ἐπεξεργασίας καὶ ἀναλύσεως στατιστικῶν δεδομένων. Πρὸς περαιτέρω μάλιστα διευκόλυνσιν καὶ ἀποφυγὴν παρανοήσεων, παρέχονται σύντομα καὶ ἀπλὰ ἐκάστοτε παραδείγματα.

Οὕτω εἶναι βέβαιον ὅτι πᾶς ἀρχάριος σπουδαστῆς τῆς στατιστικῆς καὶ δὴ τῆς οἰκονομικῆς, δύναται εἰς τὸ σύγγραμμα τοῦτο νὰ εὕρῃ τὸν πλέον κατάλληλον ὁδηγόν, ὁ δὲ δόκιμος στατιστικὸς καὶ δὴ ὁ οἰκονομολόγος, χρήσιμον σύμβουλον πρὸς ἀντιμετώπισιν τῶν σχετικῶν προβλημάτων του. *K. B. M.*

«Neue Wirtschaftslehre» von Dr A. Paulsen. 3. Auflage. Verlag F. Vahlen G.m.b.H., Berlin, October 1954. S. 387 + XII.

Ὁ καθηγητῆς τῶν Κοινωνικῶν Ἐπιστημῶν εἰς τὸ Πανεπιστήμιον τοῦ Βερολίνου, Δρ Ἀνδρέας Paulsen, ἐνεφάνισε τὸ ἔτος 1950 εἰς πρώτην ἔκδοσιν πραγματείαν ἣτις ἐχαρακτηρίζετο ὑπὸ τοῦ ἰδίου τοῦ συγγραφέως ὡς «Einführung in die Wirtschaftstheorie vom John Maynard Keynes und die Wirtschaftspolitik der Vollbeschäftigung» τούτέστιν «Εἰσαγωγὴ εἰς τὴν Οἰκονομικὴν Θεωρίαν τοῦ J. M. Keynes καὶ τὴν Οἰκονομικὴν Πολιτικὴν τῆς πλήρους Ἀπασχολήσεως». Μετὰ 2 ἔτη εἰς δευτέραν ἔκδοσιν τῆς ἰδίας ἐργασίας, ὁ Δρ Paulsen ἐξηγοῦσε ὅτι σκοπὸς αὐτῆς ἦτο νὰ εἰσαγάγῃ τὸν ἀναγνώστην εἰς τὸ ἀπρόσιτον σύστημα τοῦ Keynes, σύστημα ὅμως τὸ ὁποῖον εἶχε τόσον ἐπηρεάσει τὴν Οἰκονομικὴν Θεωρίαν ἰδίᾳ ὅσον ἀφορᾷ τὴν Οἰκονομικὴν Πολιτικὴν (Wirtschaftspolitik). Καὶ κατωτέρω γράφει : «Es soll nicht zum «Keynesianismus» überredet werden. Die Sachlage ist einfach die, dass man moderne Wirtschaftstheorie nicht verstehen und nicht betreiben.

kann, ohne die «New Economics», als eine der einflussreichsten Richtungen mindestens in den Grundzügen zu kennen». «Δὲν προτίθεται (τὸ βιβλίον τοῦτο) νὰ πείσῃ τὸν ἀναγνώστην περὶ τῆς ὀρθότητος τοῦ Κεϋνσιανισμοῦ. Τὸ γεγονός εἶναι ἀπλῶς ὅτι δὲν δύναται τις νὰ ἐννοήσῃ τὴν σύγχρονον Οἰκονομικὴν Θεωρίαν οὔτε καὶ ν' ἀσχοληθῇ μὲ αὐτὴν δίχως νὰ γνωρίζῃ, τοῦλάχιστον εἰς τὰς βασικὰς τῆς γραμμὰς τὴν «Νεωτέραν Οἰκονομικὴν Θεωρίαν» ὡς μίαν ἐκ τῶν κατευθύνσεων αἵτινες ἤσκησαν μεγίστην ἐπίδρασιν εἰς τὴν Οἰκονομικὴν Σκέψιν».

Εἰς τὴν παροῦσαν τρίτην ἔκδοσιν τὸ ὅλον ἔργον ἐπεξεργάσθη ἐκ νέου ὁ συγγραφεὺς, ἀσχοληθεὶς ἰδίᾳ ἐκτενέστερον εἰς τὸν χειρισμὸν τῶν θεμάτων περὶ χρήματος, τόκου καὶ ἰσοζυγίου πληρωμῶν.

Τὸ ἔργον, ἐν τέλει, κρίνεται ὡς μία λίαν ἀξιέπαινος καὶ ἐπιτυχὴς προσπάθεια εἰς τὴν εἰσαγωγὴν τῶν περὶ τὴν Οἰκονομικὴν Ἐπιστήμην ἀσχολουμένων εἰς τὴν ὄντως δυσπρόσιτον καὶ ἐπαναστατικὴν Οἰκονομικὴν θεωρίαν τοῦ Λόρδου Κέϋνες.

Χρ. Π. Ψάλτης

«The Process of Economic Growth» By W.W. Rostow. Edited by Clarendon Press, Oxford 1953, p p. 282.

Τὸ ἔργον τοῦτο σκιαγραφεῖ καὶ παρουσιάζει τὸ γενικὸν πλαίσιον διὰ μίαν ἀνάλυσιν τῆς ἀναπτύξεως καὶ τῶν διακυμάνσεων τῆς Οἰκονομίας εἰς τὴν θεωρητικὴν τῆς ἔποψιν. Δεδομένου ὅτι ἡ ἀνάπτυξις αὐτὴ ἐξαρτᾶται ἐν μέρει ἀπὸ τὴν πολιτικὴν κοινωνικὴν καὶ ἐκπολιτιστικὴν κατάστασιν μιᾶς κοινωνίας, τὸ βιβλίον τοῦτο τοῦ καθηγητοῦ Rostow, προσπαθεῖ νὰ συνδέσῃ τὰς ἐξωοικονομικὰς αὐτὰς μεταβλητὰς μὲ τὴν ὅλην δομὴν τῆς συγχρόνου Οἰκονομίας.

Ἡ Κεϋνσιανὴ Ἀνάλυσις τοῦ Εἰσοδήματος ἂν καὶ προβάλλει εἰς τὸ ὑπὸ κρίσιν ἔργον ὡς οὐσιῶδες στοιχεῖον εἰς τὸν μηχανισμόν τοῦ οἰκονομικοῦ συστήματος τοῦ ἐπικρατοῦντος εἰς τὰς Δυτικὰς Χώρας, ἐν τούτοις δὲν ἀποτελεῖ τὴν Κεντρικὴν ἰδέαν, ὡς θὰ ἐφαντάζετό τις ἐκ πρώτης ὄψεως.

Εἰς τὸ Πρῶτον Μέρος τοῦ ἔργου, μελετᾶται ἡ φύσις τοῦ ἀναφερθέντος οἰκονομικοῦ συστήματος, ἡ σημασία του κατὰ τὴν πορείαν τῆς οἰκονομικῆς ἀναπτύξεως, ὁ οἰκονομικὸς κύκλος, αἱ μακροχρόνιοι τάσεις εἰς τὰς τιμὰς, τὸ ἐπιτόκιον, οἱ πραγματικοὶ μισθοὶ καὶ οἱ ὅροι τοῦ ἐμπορίου.

Τὸ Δεύτερον Μέρος ἀποτελεῖται ἐκ τεσσάρων δοκιμίων εἰς τὰ ὁποῖα ὁ συγγραφεὺς ἀποπειρᾶται μίαν ἐφαρμογὴν τῶν ἀπόψεών του περὶ οἰκονομικῆς ἀναπτύξεως. Τὰ τέσσαρα αὐτὰ δοκίμια ἀναφέρονται κατὰ σειρὰν εἰς τὴν ἐπίδρασιν τῶν κατὰ καιροῦς πολέμων ἐπὶ τῆς οἰκονομικῆς ἐξελίξεως τῆς Μεγ. Βρεταννίας, εἰς τὴν θεωρίαν τῶν ὄρων τοῦ ἐμπορίου, εἰς τὰς ἱστορικὰς κινήσεις αὐτῶν καὶ ἐν τέλει εἰς ὠρισμένα ἐπείγοντα μέτρα εἰς τὴν κοινωνικὴν Πολιτικὴν.

Χρ. Π. Ψάλτης

Das Bertelsmann Lexikon in vier Bänden. C. Bertelsmann Verlag Gütersloch 1953/55. "Ἐκαστος τόμος δεμένος 39.—D.M.

Τὸ τετράτομον λεξικὸν ἐγκυκλοπαιδικὸν τοῦ οἴκου Bertelsmann εἰς τὴν Γερμανίαν, ἐπερατώθη ἐγκαίρως. Περὶ τῶν δύο πρώτων τόμων εἶχεν ἤδη δημοσιεύσει τὸ Ἄρχεϊον ἐκτενῆ βιβλιογραφίαν (βλ. «Ἄρχεϊον» τόμ. 35ος [Γ955] τεύχ. Γ' σελ. 80). Τὰ περὶ αὐτῶν λεχθέντα ἰσχύουν καὶ διὰ τοὺς δύο νέους τόμους. Ἐνημερωμένοι μέχρι καὶ τοῦ 1955, μὲ τὴν αὐτὴν ἐμφάνισιν, προσανατολίζουσι εὐχερῶς καὶ πλήρως πάντα ἐρευνητὴν. Τὸ ὅλον ἔργον διαπραγματεύεται περὶ τὰ 100.000 λήμματα μετὰ 4300 φωτογραφιῶν, εἰκόνων καὶ σχεδίων εἰς τὸ κείμενον καὶ εἰς 296 Πίνακας, ἐκ τῶν ὁποίων οἱ 112 πολυχρωμοὶ, 172 χάρται καὶ σχέδια πόλεων ἀποτελοῦν πλήρη Ἄτλαντα ἐντὸς τοῦ λεξικοῦ Ἡ σπουδαιότερα ὅμως καινοτομία εἶναι ἡ ἰδρυθεῖσα «ὕπηρεσία πληροφοριῶν τοῦ Λεξικοῦ (Lexikon-Auskunftsdiens), ἡ ὁποία ἐπὶ μίαν δεκαετίαν θὰ παρέχῃ πληροφορίας εἰς ὅλα τὰ πεδία γνώσεως, σχετικὰς μὲ τὸ Λεξικόν, διὰ νὰ παραμείνῃ οὕτω πάντοτε συγχρονισμένον τὸ ἔργον. Γ. Ι. Κ.

Maurice Dobb : On Economic Theory and Socialism (Routledge & Kegan Paul Ltd., London 1955).

Συλλογὴ μελετῶν, διαλέξεων καὶ ἄρθρων τοῦ συγγραφέως, δημοσιευθέντων κατὰ διαφόρους ἐποχὰς ἢ μέχρι τοῦδε ἀνεκδότων. Διαιρεῖται εἰς τρία Μέρη.

Εἰς τὸ Πρῶτον Μέρος περιλαμβάνονται ἄρθρα δημοσιευθέντα εἰς οἰκονομολογικὰ περιοδικά, καὶ προοριζόμενα δι' εἰδικούς. Μεταξὺ τῶν τίτλων τούτων σημειοῦμεν τοὺς ἐξῆς : Ὁ Μῦθος τοῦ Ἐπιχειρηματίου, Κριτικὴ τῆς Θεωρίας τῶν Ἡμερομισθίων, Ἡ Οἰκονομικὴ Θεωρία καὶ τὰ Προβλήματα τῆς Σοσιαλιστικῆς Οἰκονομίας, Ἡ Οἰκονομικὴ Βάσις τῆς Πάλης τῶν Τάξεων, Αἱ Τάσεις τῆς Νεωτέρας Οἰκονομικῆς Θεωρίας, Ὁ βαθμὸς Ἐντάσεως τῆς Ἐπενδύσεως Κεφαλαίων εἰς τὰς Ὑπο-ἀνεπτυγμένας Χώρας.

Εἰς τὸ Δεύτερον Μέρος περιλαμβάνονται διαλέξεις καὶ δοκίμια προοριζόμενα δι' εὐρύτερον καὶ ὀλιγώτερον εἰδικευμένον κύκλον ἀναγνωστῶν, ὑπὸ τοὺς ἐξῆς τίτλους : Διάλεξις περὶ τοῦ Λένιν, Διάλεξις περὶ τοῦ Μάρξ, Ὁ Bernard Shaw καὶ ἡ Οἰκονομικὴ Ἐπιστήμη, Πλήρης Ἀπασχόλησις καὶ Καπιταλισμὸς (Κριτικὴ τῆς Θεωρίας τοῦ Keynes), ὁ Ἱστορικὸς Ὑλισμὸς καὶ ὁ Ρόλος τοῦ Οἰκονομικοῦ Παράγοντος.

Τὸ Τρίτον Μέρος περιλαμβάνει βραχυτέρας μελέτας. Ἐκ τούτων σημειοῦμεν : Οἱ Οἰκονομολόγοι καὶ ἡ Οἰκονομικὴ τοῦ Σοσιαλισμοῦ, Κρίσεις ἐπὶ τῶν Σοβιετικῶν Οἰκονομικῶν Στατιστικῶν, Ἡ Συσσώρευσις Κεφαλαίων.

Κ. Μειμάρογλου

ΒΙΒΛΙΟΚΡΙΣΙΑΙ

1. Valjavec Fritz : Geschichte der deutschen kulturbeziehungen zu Südosteuropa. Bd I, Mittelalter. Verlag R. Oldenbourg. München 1953, Bd II, Reformation und Gegenreformation. Verlag R. Oldenbourg. München 1955.
2. Stadtmüller Georg : Geschichte Südost Europas. Verlag R. Oldenbourg. München 1950

Ἡ πρώτη ἐργασία τοῦ Καθ. Valjavec εἰς τὸν Α' τόμον της ἐξεδόθη ἤδη τὸ 1939, τὸ ὅλον δὲ ἔργον ἐκδίδεται ὑπὸ τὴν αἰγίδα τοῦ Südost-Institut τοῦ Μονάχου εἰς τὴν σειρὰν τῶν Südosteuropäische Arbeiten (ἀριθμ. 41 καὶ 42). Ὁ συγγραφεὺς του εἶναι καὶ διευθυντὴς του ὑπὸ τοῦ αὐτοῦ Ἰνστιτούτου ἐκδομένου περιοδικοῦ Südost-Forschungen (πλέον τῶν 15 τόμων). Σκοπὸς τοῦ ἄνω ἔργου καὶ ὡς ρητῶς εἰς τὸν πρόλογον ἀναφέρεται, οὐχὶ νὰ ὑποστηριχθῇ, ὅτι ὁλόκληρος ὁ πολιτισμὸς τῆς Ν.Α. Εὐρώπης ἔλκει τὰς ἀπαρχὰς του ἀπὸ τὴν Γερμανίαν. Τοῦτο θὰ ἦτο παραγνώρισις τῆς πραγματικότητος (Es wäre eine Verkennung der Wirklichkeit, wollt man derartige Auschanungen hegen). Ἀπλῶς πρόκειται νὰ καταδειχθῇ κατὰ πόσον ἡ ΝΑ Εὐρώπη ὑπέστη τὴν ἐπίδρασιν τοῦ γερμανικοῦ χώρου καὶ πολιτισμοῦ. Δὲν διαμφισβητεῖται λοιπὸν ὅτι εἶναι ἐκ Δ. ὡς καὶ ἐκ τοῦ Ν. καὶ τῶν Α. ὑπῆρξαν ὡσαύτως ἐπιδράσεις, ὅτι πρωτογενεῖς λαϊκοὶ πολιτισμοὶ ὑπῆρχον αὐτόθι, ὅτι ἀμυβαίως ἀλληλοεπιδρῶντο τὰ καθ' ἕκαστον τοπεῖα, αἱ φυλαὶ καὶ αἱ τάξεις καὶ τοιουτοτρόπως ἀνέκυψαν ἐνιαῖαι αὐθύπαρκτοι πολιτιστικαὶ ἀξίαι. Ὡσαύτως ὁ σ. ἐκ λόγων πραγματικῶν οὐδαμῶς θὰ ἤθελε νὰ ἀποσιωπήσῃ τὴν ἐκπολιτιστικὴν μερίδα τῶν ρωμανικῶν χωρῶν. Μὲ ἄλλους λόγους ὡς εἰς τὸν πρόλογον τῆς δευτέρας ἐκδόσεως ἐκ νέου τονίζεται, ἡ ἐργασία ἀναγνωρίζῃ κατ' ἀρχὴν τὴν ἐκπολιτιστικὴν αὐθύπαρξιν τῶν λαῶν τῆς ΝΑ Εὐρώπης, ὅταν ἀγωνίζεται νὰ διαχαράξῃ τὸ τμῆμα ἐκεῖνο τῶν νύξεων τὸ ὁποῖον προῆλθεν ἐκ τῶν ἔξω.

Ἡ διάρθρωσις τοῦ ἔργου εἶναι περίπου ἡ ἐξῆς : Μετὰ γενικὴν θεμελίωσιν εἰς τὸν Α' τόμον περὶ τῆς Βαυαρικῆς καὶ Καρολιδικῆς ἐξαπλώσεως ἐξετάζεται ἡ Οὐγγαρία ὡς χριστιανικὸν Κράτος, ὁ ρόλος τῶν γερμανικῶν ἀποικισμῶν, ἡ διείσδυσις τοῦ Οὐμανισμοῦ, ἡ σχέσις πρὸς τὴν Αὐστρίαν καὶ τὰ λοιπὰ γερμανικὰ τοπεῖα, τέλος ἀναπτύσσεται ἡ ἐξέλιξις εἰς τὰ λοιπὰ ΝΑ τμήματα. Εἰς ἓν ἐπίμετρον ἀναφέρονται εἰδικὰ θέματα (λειτουργικαὶ ἐπιδράσεις, εἰσαγωγή χάρτου, χρονικὸν Στεφάνου τοῦ Μεγάλου, Πίνακες ἐσόδων, φόροι κλπ.) καὶ εἰς χάρτης μὲ τοὺς σπουδαιότερους τόπους τοὺς κατονομαζομένους εἰς τὸ ἔργον μέχρι τῆς λήξεως τοῦ 17 αἰῶνος.

Εἰς τὸν δεῦτερον τόμον ἐκτίθενται ἐκτενῶς οἱ 16ος καὶ 17ος αἰῶνες : Αἰ

Πολιτικά Μετατροπαί, ἢ Μεταρρύθμισις καὶ αἱ ἐκπολιτιστικαὶ συνέπειαι τῆς, ἢ Καθολικῆ Ἀποκατάστασις, ἢ Κατάστασις εἰς τὰ καθ' ἕκαστον τμήματα (Theis'gegend, Siebenbürgen, Δ. Καρπάθια, Transdanubien, Κροατία), Πνευματικαὶ Συσχετίσεις, Σχέσεις πρὸς τὴν Γερμανίαν κρινόμεναι μὲ τὸ πνεῦμα τῆς ἐποχῆς ἐκείνης, Ρουμανικαὶ Ἡγεμονίαι. Εἰς τὸ τελευταῖον Κεφάλαιον «Ἀντιθέσεις κατὰ τοῦ Μεσευρωπαϊκοῦ ἐκπολιτισμοῦ γίνεται μακρότερος λόγος περὶ τῶν Ἑλληνοτουρκικῶν συγκρούσεων τῶν Ἑλλήνων Ἐμπόρων¹ αἱ ὁποῖαι ἔστελλον τὰ τέκνα των πρὸς ἐκμάθησιν τῶν ξένων γλωσσῶν καὶ τῶν Ἑλληνικῶν Ἀποικιῶν αἱ ὁποῖαι ἤδη ἀπὸ τῶν Ἀρχῶν τοῦ 17 αἰῶνος συναντῶνται εἰς Τεργέστην, Βιέννην μάλιστα καὶ Breslau. Ἡ ὅλη ἐργασία στηρίζεται εἰς ἀρχεϊακὰς ἀναδιφήσεις, μὲ τεκμηριώσεις τῶν σπουδαιότερων ἔργων, ὥστε νὰ ἐκτιμᾶ κανεὶς πλήρως τὴν σπουδαιότητα καὶ μεγάλην ἀξίαν τοῦ ἔργου τούτου τοῦ Καθ. Valjanec τὸ ὁποῖον ἐπιχύνει πλήρες φῶς ἐπὶ μιᾶς μακρᾶς ἱστορικῆς ἐποχῆς τῆς ΝΑ Εὐρώπης.

2. Μία ἱστορία τῆς ΝΑ Εὐρώπης, τοῦ χώρου δηλαδὴ εἰς τὸν ὁποῖον ἀνεκαθεν διάφοροι μεγάλαὶ δυνάμεις καὶ πολιτισμοὶ ἠγωνίσθησαν δι' ἐπικράτησιν, δὲν εἶχομεν εἰς μίαν συνολικὴν ἐπισκόπησιν, ἀκριβῆ καὶ εὐανάγνωστον. Ὁ λόγος τούτου, τῆς μὴ ὑπάρξεως δηλαδὴ μιᾶς ἱκανοποιητικῆς συνολικῆς ἐκθέσεως, τῆς πολυτρόπου ἱστορίας τοῦ πολυεθνοῦς χώρου τούτου, οὔτε εἰς τὴν Γερμανικὴν οὔτε εἰς ἄλλας γλώσσας, ὠφείλετο εἰς τὸ γεγονός τῶν πολυσχιδῶν δυσχερειῶν εἰς τὰς ὁποίας προσέκοπτε ἡ ἐπιστημονικὴ ἔρευνα ἐπὶ τοῦ πεδίου τούτου—Πηγαὶ καὶ βιβλιογραφία εἶναι διασκορπισμέναι εἰς πλεόν τῆς μιᾶς δωδεκάδος γλωσσῶν, ἀφ' ἑτέρου εἰς τὴν πικιλίαν τῶν ἱστορικῶν διαδρομῶν τῶν διαφόρων λαῶν. Ἐλλειπεν λοιπὸν ὁ καθοδηγητικὸς μῖτος εἰς τὴν ἔρευναν τῆς ἱστορικῆς ἀνεξίξεως τοῦ χώρου τούτου, τὸν ὁποῖον ἀναλαμβάνει ὁ Καθ. Stadmüller νὰ μᾶς παρουσιάσῃ ἐνταῦθα μετὰ μακροετείς ἐρεῦνας τῶν πηγῶν εἰς τὴν βυζαντινὴν, ἀλβανικὴν καὶ βουλγαρικὴν Ἱστορίαν.

Ἡ ἔλλειψις ἐνός, γεωγραφικοῦ σημείου βαρύτητος, εἰς τὸν χώρον αὐτόν, ἐδυσχέρανε πάντοτε καὶ τὴν κρατικὴν συνοχὴν. Τὰ καθ' ἕκαστον τμήματα—μιᾶς δυσχεροῦς πάντως καὶ ὑπὸ ὄρους γεωγραφικῆς ἐνότητος—ἔχουν τὴν ἰδίαν τὴν ἱστορίαν. Καὶ τὰ μεγάλα Κράτη : τὸ Ἀνατολικορωμαϊκόν, καὶ τῶν Ὀσμανιδῶν καὶ τῶν Ἀψβούργων δὲν ἠδυνήθησαν νὰ συμπεριλάβουν εἰς ἑαυτὰ ὀλόκληρον τὴν περιοχὴν. Πάντως ἀπὸ τὰ καθ' ἕκαστον τμήματα δύο προεβάλλοντο ἐπιτακτικῶς : Ὁ χώρος τῆς Αἰγαίδος, τὸ μητρικὸν ἔδαφος τοῦ ἑλληνικοῦ λαϊκοῦ στοιχείου καὶ τὸ ὄρμητήριον τῆς Ἀνατολικορωμαϊκῆς καὶ Τουρκικῆς Αὐτοκρατορίας καὶ συγχρόνως τὸ κέντρον βαρύτητος τῆς Βενετικῆς θαλασσίας δυνάμεως (Oltromare) καὶ δεύτερον τὸ Πανωτικὸν (Οὐγγρικο-

1. «In Jahrmärkten kommen auch viel Griechen ans der Turkey mit schönen-Turkischen Waaren dahin» (I 242).

χωρικόν) λεκανοπέδιον εἰς τὸν Μέσον Δούναβιν, ὁ χῶρος τῶν Οὐγγρων καὶ τὸ κύριον πεδίον τοῦ Πολυβασιλείου τῶν Ἀψβούργων. Οἱ μεγάλοι Κρατικοὶ σχηματισμοὶ αἱ ὁποῖοι διεμορφώθησαν εἰς τὰς δύο ταύτας πείριοχάς ἀποτελοῦν τὰ φυσικὰ κέντρα βαρύτητος τῆς ἱστορίας τῆς ΝΑ Εὐρώπης.

Ἡ ἀνάπτυξις ἀρχίζει πολὺ φυσικῶς μὲ τὴν ἐκτίμησιν τοῦ χώρου ὡς τοποθεσίας τῆς Μοίρας (Χερσόνησος τοῦ Αἴμου, Βυζαντινὴ Αὐτοκρατορία, Βασιλείον τῶν Οὐγγρων, Εὐρωπαϊκὴ Τσερκία (15-17 αἰῶνες), Βαλκανικὴ Χερσόνησος, Περιοχὴ Δουνάβεως, Donaauraum) καὶ ἀκολουθοῦν ἡ γερμανικὴ, εὐρασιατικὴ, σλαβικὴ μεταναστεύσεις τῶν λαῶν, ὁ ἐκχριστιανισμὸς καὶ ἡ ἴδρυσις τῶν Κρατῶν, αἱ Σταυροφορίαι, ἡ ἐνετοκρατία μὲ τὸ θαλάσιον μεσογειακὸν κράτος τῆς, ἡ ἀλβανο-ρουμανικὴ μετανάστευσις, ἡ ἀφύπνησις τῶν Ἐθνοτήτων ἡ ὀσμανικὴ κυριαρχία, ἡ ἀπαρχαὶ τῆς βαλκανικῆς ἀφύπνισης (1821-1829),¹ ὁ παραμερισμὸς τῆς Τουρκίας καὶ ἡ διάλυσις τῆς Αὐτοκρατορίας τῶν Ἀψβούργων κλπ.

Τὸ Σχεδιάγραμμα τοῦ ἔργου προῆλθεν ἀπὸ Πανεπιστημιακὰς Παραδόσεις εἰς τὸ Breslau τὸ 1937, συνεπληρώθη δὲ διὰ μακρῶν ἐργασιῶν εἰς βιβλιοθήκας (Βυζαντινὸν Ἰνστιτοῦτον τοῦ Βενεδικτινοῦ Ἡγουμενείου τοῦ Scheuern καὶ ἄλλας ἰδιωτικὰς Franz Dolger κλπ.) κατὰ τὰ ἔτη 1946-48. Τὸ ἔργον ἀφιερῶται εἰς τὸν βυζαντινολόγον Καθηγητὴν τοῦ Μονάχου Franz Dolger εἰς τὴν Σχολὴν τοῦ ὁποίου ἐμαθήτευσεν ὁ συγγραφεὺς καὶ ἐξεπαιδεύθη εἰς τὴν φιλολογικοῖστορικὴν μέθοδον τῆς Βυζαντινῆς Ἐρεῦνης. Τὸ ἔργον περιλαμβάνει πλείστους ὄσους χάρτας διαφωριστικούς διαφόρων ἱστορικῶν ἐποχῶν, βιβλιογραφίαν ἐκτενεστάτην (Ἀραβαντινοῦ : Χρονογραφία Ἡπείρου 1856, Ἀρνάκη : Συμβολὴ εἰς τὸ πρόβλημα τῆς πτώσεως τοῦ Ἑλληνισμοῦ τῆς Μικρᾶς Ἀσίας 1282-1337 Ἀθήναι 1947, Heisenberg, Krumbacher, Λάσκαρις, Σακελλαρίου, Sanders, Ladas, Ξανθοῦδίδης, Ζακυνθινὸς κλπ), πίνακας ἡγεμόνων καὶ χρονολογικούς καθὼς καὶ εὐρετήρια, τὰ ὁποῖα πάντα καθιστοῦν αὐτὸ λίαν ἐπαγωγικόν.

Δ. Ε. Καλιτσουνάκης

Hans Jürgen Seraphim : Theorie der allgemeinen Wirtschaftspolitik. Vandenhoeck und Ruprecht. Göttingen 1955.

Ὁ καθηγητὴς τοῦ Πανεπιστημίου τοῦ Münster Seraphim θεμελιώνει εἰς τὸ ἔργον του τοῦτο τὴν θεωρίαν τῆς γενικῆς οἰκονομικῆς πολιτικῆς με-

1 Die Griechen waren unter allen Balkanvölkern auch das erste, das die Forderung nach völliger nationaler Selbständigkeit ganz eindenbig und unverhüllt aussprach. Dadurch sind sie die Wortführer der gesamtbalcanischen Freiheitsbewegung geworden. (Οἱ Ἕλληνες μεταξὺ ὄλων τῶν Βαλκανικῶν λαῶν, ὑπῆρξαν καὶ οἱ πρῶτοι οἱ ὁποῖοι ὄλως σαφῶς καὶ ἀπροκαλύπτως διεκήρυξαν τὴν Ἀξίωσιν πρὸς πλήρη Ἐθνικὴν Ἀνεξαρτησίαν. Οὕτως ἀπέβησαν οἱ Ὑμνωδοὶ ὀλοκλήρου τῆς Βαλκανικῆς ἀπελευθερωτικῆς κινήσεως.)

θεοδικῶς, θεωρητικῶς, μορφολογικῶς καὶ συστηματικῶς. Ἐνδιαφέρεται δηλαδὴ πρὸ παντὸς διὰ τὴν συστηματικὴν ἀνάλυσιν τῶν θεωρητικῶν αὐτῆς βάσεων. Ἐξοχοὶ ἐρευνηταὶ ὄλων τῶν κατευθύνσεων ἐπελήφθησαν τῶν ζητημάτων τούτων κατὰ τὸν 19ον αἰῶνα, πάντες ἀφορμώμενοι συνήθως ἀπὸ εἰδικὰ προβλήματα μόνον. Οὕτως οἱ Rau, Wagner, Schmoller μᾶς ἀφῆκαν πρωτοποριακὰς ἐργασίας διὰ τὴν ταξιθέτησιν τῆς Οἰκονομικῆς πολιτικῆς εἰς τὸ συνολικὸν οἰκοδόμημα τῆς Οἰκονομικῆς Ἐπιστήμης. Μετὰ τὸν πρῶτον καὶ ἰδίως μετὰ τὸν δευτέρον παγκόσμιον πόλεμον ἐξειλίχθη περαιτέρω αὕτη ἰδιαιτέρως, ὡς αὐτοτελὴς καθ' ἑαυτὸν κλάδος καὶ προσοχὴ ἐδόθη εἰς τὴν θεωρητικὴν θεμελιώσιν της. Οἱ Μεθοδολόγοι τῆς Κοινωνικῆς Οἰκονομικῆς, ἰδίως εἰς τὴν Γερμανίαν (Knies, Max Weber, Sombart, v. Grotl) συνετέλεσαν σπουδαίως εἰς τοῦτο, παρ' ὅλας δὲ τὰς μεταξὺ αὐτῶν διαφοράς, ὅμως ἐμφανίζονται μεθοδολογικοῖστορικῶς ὡς συναρτωμένη ὁμάς.

Τὴν προαγωγὴν τῆς Οἰκονομικῆς πολιτικῆς, λέγει ὁ συγγραφεὺς, φυσικὸν εἶναι νὰ ἐπεριμέναμεν ἀπὸ τὴν θεωρητικὴν Οἰκονομίαν, ἢ ὅποια ὀφείλει νὰ θεμελιώσῃ ὀλοκληρὸν τὴν Ἐπιστήμην. Νομίζει δὲ ὅτι θὰ ἦτο ὑπερβολὴ νὰ εἴπωμεν ὅτι ὁ 19ος αἰὼν δὲν συνετέλεσεν εἰς τὴν προαγωγὴν τῶν ἄνω ζητημάτων, τοῦναντίον πρέπει νὰ ὁμολογήσωμεν ὅτι ἔγινε σχετικὴ ἐργασία, ἀλλὰ εἰδική. Τοῦτο ὀφείλετο εἰς τὴν ἀπὸ τῆς κλασσικῆς οἰκονομίας—μονομερῶς εἰς τὸ προσκηνίον προωθηθείσης ἀγοραίας, συναλλακτικῆς τοποθετήσεως τῶν σχετικῶν ζητημάτων, ἢ ὅποια ἀπεκορυφώθη εἰς τὴν νεωτέραν Καταλλακτικὴν. Ἄλλὰ καὶ ἡ μεθοδικὴ ἀνάπτυξις, ἢ ὅποια διέκρινε τὴν κρατοῦσαν συναλλακτικὴν οἰκονομίαν τῆς ἀγορᾶς καὶ τοὺς προδρόμους της, συνετέλεσε σπουδαίως, εἰς τὸν περιορισμὸν τῆς ἐφαρμογῆς τῶν ἐπιτευγμάτων αὐτῆς.

Εἰς τὰς δύο τελευταίας δεκαετηρίδας ἡ ἐμπειρία τῶν ἐκ τῶν πολέμων διαμορφωθεισῶν οἰκονομικῶν ἐκδηλώσεων, ἢ μεγάλη οἰκονομικὴ κρίσις τοῦ κόσμου 1929/32, αἱ τωριναὶ διαρθρωτικαὶ μεταβολαὶ συνετέλεσαν εἰς τὸ νὰ μειωθῇ ἡ διάστασις τῶν κατασκευασμάτων τῆς θεωρητικῆς ἀγοραίας οἰκονομίας τύπου ἐλευθέρου ἀνταγωνισμοῦ καὶ τῆς πραγματικότητος. Οὕτω πλησιάζομεν πρὸς τὰς συλλήψεις τῆς ἐν Γερμανίᾳ λεγομένης παραστατικῆς θεωρίας (auschauliche Theorie).

Ὡς σκοπὸν τῆς ἐρένης του προτάσσει ὁ συγγραφεὺς πρὸ παντὸς τὴν ὑπόδειξιν τῶν ὀρίων τῆς Καταλλακτικῆς καὶ τὴν σύγχρονον ὑπαγωγὴν αὐτῆς εἰς εὐρύτερον θεωρητικὸν ὀλοκληρωμένον σύστημα. Τοῦτο ὅμως θεωρεῖ δυνατὸν μόνον ἐὰν τὰ μεθοδικὰ οὐσιώδη προβλήματα τὰ ὅποια προβάλλει ἡ Οἰκονομικὴ ἀναμοχλευθεῦν ἐκ νέου. Τὸ κύριον ἐνδιαφέρον ὅθεν μιᾶς Οἰκονομικῆς πολιτικῆς θὰ ἀπέβλεπεν εἰς συστηματικὴν ἐρευναν τῶν στοιχείων καὶ συντελεστῶν τὰ ὅποια ἀποτελοῦν καὶ καθορίζουν τὴν οἰκονομικοπολιτικὴν δρᾶσιν : Φορεῖς, σκοποὶ καὶ μέσα τῆς Οἰκονομικῆς πολιτικῆς. Τὸ τοιοῦτον προϋποθέτει ἀφόρμησιν οὐχὶ ἀπὸ ἐνὸς ἀφηρημένου συστηματικοῦ προτύπου,

ἀλλὰ ἀπὸ τῆς ἐμπειρίας μὲ αὐξοῦσαν χρῆσιν ἀφαιρέσεως διαμόρφωσιν τυπικῶν οἰκονομικοπολιτικῶν συναρτήσεων. Τὸ πραγματικὸν πρότυπον βασικῶν οἰκονομικῶν διαμορφώσεων ἀναδεικνύεται, οὕτω ὡς γόνιμος οἰκονομικοπολιτικὴ ἔννοια, ἡ ὁποία καὶ μετέχει καὶ τῆς θεωρητικῆς κατασκευῆς καὶ οὐσιαστικῆς καὶ δὴ οἰκονομικῆς καὶ κοινωνιολογικῆς ἐκεῖ ἀρκετὰ πλησίον τῆς πραγματικότητος τὴν ὁποίαν ἐν τέλει συλλαμβάνει συστηματικῶς. Τὸ ἔργον διαρθρώνεται εἰς τέσσαρα κεφάλαια τὰ ὁποῖα καὶ ἤδη ἐν ἀρχῇ ἐλέχθη θεμελιώδους τὰς ἀναπτύξεις του μεθοδικῶς, θεωρητικῶς, μορφολογικῶς καὶ συστηματικῶς. (Βλ. καὶ ἄλλας βιβλιοκρισίας σχετικῶν ἔργων εἰς «Ἀρχεῖον» τόμ. 32 [1952] σελ. 195).

Δ. Ε. Καλιτσουδάκης

E.M. Carus—Wilson—Essays in Economic History. London 1955. (ἔκδ. Ed. Arnold).

Ἡ ἐν Ἀγγλίᾳ ἔκδοσις τῶν διὰ τὴν Οἰκονομικὴν ἱστορίαν εἰδικῶν περιοδικῶν «Economic History Review» καὶ τοῦ «Economic History», ἔτι δὲ ἡ ἴδρυσις τῆς Ἑταιρείας Οἰκονομικῆς Ἱστορίας (Economic history Society) μαρτυροῦν τὸ ἐνδιαφέρον τῶν Ἀγγλικῶν οἰκονομολογικῶν κύκλων διὰ τὴν Οἰκονομικὴν Ἱστορίαν. Τὸ ἀνωτέρω βιβλίον, ἔκδ. ὑπὸ τοῦ εἰς τὸ Πανεπιστήμιον τοῦ Λονδίνου καθηγητοῦ τῆς Οἰκονομικῆς ἱστορίας E.M. Carus—Wilson ἀποτελεῖ ἀναδημοσίευσιν μελετῶν ἐπὶ θεμάτων Οἰκονομικῆς ἱστορίας δημοσιευθεισῶν εἰς τὰ περιοδικὰ «Economic History Review» καὶ «Economic History».

α) Ἡ μελέτη τοῦ εἰς τὸ Πανεπιστήμιον τοῦ Cambridge καθηγητοῦ τῆς Οἰκονομικῆς Ἱστορίας M. Postan ὑπὸ τὸν τίτλον : «ἡ ἐμφάνισις τῆς ἐγχρημάτου οἰκονομίας» ἔχει ὄχι μόνον ἱστορικὸν ἀλλὰ καὶ θεωρητικὸν ἐνδιαφέρον. Ἡ ἔκφρασις «ἐμφάνισις τῆς ἐγχρημάτου οἰκονομίας» ἐχρησιμοποιήθη, λέγει ὁ καθ. Postan, πολλάκις ὡς μία γενίκευσις διὰ τὴν ἐξηγήσῃ μεταβολὰς ἐν τῇ οἰκονομίᾳ τῆς Ἀγγλίας τοῦ 10ου καὶ 11ου αἰῶνος, τὴν ἀνάπτυξιν τῶν πόλεων (12ος καὶ 13ος αἰῶν), τὴν βασιλικὴν (δηλ. οὐχὶ τῶν τοπαρχῶν) φορολογίαν κλπ. Ἡ τοιαύτη χρησιμοποίησις δὲν εἶναι πάντοτε, προσθετεῖ ὁ καθ. Postan, δὲν εἶναι πάντοτε ἐπιτυχής. Θεωρεῖ τὴν χρῆσιν τοῦ χρήματος ἐν Ἀγγλίᾳ προγενέστεραν τῆς Ρωμαϊκῆς κατακτῆσεως. Εἰς Ἀγγλοσαξωνικοὺς νόμους τοῦ 6ου αἰῶνος χρηματικαὶ εἶναι αἱ τιμαὶ ἐξαργυρώσεως ἐγκληματικῶν πράξεων. Ἡ ἐπέκτασις τῆς χρήσεως τοῦ χρήματος εἰς τὰς συναλλαγὰς, ἡ γενίκευσις αὐτῆς εἶναι μόνον γεγονότα τοῦ 12ου καὶ 13ου αἰῶνος. (σελ. 1 κ.έ.).

β) Ὑπὸ τὸν τίτλον «σιτοκαλλιέργεια καὶ τιμαὶ οἴτου εἰς τοὺς Μέσους χρόνους» ἀκολουθεῖ μελέτη τοῦ λόρδου Beveridge μὲ πλῆθος στατιστικῶν πληροφοριῶν βάσει κυρίως ἀρχείων (13ον—15ον αἰῶνα) Ἐπισκοπῆς Winchester. Κατὰ τὰς πληροφορίας ταύτας ἡ κατὰ τὸν 13ον—15ον αἰῶνα ἀπόδοσις τοῦ σίτου ἦτο 1:16, τῆς κριθῆς 1:10, τῆς βρώμης 1:5. Αἱ τιμαὶ τῶν σιτηρῶν ἐντὸς δύο

αίωνων (ἀπὸ τοῦ 13ου μέχρι 15ου) ἠϋξήσαν κατὰ 50%, τῶν βοῶν κατὰ 90%, τῶν ἀγελάδων κατὰ 50% καὶ τῶν προβάτων κατὰ 50–60%, ἐνῶ ὁ γενικὸς τιμάρριθμος ἠϋξήθη κατὰ 110%. (σελ. 13 κ.ε.)

γ) ὁ τοῦ Πανεπιστημίου τοῦ Cambridge T. A. Bishop ἀσχολεῖται μὲ τὴν ἔκτασιν καλλιεργειῶν καὶ τὰς κρινοχρήστους γαίας τῆς περιοχῆς Yorkshire τοῦ 10ου αἰῶνος μ.χ. (σελ. 26 κ.έ.).

δ) ὁ καθ. Carus—Wilson παρουσιάζει ἐνδιαφέρουσαν μελέτην τῶν κατὰ τὸν 13ον αἰῶνα προόδων τῆς τεχνικῆς τῆς ἐριουργίας ἐν Ἀγγλίᾳ ὑπὸ τὸν τίτλον «βιομηχανικὴ ἐπέκτασις τοῦ 13ου αἰῶνος. Πρόκειται περὶ τεχνικῶν προόδων ἐν τῇ κατεργασίᾳ τῶν μαλλιῶν. Οἱ γναφεῖς αὐτῶν ἀρχικῶς ἐκτύπων τὰ μαλλιά μὲ κόπανον διὰ τῆς χειρὸς. Ὅταν ἀργότερον ἐχρησιμοποιοῦν τὸ πάτωμα αὐτῶν διὰ τῶν ποδῶν ἐφεῦρον τὴν ἀντικατάστασιν τῶν ποδῶν διὰ δύο κοπάνων χειροκινήτων ρυθμικῶς κινουμένων. Ἀντὶ τῆς κινήσεως αὐτῶν διὰ τῶν χειρῶν συνέδεσαν αὐτοὺς μὲ τροχὸν διὰ τῆς χειρὸς κινούμενον καὶ ἠϋξήσεν σημαντικῶς τὴν ἀπόδοσιν. Κατὰ τὸν 13ον αἰῶνα συνέδεσαν τὸν τροχὸν πρὸς μῦλον (molendinum — mill) χειροκίνητον, ἵπποκίνητον καὶ περαιτέρω ὑδροκίνητον (ὑδρόμυλον) καὶ ἀνεμοκίνητον (ἀνεμόμυλον) (molendinumadeques, ventricum, aquaticum). Ἡ πρόοδος ἐν τῇ γναφεύσει τῶν ἐρίων διὰ τῶν ἀπλῶν τούτων μηχανῶν ὑπῆρξε μεγάλη καὶ κατέστησε τὴν Ἀγγλικὴν ἐριουργίαν πρότυπον.

ε) Ἀξιόλογον ἑτέραν μελέτην ὑπὸ τὸν τίτλον «ἡ πίστις εἰς τὸ Μεσαιωνικὸν ἐμπόριον» παρουσιάζει ὁ καθηγητῆς Postau. Βάσει δικαστικῶν ἀρχείων καὶ ἀρχείων τοῦ ἐμπορευομένου μὲ τὴν Ἀγγλίαν μεγάλου Ὀλλανδικοῦ οἴκου καθορίζει τὰ εἶδη καὶ τὴν ἔκτασιν πιστωτικῶν ἐργασιῶν ἐν Ἀγγλίᾳ κατὰ τὸν 14ον κυρίως αἰῶνα. Πλὴν τῶν διὰ καταναλωτικὸς σκοποὺς δανείων, μεγάλην σχετικῶς ἔκτασιν ἔχουν αἱ ἐμπερικαὶ ἐπὶ πιστώσει, πωλήσεις, ὅχι μόνον εἰς τὸ ἐσωτερικόν, ἀλλὰ καὶ τὸ ἐξωτερικόν ἐμπόριον ἰδίᾳ εἰς τὸ ἐξαγωγικὸν ἐμπόριον μαλλιῶν. Ἐπίσης δάνεια ἐπὶ ἰσοβίῳ προσόδῳ, δάνεια πρὸς ἀπόκτησιν ἀκινήτων ἀστικῶν, ἀλλὰ καὶ ἀγροτικῶν (σελ. 61 κ.έ.).

στ) ζ) Ἀκολουθοῦν δύο μελέται τοῦ εἰς τὸ Πανεπιστήμιον τοῦ Σικάγου καθηγητοῦ τῆς οἰκονομικῆς ἱστορίας J. U. Nef «περὶ τεχνολογικῶν προόδων καὶ τῆς ἀναπτύξεως μεγάλης βιομηχανίας ἐν Ἀγγλίᾳ τῷ 1540–1640» καὶ «τιμῶν καὶ βιομηχανικοῦ καπιταλισμοῦ ἐν Γαλλίᾳ καὶ Ἀγγλίᾳ», κατὰ τὴν αὐτὴν ἐποχὴν (σελ. 88–134).

η) Εἰς τὴν ὑπὸ τὸν τίτλον «ἡ ἀνάπτυξις τῆς Λονδινείου ἀγορᾶς τροφίμων 1540–1640» ἡ μελέτη τοῦ εἰς τὸ Πανεπιστήμιον τοῦ Λονδίνου καθηγητοῦ τῆς Οἰκονομικῆς Ἱστορίας F. J. Fisher ἀσχολεῖται μὲ τὴν κατὰ τοὺς χρόνους τούτους ἀνάπτυξιν τοῦ Λονδίνου ὡς μεγάλης ἀγορᾶς σίτου, κρέατος, τυροῦ, βουτύρου, συγκεντρούσης τὰ ἐμπορεύματα ταῦτα ἐκ τοῦ ἐσωτερικοῦ τῆς Ἀγγλίας πρὸς διοχέτευσιν καὶ εἰς τὸ ἐσωτερικόν καὶ εἰς τὸ ἐξωτερικόν. Παραλλή-

λως μὲ τὴν αὐξήσιν τοῦ Λονδίνου ὡς οἰκονομικοῦ κέντρου αὐξάνεται καὶ ὁ πληθυσμὸς αὐτοῦ (σελ. 152 κ.έ.).

θ) Ἀκολουθεῖ τοῦ παλαιμάχου καὶ διαπρεποῦς ἱστορικοῦ τῆς οἰκονομίας ὁμοτίμου καθηγητοῦ τῆς Οἰκονομικῆς Ἱστορίας εἰς τὸ Πανεπιστήμιον τοῦ Λονδίνου R. A. Tawney περὶ τῆς γενέσεως καὶ ἀναπτύξεως τῆς τάξεως τῶν μικροευγενῶν (gentry) κατὰ τὸν 16ον καὶ 17ον αἰῶνα (σελ. 173 κ.έ.).

Ἡ «παρακμὴ τῆς Ἰσπανίας» εἶναι μελέτη τοῦ εἰς τὸ Πανεπιστήμιον τοῦ Σικάγου καθηγητοῦ τῆς πολιτικῆς οἰκονομίας, J. Hamilton, ὅπου οὗτος ἐξετάζει τὴν εἰς τὸν 17ον αἰῶνα παρακμὴν τῆς Ἰσπανίας ὡς ἀποικιακῆς δυνάμεως καὶ ἐνετύθεν τὴν οἰκονομικὴν παρακμὴν αὐτῆς (σελ. 215 κ.έ.).

ι) Τοῦ Victor Barbour καθηγητοῦ τῆς ἱστορίας εἰς τὸ Vassar College ἡ μελέτη «περὶ τῆς ναυτιλίας τῆς Ἀγγλίας καὶ τῆς Ὀλλανδίας κατὰ τὸν 17ον αἰῶνα» παρουσιάζει ὅλως ἰδιαιτέρον ἐνδιαφέρον προκειμένου περὶ τῶν χρόνων τοῦ ναυτικοῦ ἀνταγωνισμοῦ τῶν χωρῶν τούτων (σελ. 227 κ.έ.).

ια) Ὁμοίως καὶ ἡ μελέτη τοῦ C. Wilson, fellow τοῦ Jesus College τοῦ Cambridge ὑπὸ τὸν τίτλον «Ἡ οἰκονομικὴ παρακμὴ τῶν Κάτω Χωρῶν (σελ. 257 κ.έ.).

ιβ) Ἀκολουθεῖ μελέτη τοῦ E. Davies περὶ τῆς μικροϊδιοκτησίας ἐν Ἀγγλίᾳ κατὰ τὴν 50ετίαν 1780—1830 βάσει τῶν εἰσπράξεων τοῦ ἐγγείου φόρου κατὰ τὴν ἐποχὴν ταύτην (σελ. 270 κ.έ.).

ιγ) Μελέτη τῆς Dorothy Marshall, lecturer τῆς Ἱστορίας τοῦ University College of South Wales ἐπὶ τοῦ περὶ πτωχῶν νόμου (poor law) τοῦ 1662—1795) (σελ. 295 κ.έ.).

ιδ) ιε) Τὸ πρόβλημα τοῦ πληθυσμοῦ τῆς Ἀγγλίας κατὰ τὴν ἐποχὴν τῆς βιομηχανικῆς Ἐπαναστάσεως ἀπασχολεῖ τὸν καθηγητὴν τῆς Κοινωνιολογίας εἰς τὸ Πανεπιστήμιον τοῦ Λονδίνου T. Marshall (σελ. 306 κ.έ.), ὡς καὶ τὸ πρόβλημα τοῦ πληθυσμοῦ τῆς Ἀγγλίας καὶ Οὐαλίας ἀπὸ τῆς αὐτῆς ἐποχῆς μέχρι τοῦ παγκοσμίου πολέμου (σελ. 381 κ.έ.).

ιστ) ιζ) ιη) Καταχωροῦνται ἐπίσης 3 μελέται περὶ τῶν Ἀνωνύμων Ἑταιριῶν ἐν Ἀγγλίᾳ καὶ τῆς ἐξελίξεως αὐτῶν καὶ τῆς νομοθεσίας αὐτῶν ἀπὸ τῶν ἀρχῶν τοῦ 19ου αἰῶνος μέχρι σήμερον ὑπὸ τῶν J. B. Jeferrys, H. A. Stanton (σελ. 344—405).

ιθ) Τέλος τὴν συλλογὴν ταύτην τῶν λίαν ἐνδιαφερουσῶν τούτων μελετῶν κλείει ἡ μελέτη τοῦ καθηγητοῦ τῆς Ἱστορίας εἰς τὸ Πανεπιστήμιον τοῦ Ἐδιμβούργου Richard Pares : «οἱ οἰκονομικοὶ παράγοντες ἐν τῇ ἱστορίᾳ τῆς Αὐτοκρατορίας (Empire) θέμα ἱστορικοῦ, οἰκονομικοῦ καὶ κοινωνιολογικοῦ ἐνδιαφέροντος (σελ. 418 κ.έ.).

Αἱ μελέται αὗται ἀσχολοῦμεναι κυρίως εἰς οἰκονομικὰ θέματα τοῦ Μεσαιῶνος καὶ τῆς ἐποχῆς τῆς Ἀναγεννήσεως ἀποτελοῦν ἀξιόλογον συμβολὴν εἰς τὴν ἱστορίαν τῆς Μεσαιωνικῆς οἰκονομίας καὶ τῶν ἀρχῶν τῆς νεωτέρας οἰκο-

νομίας τῆς Ἀγγλίας. Ἡ ἔρευνα τῆς τεχνολογικῆς ἐξελίξεως τῆς Ἀγγλικῆς οἰκονομίας ἀπὸ τῆς ἀναβιώσεως τῆς ἀπονεκρωθείσης οἰκονομίας τοῦ πρώτου Μεσαίωνα (le haut Moyen-âge) μέχρι τῶν νεωτέρων χρόνων εἶναι ἀξιόλογος σπουδὴ τῶν δημιουργικῶν τῆς νεωτέρας οἰκονομίας παραγόντων. Ὁμοίως ἡ μελέτη τῆς ἐμπορικῆς πίστεως ἀπὸ τῶν χρόνων τῆς ἐμφανίσεως τοῦ ἐμπορικοῦ καπιταλισμοῦ εἰς τὴν Ἀγγλίαν, ὡς ἐπίσης καὶ ἡ μελέτη τῆς ἀναπτύξεως τῆς Ἀγγλικῆς ναυτιλίας. Λεπτομερῆς ἀνάλυσις τῶν μελετῶν τούτων ὑπερβαίνει τὰ ὄρια μιᾶς συντόμου βιβλιογραφίας. Εἶναι ὅμως ἐνδεικτικῆ τῆς σημασίας ποὺ ἀποδίδεται εἰς τὴν Ἀγγλίαν εἰς τὴν οἰκονομικὴν ἱστορίαν αὐτῆς ἢ εἰς αὐτὴν ἐνασχόλησις οἰκονομολόγων, ἱστορικῶν καὶ κοινωνιολόγων καὶ δὴ διασῆμων εἰς τοὺς κλάδους των ἐπιστημόνων. Ἡ γνῶσις τῆς οἰκονομικῆς ἱστορίας κάθε τόπου εἶναι ὄχι μόνον βοήθημα ἐρμηνείας συγχρόνων οἰκονομικῶν φαινομένων, ὄχι μόνον ἐμβάθυνσις εἰς τὴν καθολικὴν σύλληψιν τοῦ συγχρόνου οἰκονομικοῦ βίου διὰ τῆς γνώσεως τῆς ἱστορικῆς διαμορφώσεώς του, ἀλλὰ καὶ φωτεινὸς ὁδηγὸς τῆς συγχρόνου οἰκονομικῆς πολιτικῆς ἐπὶ τῶν διαφόρων τομέων τῆς ἐθνικῆς του οἰκονομίας. Αἱ μεταβολαὶ τῶν οἰκονομικῶν συστημάτων, τῆς διαρθρώσεως καὶ διαμορφώσεώς των ἀκόμη καὶ αἱ πλέον ριζικαὶ εἶναι ἐξέλιξις παλαιότερων μορφῶν αὐτῶν καὶ ἡ γνῶσις των ἀσφαλίζει τὴν ἐπιτυχῆ τῶν δρῶντων ἐν ταῖς μεταβλαῖς ταύταις ἀνθρώπων καὶ κοινωνικῶν ομάδων δρᾶσιν.

A. Δ. Σίδερισ

Burgess Cameron : The Determination of Production. An Introduction to the Study of Economizing Activity. Cambridge At the University Press. 1954.

Ἡ ἀνάλυσις τῆς διαδικασίας τῆς παραγωγῆς ἀπησχόλησεν καὶ ἀπασχολεῖ τοὺς συγγραφεῖς τῶν οἰκονομικῶν θεμάτων καὶ ὅπως ἦτο, παραμένει ἀκόμα, ἓνα θέμα ἀπαιτοῦν ἐπισταμένην ἔρευναν καὶ ἰδιαιτέραν προσοχὴν.

Εἰς τὴν ὡς ἄνω μελέτην ὁ συγγραφεὺς προσεπάθησε νὰ καθορίσῃ ἓνα τρόπον κατὰ τὸν ὁποῖον θὰ ἦτο δυνατός, θεωρητικὰ, ὁ καθορισμὸς τῆς παραγωγῆς καὶ τῶν τιμῶν, εἰς μίαν σύγχρονον οἰκονομίαν.

Ἐπὶ τῷ σκοπῷ ὅπως ἀπλουστεύσῃ τὸ πρόβλημα χρησιμοποιοῦ ὑποθετικὴν κατάστασιν οἰκονομίας τινὸς μὲ δεδομένον ἀριθμὸν πηγῶν ἐκμεταλλεύσεως, μὲ σταθερὰν τὴν σχέσιν τῶν συντελεστῶν τῆς παραγωγῆς καὶ μὲ ἀνυπαρξίαν δυνατοτήτων διαφορετικῆς οἰκονομικῆς δράσεως τῶν ἀτόμων.

Μὲ μίαν τοιαύτην κατάστασιν τῆς οἰκονομίας, προσδιορίζει κατὰ τρόπον μαθηματικὸν τὴν κατανάλωσιν, τὴν ζήτησιν χρήματος, τὸ ὕψος τῆς παραγωγῆς¹ καὶ ὑποστηρίζει ἐν συνεχείᾳ ὅτι ταῦτα ἰσχύουν κατ' ἀναλογίαν ἐὰν ὑπάρ-

1. Οὕτω ἡ μαθηματικὴ ἐξίσωσις ἢ ἀποδίδουσα τὸ ὕψος τῆς καταναλώσεως εἶναι : $C_i = a + bY + cP_i + dP_j$ ὅπου $C_i =$ ἡ ζητούμενη ποσότης τοῦ ἀγαθοῦ i , $P_i =$ ἡ τιμὴ

χουν πλείονες οικονομικαὶ ἐκμεταλλεύσεις καὶ εἰσάγει ἀκολούθως ὅλους ἐκείνους τοὺς παράγοντας, τῶν ὁποίων τὴν ἀφαίρεσιν εἰς τὸ πρῶτον κεφάλαιον εἶχε λάβει ὡς ὑπόθεσιν.

Ἡ πορεία τῆς ἀναλύσεώς του ἔχει ὡς ἀκολούθως :

Ἄναλύει τὸ παραγωγικὸν μας σύστημα καὶ καθορίζει ὡς κύριον χαρακτηριστικὸν τούτου, ἐπηρεάζον ἀμέσως τὴν παραγωγήν, τὴν δυνατότητα ἐπιλογῆς μεταξὺ πλείονων παραγωγικῶν δραστηριοτήτων. Ἐν συνεχείᾳ ἀγνοεῖ χάριν ἀπλοποιήσεως, τὴν δυνατότητα ἐπιλογῆς καὶ προσδιορίζει τὴν παραγωγήν καὶ τὰς τιμὰς εἰς ἓνα σύστημα μιᾶς μόνον παραγωγικῆς ἀπασχολήσεως, ὕστερα εἰς ἓνα σύστημα τριῶν κατηγοριῶν παραγωγικῆς ἀπασχολήσεως καὶ ἀκολούθως προσδιορίζει τὴν παραγωγήν καὶ τὰς τιμὰς εἰς ἓνα σύστημα ὅπου ὑπάρχουν δύο παραγωγικοὶ συντελεσταί.

Τὸ ὕψος τῆς παραγωγῆς προσδιορίζεται ἀπὸ τὴν ὑπάρχουσαν διαθέσιμον ποσότητα συντελεστῶν παραγωγῆς καὶ τὴν ζήτησιν.

Ἀλλὰ τὴν παραγωγήν ἐπηρεάζει καὶ ἡ δυνατότης ὑποκαταστάσεως τῶν παραγωγικῶν συντελεστῶν, ἡ ὁποία προσδιορίζεται ἀπὸ τὴν ὀριακὴν παραγωγικότητα αὐτῶν ¹.

Ἡ κατανάλωσις ἐκπροσωποῦσα τὴν ζήτησιν, δὲν εἶναι τὶ τὸ ἀνεξάρτητον ἀπὸ τὴν παραγωγήν. Τὰ ἄτομα ὑποστηρίζει ὁ συγγραφεύς, διατηροῦντα ἀνεργὸν χρῆμα καὶ ἀπέχοντα ἀπὸ τὴν κατανάλωσιν περιορίζουν τὴν παραγωγήν μὲ πολλαπλασιαστικὰς συνεπείας.

Ἡ ζήτησις καταναλωτικῶν ἀγαθῶν ἐπηρεάζει ὄχι μόνον τὸ ἀπόλυτον ὕψος τῆς παραγωγῆς, ἀλλὰ καὶ τὴν ὀριζόντιον καὶ κάθετον διάρθρωσιν αὐτῆς.

Ἐκτὸς ὅμως τῆς ζητήσεως ἀγαθῶν καταναλώσεως καὶ ἡ ζήτησις πρὸς ἐπένδυσιν προσδιορίζει τὸ ὕψος τῆς ἀπασχολήσεως παραγωγικῶν συντελεστῶν καὶ ἐντεῦθεν τὸ ὕψος εἰς τὸ ὁποῖον δύναται νὰ ἀνέλθῃ ἡ προσφορά τῶν ἀγαθῶν.

Ἡ ζήτησις ἐπενδύσεων, εἰς τὴν σύγχρονον συναλλακτικὴν οἰκονομίαν,

τοῦ ἀγαθοῦ i , $P_j =$ ἡ τιμὴ τοῦ j , ἑνὸς ἄλλου ἀγαθοῦ ἢ ομάδος ἀγαθῶν, Y τὸ εἰσόδημα καὶ a, b, c, d , σταθεραί, τοῦ C ὄντος πιθανῶς ἀρνητικοῦ οὕτως ὥστε ἀνερχομένης τῆς τιμῆς ἢ ζητουμένη ποσότης μειοῦται.

Διὰ τῆς ἐξισώσεως $M_{TC} = k \cdot P_i \cdot X_i$ ἀποδίδει τὴν ζήτησιν χρήματος ὅπου $M_{TC} =$ ἡ ζήτησις χρήματος ἢ ἀπορρέουσα ἀπὸ τὴν παραγωγήν καὶ τὴν διανομὴν τῶν ἀγαθῶν καταναλώσεως, $P_i =$ ἡ κατὰ μονάδα τιμὴ τοῦ ἀγαθοῦ i , $X_i =$ ἡ ποσότης τοῦ παραχθέντος ἀγαθοῦ i καὶ $k =$ σταθερὸς συντελεστής.

1. Ὁ παραγωγὸς προτιθέμενος νὰ ὑποκαταστήσῃ τοὺς συντελεστάς τῆς παραγωγῆς μεταξὺ των, καθοδηγεῖται ἀπὸ τὴν τάσιν πρὸς ἐπίτευξιν τοῦ μεγίστου δυνατοῦ κέρδους, ὅπερ ἐπιτυγχάνεται ὅταν ἰσχύῃ ἡ κατάστασις τῆς ἴσης ὀριακῆς παραγωγικότητος μεταξὺ τῶν συντελεστῶν παραγωγῆς, ἥτοι ὅταν :

$$\frac{\text{ὀριακὸν προῖον } x}{\text{τιμὴ } x} = \frac{\text{ὀριακὸν προῖον } y}{\text{τιμὴ } y} = \frac{\text{ὀριακὸν προῖον } z}{\text{τιμὴ } z}$$

ἐκπροσωπεῖται ἐκ τῆς ζητήσεως τίτλων, τὸ σημεῖον δὲ τῆς τομῆς τῆς καμπύλης προσφορᾶς καὶ τῆς καμπύλης ζητήσεως τίτλων εἶναι τὸ σημεῖον ἰσορροπίας. Τὸ ὕψος τοῦ τόκου εἰς τὴν μακροπρόθεσμον ἀγορὰν ἐπηρεάζον τὴν παραγωγικότητα τοῦ κεφαλαίου προσδιορίζει τὴν ζήτησιν τίτλων.

Ὁ πληρωνόμενος τόκος ἐπὶ τῶν τίτλων δὲν ἐκπροσωπεῖ μόνον ἀποζημιώσιν διὰ τὴν ἀποχὴν ἀπὸ τὴν παροῦσαν κατανάλωσιν, ἀλλὰ ταυτοχρόνως καὶ ἓνα ἀντιστάθμισμα τῆς ζημίας ἐκ τῆς ἀπωλείας τῆς ρευστότητος τοῦ χρήματος. Τὸ κατώτερον δὲ ὄριον τῆς πτώσεως τοῦ τόκου τῶν τίτλων καθορίζεται ἀπὸ τὸ ἐπίπεδον αὐτὸ τῆς ἀποζημιώσεως διὰ τὴν ἀπώλειαν τῆς ρευστότητος. Οὕτω μία πτώσις τῶν ἐπενδύσεων δὲν σημαίνει ὅτι θὰ συμπίεση ἀπεριορίστως τὸ ἐπίπεδον τοῦ τόκου καὶ συνεπῶς ἐκ τῆς πτώσεως ταύτης τοῦ τόκου δὲν εἶναι δυνατὸν νὰ ὑποστηριχθῇ ὅτι θὰ διατηρηθῇ τὸ ἐπίπεδον τῆς παραγωγῆς.

Μεταξὺ τῶν ἄλλων ἐνδιαφερόντων θεμάτων, τὰ ὁποῖα ἔχουν ἄμεσον σχέσιν μὲ τὴν παραγωγὴν, ἐκθέτει ὁ συγγραφεὺς καὶ τὴν ἐπίδρασιν τὴν ὁποῖαν ἀσκεῖ ἐπ' αὐτῆς,

α) ὁ τόπος ἐγκαταστάσεως τῶν ἐκμεταλλεύσεων, προσδιοριζόμενος βάσει τῆς θεωρίας τῶν συγκριτικῶν ἐξόδων καὶ

β) ἡ πολιτεία διὰ τῆς δημοσιονομικῆς τῆς πολιτικῆς.

Ἐν τέλει εἰσέρχεται εἰς τὴν θεωρίαν τῆς γενικῆς ἀλληλεξαρτήσεως (theory of general inderdependence) καὶ τελειώνει τὴν ὅλην ἐργασίαν ἐκθέτων προηγουμένως τὴν ἔννοιαν τῆς ὀριακῆς παραγωγικότητος.

Οὕτω ὁ συγγραφεὺς ἐπιτυγχάνει, διὰ τῆς ἀκολουθουμένης μεθοδικῆς ἀναλύσεώς του ὥστε, ἂν καὶ βασιζόμενος εἰς μαθηματικὰς ἐξισώσεις, νὰ μὴν περιορίζῃ τὴν ἀντίληψιν καὶ τὴν σκέψιν τοῦ ἀναγνώστου αὐστηρῶς εἰς τὰ στενὰ ὄρια τῶν μαθηματικῶν τύπων. Ἀντιθέτως δίδει διὰ τῶν τύπων του μίαν βάσιν διὰ σταθερὰν καὶ σαφῆ παρακολούθησιν τῶν φαινομένων, ἀποδιδομένης κατὰ τὸν πλέον συγκεκριμένον καὶ καταφανῆ τρόπον τῆς ὑφισταμένης σχέσεως ἀλληλεπιδράσεως καὶ ἀλληλεξαρτήσεως μεταξὺ τῶν διαφόρων οἰκονομικῶν μεγεθῶν.

B. N. Σαρσέντης

Henry A. Wells : Monopoly and Social Control. Public Affairs Press. Washington 1952.

Ἡ συγκριτικὴ ἔρευνα καὶ ἡ κριτικὴ ἀνάλυσις δύο κοινωνικῶν συστημάτων εἶναι ἔργον ἀναμφισβητήτως ἐπίπονον καὶ ἐπιδεκτικὸν ὑποκειμενικῶν κρίσεων.

Μὲ διάθεσιν ἀντικειμενικῆς παρατηρήσεως μὲ σαφήνεια καὶ μὲ μεθοδικότητα ὁ Henry Wells, παρακάμπτων θεωρητικὰς περιπλοκάς, ἐκθέτει τὰς ἀπόψεις του κατὰ τρόπον ὥστε τὸ ἔργον του νὰ εἶναι εἰς πάντας καταληπτόν.

Εἰς τὸ ἔργον τοῦτο ὁ συγγραφεὺς θέτει τὰς βάσεις ἑνὸς παραλληλισμοῦ, καίτοι τοῦτο δὲν εἶναι ἀπολύτως ἐμφανές, μεταξὺ τοῦ κοινωνιστικοῦ καὶ φιλ-

ελευθέρου κεφαλαιοκρατικοῦ οἰκονομικοῦ συστήματος, μὲ πρόθεσιν νὰ ἀποδείξῃ ὅτι αἱ κατὰ καιροὺς θεωρητικαὶ κοινωνικοοικονομικαὶ ἐπινοήσεις ἀποτελοῦν οὐτοπίας καὶ ὅτι ὁ κομμουνισμὸς δὲν εἶναι ἀπαραίτητον νὰ ἀποτελῇ ἀναγκαίαν συνέπειαν τοῦ κεφαλαιοκρατισμοῦ.

Μὲ βάσιν τὴν Ἀμερικανικὴν οἰκονομικὴν συγκρότησιν προσπαθεῖ νὰ ἀποδείξῃ ὅτι ὁ Μάρξ ἐν τῇ ἐπιθυμίᾳ του νὰ ὀρίσῃ τὸ κομμουνιστικὸν οἰκονομικὸν καθεστῶς, ὡς τελικὴν, φυσιολογικὴν καὶ δικαίαν οἰκονομικὴν καὶ κοινωνικὴν συγκρότησιν τῆς ἀνθρωπότητος ἀπέτυχε καθ' ὅσον ἡ πορεία τῶν φαινομένων δὲν ἔλαβε τὴν παρ' αὐτοῦ προβλεφθεῖσαν ἐξέλιξιν.

Παραθέτων λοιπὸν τὰ κύρια κοινωνικὰ συστήματα τὰ ὁποῖα ἐπροτάθησαν ἀπὸ τῶν χρόνων τοῦ Πλάτωνος, δίδει μίαν σαφῆ καὶ συνοπτικὴν εἰκόνα τῶν ὑπὸ τῆς ἐπιστήμης καταβληθεισῶν προσπαθειῶν κατὰ καιροὺς, ἐπὶ σκοπῶ τὴν καλλιτέραν καὶ δικαιοτέραν συμβίωσιν τῶν ἀνθρώπων. Ὅλα τὰ θεωρητικὰ ταῦτα κατασκευάσματα τὰ ὁποῖα ἐκπροσωποῦν κατὰ καιροὺς μίαν περὶ δικαίου εἰς τὴν οἰκονομικὴν καὶ κοινωνικὴν ζωὴν ἀντίληψιν τῆς ἐπιστήμης, ὀνομάζει οὐτοπίας καὶ ἐπεκτείνεται εἰς συγκριτικὴν, τρόπον τινά, ἀνάλυσιν, τῶν δύο ἐκ διαμέτρου ἀντιθέτων ἐν ἰσχύϊ κοινωνικοοικονομικῶν συστημάτων, τοῦ κεφαλαιοκρατισμοῦ καὶ τοῦ κομμουνισμοῦ.

Ἀναφερόμενος εἰς τὴν θεωρίαν τοῦ ἱστορικοῦ ὕλισμοῦ παρουσιάζει ταύτην ὡς μίαν ἀντίληψιν τῶν ἱστορικῶν φαινομένων ἀποσκοποῦσαν μᾶλλον εἰς τὴν ἐδραίωσιν τοῦ ἰσχυρισμοῦ τῶν Marx καὶ Hegel, κατὰ τὸν ὁποῖον ὁ κομμουνισμὸς εἶναι μία μορφή τῆς κοινωνίας εἰς τὴν ὁποίαν ἀναποφεύκτως θὰ μᾶς ὀδηγήσῃ ἡ συγκέντρωσις τοῦ πλούτου καὶ ἡ ἐξ αὐτῆς προκαλουμένη ἀπαθλίωσις εἰς τὰ κεφαλαιοκρατικὰ καὶ δὴ τὰ βιομηχανικὰ Κράτη.

Ἐναντι αὐτοῦ τοῦ ἰσχυρισμοῦ ἀντιτάσσει τὴν Ἀμερικανικὴν κοινωνίαν ἢ ὁποῖα, παρ' ὅλον ὅτι ἔχει καθαρῶς κεφαλαιοκρατικὴν συγκρότησιν; ἔχει τὸ μικρότερον ποσοστὸν κομμουνιστικῆς σκέψεως μεταξὺ τῶν μελῶν της.

Μία περισσότερον ὅμως προσεκτικὴ παρατήρησις τῶν συμπερασμάτων καὶ αὐτοῦ τοῦ Henry Wells ἴσως μᾶς ὀδηγήσῃ εἰς σκέψεις διαφόρους ἐκείνων τὰς ὁποίας ὡς ἐκ πρώτης παρατηρήσεως θὰ ἐξήγαγε.

Ὁ Marx, ὡς γνωστόν, τὴν ἐδραίωσιν τοῦ συστήματός του διέβλεπε κυρίως α) εἰς τὴν ἐκ τῆς συγκεντρώσεως τοῦ πλούτου προκαλουμένην οἰκονομικὴν ἀπαθλίωσιν καὶ β) τὴν ὕλικὴν καὶ πνευματικὴν προλεταριοποίησιν τῶν ἀτόμων.

Ὑπεστήριξε ὁ Marx ὅτι ἡ συγκέντρωσις τοῦ πλούτου θὰ πραγματοποιηθῇ μοιραία εἰς τὰ βιομηχανικὰ κράτη, ὡς ἐκ τῆς φύσεως τῆς παραγωγικῆς διαδικασίας, τῶν συναλλαγῶν καὶ τῆς διανομῆς τοῦ εἰσοδήματος. Καὶ ἴσως ὁ ἰσχυρισμὸς οὗτος νὰ περικλείῃ τὴν ὑπερβολὴν ἐνὸς προπαγανδισμοῦ, πλὴν ὅμως δὲν ἀπέχει πολὺ ἀπὸ τὴν ἀλήθειαν.

Τὰ μονοπώλια, τὰ ὁποῖα ἀποτελοῦν τὴν τελευταίαν ἴσως μορφήν συγκεν-

τρώσεως, δὲν εἶναι ἄγνωστα εἰς τὸν σημερινὸν κόσμον. Ἡ σχετικὴ ἀτονία τούτων ὀφείλεται κυρίως εἰς τὴν Νομοθετικὴν παρέμβασιν τῶν κρατῶν καὶ ὄχι εἰς ὀργανικοὺς οἰκονομικοὺς παράγοντας τῶν κεφαλαιοκρατικῶν συστημάτων. Τὸ γεγονός τοῦτο δὲν παραβλέπει ὁ συγγραφεὺς, ὁ ὁποῖος κρούων τὸν κώδωνα τοῦ κινδύνου παραθέτει γνώμας καὶ ἄλλων κορυφαίων ἐπιστημόνων ἐπιζητῶν ἄγρυπνον τὴν κυβερνητικὴν παρέμβασιν διὰ νὰ διατηρηθῇ εἰς τὸ ὑγιές του ἐπίπεδον ὁ ἐλεύθερος ἀνταγωνισμός.

Ἐκ τῶν προηγουμένων συνάγεται ὅτι ἐὰν δὲν ὑπῆρχε ὁ κρατικὸς παρεμβατισμός, γεγονός τὸ ὁποῖον μᾶς φέρει μακρὰν τοῦ καθαρῶ φιλελευθέρου οἰκονομικοῦ συστήματος τοῦ ὁποῖου τὴν κριτικὴν ἡσκήσε ὁ Marx, μοιραίως θὰ παρατηρεῖτο τὸ φαινόμενον τῆς συγκεντρώσεως τοῦ πλούτου συντομώτερον καὶ ἐντονώτερον καὶ οὕτω ἡ παραγωγή καὶ ἡ διανομὴ τῶν ἀγαθῶν εἰς κάθε χώραν θὰ ἐλάμβανε μονοπωλιακὴν μορφήν μὲ ὅλας τὰς ἐκ ταύτης συνεπείας.

Ὅσον ἀφορᾷ τὴν ἀποψιν τοῦ H.A. Wells καθ' ἣν, παρ' ὅλον ὅτι ἡ Σοβιετικὴ Ἐνωσις δὲν ἀπετέλει βιομηχανικὸν κράτος ἐπεβλήθη καὶ ἐφηρμόσθη ὁ κομμουνισμός, ἐνῶ τὸ τοιοῦτον κατὰ τὸν Marx θὰ ἔπρεπε νὰ συμβῇ εἰς τὰς Η.Π.Α., δὲν φαίνεται νὰ εἶναι ἀπολύτως ὀρθή, καθόσον εἰς τὴν Σοβιετικὴν Ἐνωσιν τότε συνέτρεχον δύο βασικοὶ παράγοντες πρὸς τοῦτο, ἡ συγκέντρωσις τοῦ πλούτου καὶ ἡ ἀπαθλίωσις.

Τὴν περὶ ὑπεραξίας θεωρίαν τοῦ Marx ἀναφέρει ἀπλῶς ὁ συγγραφεὺς καὶ δὲν προβαίνει εἰς οὐδεμίαν ἀνάλυσιν ἢ σύγκρισιν τῶν περὶ ἀξίας ἀντιλήψεων τῶν δύο τούτων κοινωνικῶν συστημάτων.

Ἡ περὶ ἀξίας ὅμως ἀντίληψις καὶ ὁ τρόπος ἀντιμετωπίσεως τοῦ θέματος διαδραματίζει σημαντικώτατον ρόλον εἰς τὴν ζωὴν τῶν ἀτόμων, αἱ δὲ συνέπειαι ἐκ τῆς μιᾶς ἢ τῆς ἄλλης ἀντιμετωπίσεως τοῦ θέματος τούτου εἶναι βασικώταται ὅσον ἀφορᾷ τὴν διανομὴν τῶν ἀγαθῶν, τὸ ὕψος τῶν εἰσοδημάτων καὶ τὴν ἐντεῦθεν γενικωτέραν διάρθρωσιν τῆς κοινωνίας.

Διὰ τὸν λόγον τοῦτον ἡ παράκαμψις τοῦ θέματος τούτου ἀποτελεῖ μᾶλλον παράλειψιν τοῦ συγγραφέως.

Ὅπως δὴποτε ὅμως τὸ ἔργον τοῦ Henry A. Wells ἀποτελεῖ μίαν ἀναμφισβήτητον ἀξίας συμβολὴν εἰς τὴν ἀντικειμενικωτέραν δυνατὴν κοινωνικοοικονομικὴν ἀνάλυσιν.

Βασ. Ν. Σαρσέντης

Hugo Hegeland : The multiplier theory, Lund, C.W.K. Gleerup, 1954.

Ὁ γνωστὸς καὶ ἀπὸ τὴν παλαιότεραν του ἐργασίαν ἐπὶ τῆς ποσοτικῆς θεωρίας τοῦ χρήματος (βλ. σχ. βιβλιοκρισίαν εἰς Ἀρχεῖον, τόμ. 33, 1953, σελ. 140, 1) συγγραφεὺς, ἔχει ὡς θέμα τοῦ παρουσιαζομένου βιβλίου τὴν θεωρίαν τοῦ πολλαπλασιαστοῦ.

Εἰς τὸν πρόλογον ὁ Hegeland διαπιστώνει, ὅτι αἱ διάφοροι συμβολαί, αἱ σχετικαὶ μὲ τὴν θεωρίαν τοῦ πολλαπλασιαστοῦ, ἀναφέρονται, κατὰ κύριον λόγον,

εἴτε εἰς τελειοποιήσεις θεωρητικῶν προβλημάτων, εἴτε εἰς ὠρισμένα σημεῖα τῆς ἐφαρμογῆς τοῦ πολλαπλασιαστοῦ εἰς προβλήματα πρακτικῆς φύσεως. Ἡ ἰδική του ἐργασία, μᾶς λέγει ὁ ἴδιος, ἔχει ὡς σκοπὸν τὴν ἀνάλυσιν τῶν μεθοδολογικῶν προβλημάτων τῶν σχετικῶν μὲ τὴν θεωρίαν τοῦ πολλαπλασιαστοῦ καὶ τὴν ἐφαρμογὴν τῆς τελευταίας εἰς τὴν διαμόρφωσιν τοῦ εἰσοδήματος.

Εἰς τὰ πρῶτα κεφάλαια ὁ συγγραφεὺς ἀναπτύσσει κριτικῶς τὴν διαμόρφωσιν τῆς θεωρίας τοῦ πολλαπλασιαστοῦ, ἀναφερόμενος καὶ εἰς ἀρκετὰς ἐργασίας αἱ ὁποῖαι προηγήθησαν τῶν συμβολῶν τοῦ R. F. Kahn καὶ τοῦ J. M. Keynes. Οὕτω, π.χ. ἀναφέρεται εἰς τὸν Walter Bagehot (1873), ὁ ὁποῖος κατέδειξε πὼς μία μείωσις τῆς ἀποτελεσματικῆς ζήτησεως ἔχει πολλαπλασιαστικὰς συνεπείας καὶ εἰς τὸν γερμανὸν N.A.L. J. Johannsen (1903 καὶ 1913), ὁ ὁποῖος ἀναγνώρισε τὰς σωρευτικὰς συνεπείας μιᾶς δεδομένης μειώσεως τῶν δαπανῶν.

Ἀκολούθως, ὁ πολλαπλασιαστής, εἰς τὰ ἐπόμενα κεφάλαια, ἐξετάζεται ἐν σχέσει πρὸς τὴν ὀριακὴν ροπὴν πρὸς κατανάλωσιν, τὴν κυκλοφορικὴν ταχύτητα τοῦ χρήματος, τὴν ἀρχὴν τῆς ἐπιταχύνσεως καὶ τὰς κυβερνητικὰς δαπάνας. Ὑπάρχουν ἀκόμη εἰδικὰ κεφάλαια ἀφιερωμένα εἰς τὰ προβλήματα τῶν χασμάτων καὶ διαρροῶν, καθὼς ἐπίσης καὶ εἰς τοὺς διαφόρους πολλαπλασιαστικάς.

Κατὰ τὸν Hegeland, τὸ βασικὸν περιεχόμενον τῆς θεωρίας τοῦ πολλαπλασιαστοῦ εἶναι, ὅτι μία αὐξήσις εἰς τὸ ὕψος τῶν ἐπενδυτικῶν δαπανῶν θὰ ὀδηγήσῃ εἰς μίαν τελικὴν αὐξήσιν τοῦ ὀλικοῦ εἰσοδήματος μεγαλυτέραν τῆς ἀρχικῆς αὐξήσεως, προϋποτιθεμένου, ὅτι ἡ ὀριακὴ ροπὴ πρὸς κατανάλωσιν εἶναι μεγαλυτέρα τοῦ μηδενός.

Εἰς διάφορα σημεῖα τῆς μελέτης τοῦ ἀσκειῖ κριτικὴν σχετικὰ μὲ τὰς προϋποθέσεις καὶ ἐφαρμογὰς τῆς θεωρίας τοῦ πολλαπλασιαστοῦ, τὴν ἀλήθειαν ὅμως τῆς θεωρίας, ὡς τιαύτης, δὲν ἀρνεῖται. Βασικόν του συμπέρασμα εἶναι, ὅτι ἡ θεωρία τοῦ πολλαπλασιαστοῦ χάνει τὸ μεγαλύτερον μέρος τῆς ἀξίας της ὅταν ἐφαρμόζεται εἰς κοινωνικὰ σύνολα καί, ὅτι δύναται ἐπιτυχῶς νὰ ἐφαρμοσθῇ κυρίως εἰς μικροοικονομικὰ προβλήματα.

Καθ' ὅσον ἀφορᾷ τὴν θεωρίαν τοῦ πολλαπλασιαστοῦ ὡς μέσου προβλέψεως τῆς ἐπιδράσεως μιᾶς χρηματοδοτήσεως ἑλλείμματος ἐπὶ τοῦ ὀλικοῦ εἰσοδήματος, ἰσχυρίζεται ὅτι αὕτη δὲν εἶναι δυνατόν νὰ χρησιμοποιηθῇ ἐπιτυχῶς. Διὰ νὰ ἐξετάσῃ τὸν πολλαπλασιαστὴν εἰς τὴν πρᾶξιν ἀναφέρεται εἰς τὴν Γερμανίαν, τὰς Ἡνωμένας Πολιτείας καὶ τὴν Σουηδίαν, κατὰ τὴν ὕφεσιν τῆς τετάρτης δεκαετηρίδος τοῦ XX αἰῶνος. Μετὰ μίαν βραχεῖαν ἐξέτασιν διαπιστώνει τὰ ἐξῆς : Γενικῶς, καὶ εἰς τὰς τρεῖς αὐτὰς περιπτώσεις, πολλαπλασιαστικαὶ ἐπιδράσεις τῆς ἑλλειμματικῆς χρηματοδοτήσεως δὲν ἔλαβον χώραν. Εἰς τὴν Γερμανίαν τὸ κύριον χαρακτηριστικὸν ἦτο, ὅτι ἡ αὐξήσις εἰς τὴν ἀπασχόλησιν μεγάλως περιορίσθη εἰς τὴν ἀρχικὴν ἀπασχόλησιν, κατ' εὐθείαν προκληθεῖσαν ἀπὸ τὰ δημόσια ἔργα, χωρὶς ἐπομένας ἐπιδράσεις ἐπὶ τῆς ἀπασχολήσεως. Εἰς

τάς Ἠνωμένας Πολιτείας ὅταν ὁ ὄγκος τῶν δημοσίων ἔργων ηὔξήθη σημαντικῶς, κατὰ τὸ 1934, ἡ ἀνάκαμψις ἤδη εἶχεν ἀρχίσει. Ἡ θεωρία τοῦ πολλαπλασιαστοῦ πιθανῶς νὰ ἐπηληθεύθη κατὰ τὴν κάμψιν τοῦ 1937 καὶ τὴν ἀνάκαμψιν τοῦ 1938, ὁπότε αἰτία αὐτῶν δυνατὸν νὰ ἦτο, ἀντιστοίχως, ἡ μείωσις καὶ ἡ αὔξησις τῆς ἐλλειματικῆς χρηματοδοτήσεως. Εἰς τὴν Σουηδίαν αἱ κυβερνητικαὶ δαπάναι δὲν προεκάλεσαν τὴν ἀνάκαμψιν, ἡ ὁποία ἦτο ἀποτέλεσμα τῆς βελτιώσεως τῶν συνθηκῶν τῆς ἀγορᾶς.

Ἡ ἀνάπτυξις τοῦ θέματος τῆς θεωρίας τοῦ πολλαπλασιαστοῦ γίνεται ἀπὸ τὸν Hegeland κατὰ τρόπον ἄρτιον. Τὰ προτερήματα τοῦ συγγραφέως, τὰ ὁποῖα ἐγνωρίσαμεν ἤδη ἀπὸ τὴν προηγουμένην του μελέτην, εἶναι καὶ ἐνταῦθα ἐκδηλα. Βαθεῖα καὶ ρεαλιστικὴ ἀνάλυσις καὶ ἀναφορὰ εἰς πλουσίαν βιβλιογραφίαν, διακρίνουν τὴν σημαντικὴν αὐτὴν μελέτην. *M. I. Γ.*

Μιλτ. Ι. Γκολέμη : «Κεντρικαὶ Τράπεζαι», Ἀθῆναι 1955, σελ. 73. Ἐκδόσεις «Ἀρχείου τῶν Οἰκονομικῶν καὶ Κοινωνικῶν Ἐπιστημῶν».

Ὁ οἰκονομολόγος κ. Γκολέμης χωρίζει τὴν μελέτην του αὐτῆ σὲ ἑννέα συνολικῶς κεφάλαια. Εἰς τὸ πρῶτο κεφάλαιον ἀναλύεται ἱστορικῶς ἡ διαμόρφωσις τῶν Κεντρικῶν Τραπεζῶν καὶ αἱ βασικαὶ τῶν λειτουργίαι.

Φυσικὰ, δὲν πρόκειται δι' ἀπλὴν χρονολογικὴν ἀπαρρίθμησιν τῆς διαμορφώσεως τῶν διαφόρων Τραπεζῶν, ἀλλὰ διὰ ἀνάλυσιν ἱστορικὴν ἐκ τῆς ὁποίας ἐνοῦνται σαφῶς καὶ οἱ διάφοροι λόγοι διὰ τὰς ὑπαρχούσας σήμερον τάσεις ἐν σχέσει μὲ τὰς Κ. Τ. ὅπως π.χ. ἡ τῆς ἐθνικοποιήσεως.

Ὁ συγγραφεὺς συζητεῖ τὰς διαφοροὺς ἀλληλοσυγκρουόμενας ἀπόψεις σχετικῶς μὲ τὸ ποῖα εἶναι ἡ βασικὴ λειτουργία τῶν Κ.Τ. καὶ καταλήγει εἰς τὸ κατὰ τὴν γνώμην μας μόνον ὀρθὸν συμπέρασμα ὅτι : «Ὁ τονισμὸς αὐτός», τῆς μιᾶς λειτουργίας ἢ τῆς ἄλλης «ὡς χαρακτηριστικῆς εἶναι μονόπλευρος». Ὅλαι αἱ λειτουργίαι τῶν Κ.Τ. εἶναι ἐξ ἴσου σημαντικαὶ διὰ τὴν οἰαδῆποτε ἐθνικὴν οἰκονομίαν. Ἐκ τῆς ἀναλύσεως τοῦ συγγραφέως εἰς τὸ πρῶτον καὶ δεῦτερον κεφάλαιον ἐξυπακούεται ὅτι ἡ Κ.Τ. εἶναι Μονοπώλιον.

Ἐπιπροσθέτως εἰς τὸ δεῦτερον κεφάλαιον ἀναπτύσσονται τὰ συστήματα ποσοτικῆς ρυθμίσεως τῶν τραπεζογραμματίων καὶ ἡ ἐξέλιξις τοῦ μεταλλικοῦ καλύμματος τῆς Κ.Τ.

Εἰς τὸ τρίτον κεφάλαιον ὁ συγγραφεὺς τοποθετεῖ τὸν ρόλον τῆς Κ.Τ. ὡς τραπεζίτου τῆς Κυβερνήσεως.

«Τὸ Κράτος εἶναι ὁ μεγαλύτερος λήπτης εἰσοδήματος καὶ διενεργεῖ τὰς μεγαλυτέρας πληρωμάς». Αἱ εἰσπράξεις καὶ αἱ πληρωμαὶ ὑπὸ τῆς κυβερνήσεως ἀσκοῦν σοβαρὰς πληθωρικὰς ἢ ἀντιπληθωρικὰς ἐπιδράσεις ἐπὶ τῆς οἰκονομίας.

Φθάνοντας ὡς τὸ τρίτον κεφάλαιον βλέπουμε, κατὰ τὴν γνώμην μου, πὼς ὁ

ίδιος ὁ ρόλος τῆς Κ.Τ. σχετικῶς μὲ τὴν ἔθνικὴ οἰκονομία τὴν καθορίζει ὡς ἴδρυμα κρατικὸ καὶ ὄχι ἰδιωτικὴν ἐπιχείρησιν.

Δὲν ὑπάρχει ἀμφιβολία πὼς τὰ δύο σημαντικώτερα κεφάλαια τῆς μελέτης εἶναι : ἡ «Κεντρικὴ Τράπεζα καὶ Ἔλεγχος τῆς ποσότητος τοῦ χρήματος» καὶ «Ποσότης τοῦ χρήματος καὶ Δημοσιονομικὴ Πολιτικὴ».

Εἰς τὰ κεφάλαια αὐτὰ ἐξετάζονται μεταξὺ τῶν ἄλλων καὶ τὰ βασικὰ μέσα ἐλέγχου τῆς ποσότητος τοῦ χρήματος, δηλαδὴ ὁ προεξοφλητικὸς τόκος, ἡ πολιτικὴ τῆς ἐλευθέρας ἀγορᾶς καὶ αἱ μεταβολαὶ εἰς τὸ ἀπαιτούμενον κάλυμμα. Ἐπιπροσθέτως τὸ κεφάλαιο VIII εἶναι ἀφιερωμένο εἰς τοὺς βασικοὺς σκοποὺς τῆς νομισματικῆς πολιτικῆς. Ὁ συγγραφεὺς μᾶς πληροφορεῖ ὅτι «ἡ νομισματικὴ πολιτικὴ εἶναι δυνατὸν νὰ ἔχη ὡς βασικὸν σκοπὸν τὴν σταθεροποίησιν τῶν τιμῶν ἢ τὴν οὐδετερότητα τοῦ χρήματος ἢ τὴν πλήρη ἀπασχόλησιν».

Τονίσαμε ὅτι θεωροῦμε τὰ παραπάνω κεφάλαια ἀξιοσημεῖωτα. Αὐτὸ γιὰτι ἐκτὸς ἀπὸ τὴν ἐνδιαφέρουσα ἀνάλυσιν τοῦ θέματος, τὰ κεφάλαια αὐτὰ δὲν τὰ διακρίνει ἡ Κεῦνσιανὴ αἰχμὴ, πού ὑπόσχεταί τὸν Κεῦνσιανὸν παράδεισον μὲ τὰ διάφορα τραπεζιτικὰ μέτρα. Ὁ συγγραφεὺς διατηρεῖ τὴν πρωτοβουλία του. Ἐξετάζοντας λ.χ. τὸ Κεῦνσιανὸν μέτρο τοῦ προεξοφλητικοῦ τόκου διὰ τὴν ἐπίτευξιν πλήρους ἀπασχολήσεως γράφει :

«... εἶναι δυνατόν, εἰς ὠρισμένας περιπτώσεις, ἢ πτώσεις τοῦ προεξοφλητικοῦ τόκου καὶ εἰς τὰ κατώτατα δυνατὰ ἐπίπεδα νὰ μὴν δύναται νὰ προκαλέσῃ τὴν ἐπιθυμητέαν διέγερσιν εἰς τὴν ἐπιχειρηματικὴν δραστηριότητα».

Ἡ μελέτη εἶναι προσεγμένη καὶ τὴν βιβλιογραφίαν τῆς τὴν διακρίνει εἰλικρίνεια. Εἴμαστε θετικοὶ πὼς ὁ οἰκονομολόγος κ. Γκολέμης—παρὰ τὰς τωρινὰς δυσκολίας τοῦ ἑλληνικοῦ περιβάλλοντος διὰ τοὺς οἰκονομολόγους—θὰ μπόρῃ νὰ μᾶς δώσῃ καὶ ἄλλας ἐργασίας ἐξ ἴσου ἐνδιαφερούσας, ἐφαρμόζοντας τὰς γνώσεις του καὶ εἰς τὴν Ἑλληνικὴν περίπτωσιν.

Βασίλης Μεταξᾶς

John Spedan Lewis : Faires Shares (Staples Press Ltd., London).

Εἰς τὸ ἔργον τοῦτο ἐκτίθενται αἱ ἀρχαὶ καὶ ἡ διοικητικὴ ὀργάνωσις τῶν συνεταιρισμῶν παραγωγῆς, ὡς ἐπιτυχῶς τὸ σύστημα τοῦτο ἐφηρμόσθη ἐν Ἀγγλίᾳ ὑπὸ τοῦ συνεταιρισμοῦ John Lewis Partnership, ὑφαντουργικῆς ἐπιχειρήσεως τῆς ὁποίας ὁ συγγραφεὺς εἶναι ἰδρυτὴς καὶ διευθυντὴς. Ὁ ἐν λόγῳ συνεταιρισμὸς λειτουργεῖ ἀπὸ τοῦ 1914, ἤδη δὲ ἀπασχολεῖ προσωπικὸν ἐκ 12.000 ὑπαλλήλων καὶ ἐργατῶν-συνεταίρων καὶ ἔχει ἐτήσιον κύκλον ἐργασιῶν ἐκ 22 1/2 ἑκατομμυρίων λιρῶν Ἀγγλίας.

Τὸ ἔργον διαιρεῖται εἰς τέσσαρα μέρη :

Μέρος I. Αἱ ἀρχαὶ τῶν συνεταιρισμῶν παραγωγῆς—Συμμετοχὴ τῶν ἐρ-

γατῶν—συνεταίρων εἰς τὰ κέρδη, τὰς γνώσεις καὶ τὴν διοίκησιν τῶν συνεταιρισμῶν.

Μέρος II. Σύγκρισις τῶν συνεταιρισμῶν παραγωγῆς μετὰ τῶν ἄλλων μορφῶν ὀργανώσεως τῆς παραγωγῆς—Σύγκρισις μὲ τὴν ἰδιωτικὴν ἐπιχείρησιν, τὴν κρατικὴν ἐπιχείρησιν καὶ τοὺς καταναλωτικούς συνεταιρισμούς.

Μέρος III. Διοικητικὴ συγκρότησις τῶν συνεταιρισμῶν παραγωγῆς—Δικαιώματα καὶ ὑποχρεώσεις τῶν διοικούντων, ἀρμοδιότητες τῶν διοικητικῶν καὶ ἐποπτικῶν συμβουλίων.

Μέρος IV. Διοικητικὴ πολιτικὴ τῶν συνεταιρισμῶν παραγωγῆς—Οἰκονομικὴ διοίκησις, διοικήσις προσωπικοῦ, σχέσεις μετὰ τῶν συνδικαλιστικῶν ὀργανώσεων καὶ τῶν δημοσίων ἀρχῶν, ὀργάνωσις κλάδων ἐξωτερικοῦ.

Ἐν παραρτήματι τοῦ ἔργου παρέχεται τὸ κείμενον τοῦ καταστατικοῦ τῆς John Lewis Corporation ὡς καὶ διάγραμμα τῆς διοικητικῆς διαρθρώσεως τοῦ ἐν λόγῳ Συνεταιρισμοῦ.

Ὁ συγγραφεὺς πιστεύει ὅτι ἡ ὀργάνωσις τῆς παραγωγῆς ἐπὶ συνεταιρικῆς βάσεως θὰ ἀπετέλει ἀποτελεσματικόν, καὶ ἴσως τὸ μόνον, ὄπλον καταπολεμήσεως τοῦ κομμουνισμοῦ, ἐνῶ συγχρόνως θὰ εἶχεν ὡς ἀποτέλεσμα τὴν αὐξησιν τῆς παραγωγῆς καὶ τὴν ὑψωσιν τοῦ βιοτικοῦ ἐπιπέδου.

K. Μειμάρογλου

Lord Percy of Newcastle : The Heresy of Democracy. (Eyre T. Spottiswoode, London 1954).

Κριτικὴ τοῦ Δημοκρατικοῦ Πολιτεύματος.

Ὁ συγγραφεὺς, ὅστις διετέλεσε διπλωμάτης, μέλος τοῦ Ἀγγλικοῦ Κοινοβουλίου, Ὑπουργός, καὶ Πρύτανης τοῦ Πανεπιστημίου τοῦ Durham, πιστεύει ὅτι τὸ Δημοκρατικὸν Πολίτευμα, ὑπὸ τὴν σημερινὴν αὐτοῦ μορφήν, εἶναι προῖόν τῆς Γαλλικῆς Ἐπαναστάσεως καὶ ἀφίσταται τῶν ἀρχῶν τῆς ἀληθοῦς Χριστιανικῆς Δημοκρατίας καὶ τῶν πολαιοτέρων μορφῶν κοινοβουλευτικοῦ δημοκρατικοῦ πολιτεύματος. Ὁ χαρακτήρ τούτου εἶναι ὀλοκληρωτικός, ἢ ἐκτελεστικὴ ἐξουσία ὑπερμέτρως ηὔξημένη. Ὁ συγγραφεὺς ἀποδίδει τὰς σοβαρὰς διπλωματικὰς ἡττας τῆς Ἀγγλίας καὶ τῶν Ἠνωμένων Πολιτειῶν κατὰ τὸν τελευταῖον αἰῶνα εἰς τὴν μὴ κατανόησιν τοῦ γεγονότος τούτου παρ' αὐτῶν.

Εἰς τὸ ἔργον ἐξαίρεται ἡ σημασία τῶν Χριστιανικῶν ἠθικῶν ἀρχῶν διὰ τὸ Δημοκρατικὸν Πολίτευμα καὶ συνιστᾶται ἡ ἐπάνοδος εἰς τὸ «Χριστιανικὸν Δυαδικὸν Σύστημα» (Christian Dualism), ὡς τὸ ἀποκαλεῖ, ὅπου Κράτος καὶ Ἐκκλησία δροῦν παραλλήλως, ἕκαστον εἰς τὸν τομέα αὐτοῦ—τὸν διοικητικὸν καὶ τὸν πνευματικὸν—καὶ ὅπου κυρία ἐπιδίωξις τοῦ Κράτους εἶναι ἡ «ἠθικὴ βελτίωσις» (moral improvement).

Τὸ ἔργον διαιρεῖται εἰς πέντε μέρη, εἰς ἃ διαδοχικῶς ἐξετάζονται αἱ ἀρχαὶ ἐφ' ὧν βασιζέται τὸ Δημοκρατικὸν πολίτευμα ὡς τοῦτο ἐπεκράτησεν ἀπὸ τῆς

Γαλλικῆς Ἐπαναστάσεως μέχρι τοῦ 1939, αἱ ἀρχαὶ τοῦ Ἐθνικοσοσιαλισμοῦ, αἱ ἀρχαὶ τοῦ «Ἠθικοῦ Κράτους» (Moral State), ἡ Χριστιανικὴ περὶ Κράτους φιλοσοφικὴ ἀντίληψις ἀπὸ τοῦ Ἀγίου Αὐγουστίνου μέχρι σήμερον, καὶ αἱ ἀρχαὶ τοῦ «Χριστιανικοῦ Δυαδισμοῦ». Ὁ συγγραφεὺς καταλήγει εἰς τὴν διαπίστωσιν ὅτι ὁ κόσμος τῆς σήμερον εὐρίσκεται ἐνώπιον σοβαροῦ διλήμματος—διλήμματος κοινωνικῶν καὶ ἠθικῶν ἀρχῶν ἐξ ὧν ἐξαρτᾶται τὸ μέλλον του. Διότι αἱ ἀρχαὶ εἰς ἃς πιστεύομεν εἶναι ἐκεῖναι αἵτινες τελικῶς διαγράφουν τὴν τροχίαν τῆς κοινωνικῆς ἐξελίξεως.

Κ. Μειμάρογλου

Amintore Fanfani : Storia Delle Dottrine Economiche, Casa editrice Giuseppe Principato. Milano—Messinà 1955 σελ. 527.

Τὸ σύγγραμμα τοῦ καθηγητοῦ τῆς Facolta di Economia e Commercio τοῦ Πανεπιστημίου τῆς Ρώμης ἐπανεξεδόθη συμπληρωμένον καὶ βελτιωμένον περιλαμβάνον τὰς οικονομικὰς ἐπιστήμας ἀπὸ τῆς Ἀρχαίας Ἑλλάδος μέχρι τῆς μαρξιστικῆς σχολῆς. Εἰς τὴν ἔκδοσιν ποὺ θὰ ἐπακολουθήσῃ θὰ περιληφθῶσιν αἱ οικονομικαὶ σχολαὶ ἀπὸ τῆς Γερμανικῆς Ἱστορικῆς Σχολῆς μέχρι σήμερον.

Τὸ ὡς ἄνω σύγγραμμα εἶναι πολὺ κατατοπιστικὸν καὶ πρωτότυπον, γραμμένον εἰς γλαφυρὸν ὕφος εἰς τὸ ὅποῖον παρατίθενται αἱ θεωρίαι τῶν οικονομικῶν σχολῶν καὶ ἡ μεθοδολογία των ὡς καὶ ἡ γενικωτέρα αὐτῶν φιλοσοφικὴ τοποθέτησις.

Ὁ συγγραφεὺς ἰδιαιτέρως ἐπιμένει εἰς τὴν διάκρισιν ἐκάστης περιόδου ἐν τῇ ἀνελίξει τῆς οικονομικῆς σκέψεως εἰς περίοδον βολονταρισμοῦ καὶ περίοδον νατουραλισμοῦ. Διὰ τοῦ τοιούτου χειρισμοῦ προσπαθεῖ νὰ καταδείξῃ τὴν καταγωγὴν ἐκάστης οικονομικῆς θεωρίας καὶ συγχρόνως νὰ ἀναλύσῃ ἐν κοινωνιολογικῶν ἐργαστηρίῳ τὴν διαδοχὴν τῶν σχολῶν, τὴν ἐξέλιξιν των ὡς καὶ τοὺς λόγους οἱ ὅποιοι συνετέλεσαν εἰς αὐτό.

Εἰς τὴν εἰσαγωγὴν τοῦ ἔργου ὁ Fanfani ὁμιλεῖ περὶ θεωριῶν καὶ οικονομικῶν ἐπιστημῶν, τῆς λογικῆς αὐτῶν κατασκευῆς καὶ τὴν ἀξιολόγησιν των, ἀναπτύσσει δὲ τὴν σημασίαν τῶν προϋποθέσεων, παρατηρῶν καὶ συμπεραίνων ὡς καὶ τὴν θέσιν ἐκάστου ἐρευνητοῦ ἐναντι τῆς θεωρίας ἣν οὗτος ἐπεξεργάζεται.

Εἰς τὸ Κεφάλαιον I τοῦ Πρώτου Μέρους τοῦ ἀφιερωμένου εἰς τὸν βολονταρισμόν, ὁ συγγραφεὺς ἐξετάζει τὰς οικονομικὰς ἰδέας τῶν ἀρχαίων Ἑλλήνων καὶ ρωμαίων τονίζων τὴν σπουδαιότητά των διὰ τὴν περαιτέρω ἐξέλιξιν τῶν οικονομικῶν ἐπιστημῶν καὶ προβαίνει εἰς τὴν παρατήρησιν ὅτι τὸ ἔργον τῶν ἀρχαίων ἑλλήνων χαρακτηρίζεται ἀπὸ τὸν βολονταρισμόν ὃν υἱοθετοῦν οἱ ρωμαῖοι.

Εἰς τὸ Κεφάλαιον II ὁ Fanfani εἰσέρχεται εἰς τὴν ἀνάπτυξιν τῆς οικονομικῆς ἐπιστήμης τοῦ Μεσαίωνος καὶ ἀναφέρεται εἰς τὴν συμβολὴν τοῦ χριστιανι-

σμοῦ ὡς προωθητικῆς δυνάμεως καὶ καθοδηγητοῦ τῶν οἰκονομικῶν ιδεῶν ποὺ ἐμφανίζονται κατὰ τὸν Μεσαίωνα ἀναλύων τὴν μεθοδολογίαν καὶ τὰς θεωρίας αἱ ὁποῖαι ἐδέχθησαν τὴν ἐπίδρασιν του.

Τὸ Πρῶτον Μέρος κλείει μὲ τὸ Κεφάλαιον III εἰς τὸ ὁποῖον ὁ συγγραφεὺς ἐξετάζει τὸν βολονταρισμὸν ἀπὸ τοῦ XVI μέχρι τοῦ XVIII αἰῶνος ἀναλύων τὰς ἀντιλήψεις τῶν ἐμποροκρατῶν. Εἰς τὸ Κεφάλαιον IV τοῦ Δευτέρου Μέρους ποὺ ἀφορᾷ τὸν νατουραλισμὸν ὁ Fanfani ἀσχολεῖται μὲ τὰς ἀντιλήψεις τῆς μεταβατικῆς πρὸς τὴν φυσιοκρατίαν περιόδου καὶ κρίνει τὸ ἔργον αὐτῶν ποὺ ἐδέχθησαν πρῶτοι τὴν ἐπίδρασιν τῶν φιλοσόφων οἵτινες ἐκαλλιέργησαν τὸν νοῦν κατὰ τὰ τέλη τοῦ XVII καὶ ἀρχὰς τοῦ XVIII αἰῶνος.

Μὲ τὸ Κεφάλαιον V εἰσέρχεται πλέον εἰς τὴν ἔρευναν τῶν θεωριῶν αἵτινες ἀνεπτύχθησαν ἀπὸ τῆς σκοπιᾶς τοῦ ἐκδήλου νατουραλισμοῦ. Καὶ ἐδῶ ἀναφέρει τὴν μεθοδολογίαν καὶ τὰς θεωρίας τῶν φυσιοκρατῶν. Εἰς τὸ ἴδιον κεφάλαιον περιγράφει καὶ τὴν ἀπομάκρυνσιν τῆς οἰκονομικῆς σκέψεως ἀπὸ τὴν σχολὴν τοῦ Quesnay πρὸς ἐκείνην τῶν κλασσικῶν ὁπότε τὸ γεωργικὸν σύστημα παραχωρεῖ τὴν θέσιν του εἰς τὸ βιομηχανικόν.

Οὕτω εἰς τὸ Κεφάλαιον VI ἐξετάζει πλέον τὸν νατουραλισμὸν τῆς ἀνάγκαι-ότητος ποὺ χαρακτηρίζει τὸ ἔργον τοῦ Adam Smith καὶ τῶν ὁπαδῶν του οἵτινες δέχονται τὸ *mano invisible* ὡς κινητήριον δύνάμιν τοῦ μηχανιστικοῦ αὐτοματισμοῦ τοῦ συστήματός των.

Τέλος εἰς τὸ Κεφάλαιον VII ἀναφέρεται εἰς τὸν νατουραλισμὸν τῆς δικαιοσύνης ἐξετάζων τὰς ιδέας τῶν ἐρευνητῶν οἱ ὁποῖοι προσπαθοῦν νὰ ἐξεύρουν μίαν δικαίαν οἰκονομικὴν τάξιν, τὰς προϋποθέσεις τοῦ νατουραλισμοῦ τῆς δικαιοσύνης, τοὺς νόμους ποὺ διέπουν τὸ κεφαλαιοκρατικὸν σύστημα, τοὺς βασικοὺς χαρακτήρας του καὶ τὴν διατύπωσιν ἐπ' αὐτῶν μιᾶς ἄνευ ἀντινομιῶν κοινωνίας. Εἰς τὸ κεφάλαιον αὐτὸ συμπεριλαμβάνει καὶ τὸν Karl Marx τὰς θεωρίας τοῦ ὁποίου ἀντιπαραθέτει πρὸς ἐκείνας τῶν μετριοπαθεστέρων σοσιαλιστῶν προβαίνων οὕτω εἰς καταφανεστέραν διάκρισιν μεταξὺ ἐπαναστατικοῦ καὶ μετριοπαθοῦς σοσιαλισμοῦ.

Α. Θ. Χουμανίδης (Ρώμη)

ΒΙΒΛΙΟΚΡΙΣΙΑΙ

Baudin Louis : Manuel d'Économie Politique. Tom. I-II 1953, 1955.
Librairie Générale de Droit et de Jurisprudence. R. Pichon et R.
Durant-Auzias. Paris.

Ὁ πολὺς Καθηγητὴς τοῦ Πανεπιστημίου τῶν Παρισίων καὶ Ἀκαδημαϊκός, μᾶς δίδει εἰς τὸ ἄνω δίτομον ἔργον, μίαν γενικὴν ἀλλὰ ὑπὸ πᾶσαν ἔποψιν πλήρη ἐπισκόπησιν τῆς ἐπιστήμης τῆς Πολιτικῆς Οἰκονομίας. Ἐν ἀντιθέσει πρὸς τὸ ἐκτενέστερον ὑπὸ τὴν διεύθυνσιν αὐτοῦ συνεργατικῶς ἐκδοθὲν *Traité d'Économie Politique* (1951), II (1953), μὲ τὸ ὅποῖον τὸ «Ἀρχεῖον» ἠσχολήθη (βλ. τόμ. 1951 σελ. 245 καὶ τόμ. 1955 σελ. 96), ἔχομεν ἐνταῦθα ἀπὸ μόνον τὸν Baudin ἐνιαίαν ἔκθεσιν τῆς οἰκονομικῆς ἐπιστήμης. Ταύτης λέγει τὴν σπουδαιότητα δὲν ἔχομεν ἀνάγκην νὰ ἀποδείξωμεν πλέον, ἢ πολυπλοκότης τῆς ὅμως εἶναι φοβερὰ καὶ εἰς τὰ γεγονότα καὶ εἰς τὰς θεωρίας, ὥστε κανεὶς νὰ μὴ εἶναι πλήρης περὶ αὐτῆς πληροφορημένος καὶ κανεὶς νὰ μὴ δύναται ἀτιμωρητὴ νὰ ἀγνοῇ τὰς θεμελιώδεις ἀρχάς τῆς. Ὁ συγγραφεὺς μάλιστα παραπέμπει τοὺς σπουδαστὰς εἰδικῶς καὶ εἰς τὸ ἔργον τοῦ A. Murat : *Initiation à la Théorie économique* 1943 Paris, ὅπου εἰς τὸ τέλος ἐκάστου κεφαλαίου τίθενται καὶ ἐρωτήματα τῶν ἀναπτυχθέντων θεμάτων.

Ἡ ἀνάπτυξις ἀκολουθεῖ τὴν συνήθη γαλλικὴν διάρθρωσιν μὲ ὠρισμένας ὅμως καινοτομίας. Οὕτω π. χ. προτάσσεται ἓνα ἐκτενὲς κεφάλαιον *L'évolution de la pensée économique* ὅπου ἀπὸ τῆς ἐλληνικῆς ἀρχιότητος μέχρι καὶ τοῦ 20οῦ αἰῶνος, εὐρίσκομεν εἰς τὴν φιλοσοφίαν τὰ σπέρματα τῆς Οἰκονομίας. Ὁ Ἡσίοδος ἀναπολεῖ τὸν παρελθόντα χρυσοῦν αἰῶνα καὶ ἐπικρίνει τὴν ἀχαλίνωτον Δημοκρατίαν, μὲ τὴν συγκέντρωσιν τοῦ πλούτου τὴν ὀδηγοῦσαν εἰς τὴν πολυτέλειαν, μαλθακότητα καὶ διαφθοράν. Ἀπὸ τὴν εἰδικὴν παρατήρησιν τοῦ Ξενοφῶντος, καταλήγαμεν εἰς τὸν καθολικὸν νόμον τοῦ Ἡρακλείτου καὶ ἀπὸ τὴν πλατωνικὴν κομμουνιστικὴν κοινοπολιτείαν, εἰς τὸν ἀριστοτελικὸν ἀτομικισμόν. Καὶ οὕτω συνεχίζεται ἡ μεγάλη μονομαχία τῶν δύο βασικῶν αὐτῶν Οἰκονομικῶν Ἀξιωμάτων μέχρι σήμερον ἀτελείωτος.

Εἰς τὸν 20ὸν αἰῶνα ἔχομεν Οἰκονομολόγους οἱ ὅποιοι ἔφθασαν μέχρι τοῦ μεγάλου κοινοῦ (F. Hayek : *La Route de la Servitude* 1945), ὁ ἐπιφανέστατος ὅμως πάντων ὑπῆρξεν ὁ Keynes. Ἡ ἀπέραντος θεωρητικὴ κατασκευὴ του ἔγινεν ἀντικείμενον ἀφ' ἐνός ἐνθουσιωδῶν σχολίων, ἀφ' ἑτέρου ζωηρῶν ἐπικρίσεων. Γενικῶς εἰπεῖν, οὗτος ὑπενθυμίζει Ricardo καὶ Μάρξ.

Ἀπαγωγικὸς ὅπως καὶ αὐτοί, ἀπλοποιητικὸς, λογικευόμενος, παραμένει τελικῶς ἐξηρητημένος ἀπὸ τὴν χώραν καὶ τὴν ἐποχὴν του. Πάντως ἡ θεωρία του δὲν ἀντιτίθεται, ἀλλὰ συμπληρώνει τὴν κλασσικὴν. Αἱ νύξεις καὶ οἱ νέοι ὀρίζοντες του ἀξίζουν γὰρ μελετηθοῦν καὶ ἐμελετήθησαν καὶ συνεπληρώθησαν ὑπὸ πολλῶν ἄλλων ἐρευνητῶν (J. Hicks J. Viner, Tinbergen καὶ πρὸ παντὸς τῆς Σουηδικῆς σχολῆς Lindahl, Lundberg, Myrdal), οἱ ὅποιοι κατανοοῦν τὴν οἰκονομικὴν ζωὴν (ἰδίως οἱ Σουηδοὶ) διαμορφοῦντες θεωρητικῶς προϋποθέσεις χρονικᾶς, ἀποκαλουμένας ἀκλουθίας. (Σχέδια *ex ante* καὶ ἀποτελέσματα ἐπακολουθησᾶσης πραγματικότητος *ex post* ἀντικατοπτρίζουσας τὰ οἰκονομικὰ φαινόμενα χρονικῶς.

Ἀκολουθεῖ κεφάλαιον μὲ τὰς γενικὰς ἀναπτύξεις περὶ οἰκονομικῆς, μεθόδων, θεμελιωδῶν ἐννοιῶν, πληθυσμοῦ, νομικοῦ πλαισίου, μηχανισμοῦ τῶν τιμῶν εἰς τὴν συναλλακτικὴν καὶ κατευθυνόμενὴν οἰκονομίαν καὶ τέλος οἰκονομικῶν Τάξεων. Οὕτως ἐρχόμεθα ἀδιάστως καὶ μὲ βάσεις εἰς τὴν Παραγωγὴν, Κυκλοφορίαν (μὲ ὑπότιτλους πλὴν τῶν συνήθων—χρήματος, πίστεως ἐμπορίου, μεταφορῶν—καὶ κινήσεως κεφαλαίων, ἀνθρώπων) διανομὴν, κατανάλωσιν καὶ οἰκονομικὰς διακυμάνσεις.

Μιά περίληψις τοῦ ἔργου τούτου εἰς τὴν ἐλληνικὴν—μετὰ τὴν ἐξάντλησιν τῶν μεταφράσεων τοῦ Gide—θὰ μᾶς παρουσίαζε τὴν γαλλικὴν οἰκονομικὴν ἐπιστήμην εἰς τὴν τυπικωτέραν τῆς ἐξέλιξιν.

Δ. Ε. Καλιτσουνάκης

Arthur Spietholff: Die wirtschaftlichen Wechsellagen. 1. Erklärende Beschreibung. 2. Lange statistische Reihen. J.C.B. Mohr—Polygraphischer Verlag Tübingen—Zürich 1955.

Τὸ ἔργον εἰσηγεῖται ὁ Edgar Salin συνεκδότης τοῦ Spietholff εἰς τὴν σειράν τῶν Hand- & Lehrbücher aus dem Gebiete der Sozialwissenschaften. Οὗτος δικαιολογεῖ τὸν λόγον διὰ τὸν ὁποῖον ἐπανεκδίδεται μετὰ πλεόν τῶν 30 ἐτῶν (1923) τὸ εἰς τὸ Γερμανικὸν λεξικὸν τῶν Πολιτικῶν Ἐπιστημῶν ἐκδοθὲν περιώνυμον ἄρθρον περὶ Κρίσεων, ὡς αὐτοτελὲς ἔργον. Διότι τὸ ἄρθρον τοῦτο δὲν εἶναι μόνον μία σταθερὰ ἀπόδειξις τῶν παροχῶν μιᾶς παρελθούσης γερμανικῆς ἐπιστημονικῆς γενεᾶς, ἀλλὰ δύναται γὰρ χρησιμεύσῃ καὶ σήμερον ὡς βᾶσις καὶ ὑπόδειγμα διὰ τὴν συγκυριακὴν ἔρευναν καὶ τὴν ἐπ' αὐτῆς στηριζομένην συγκυριακὴν πολιτικὴν. Ἀλλὰ καὶ ἄλλως πῶς θέλει ὁ Salin γὰρ δικαιολογήσῃ τὴν ἐπανέκδοσιν αὐτὴν καὶ ἀπὸ οὐσιαστικῆς ἀπόψεως τῆς νεωτέρας ἀγγλοσαξωνικῆς ἐρεύνης καὶ τῆς συσχετίσεως αὐτῆς πρὸς τὴν Κεῦνσιανὴν ἐπανάστασιν. Ὅτι δηλαδὴ ἡ ἔκτασις καὶ τὸ βάθος τῆς Κεῦνσιανῆς ταύτης κινήσεως ὀφείλεται καὶ εἰς ἄγνοιαν τῶν Ἀγγλοσαξωνῶν τῶν γερμανικῶν καὶ σκανδιναυϊκῶν οἰκονομικῶν συμβολῶν καὶ ὅτι ἡ κίνησις αὕτη ἐπεκτείνεται καὶ εἰς τὴν ἠπειρωτικὴν Εὐρώπην καθυστερημένη καὶ

εἰς μίαν ἐποχὴν, ὅπου καὶ εἰς τὴν Ἀμερικὴν καὶ εἰς τὴν Ἀγγλίαν διαφαίνεται ἡ ἀντίληψις περὶ τῆς Ἀνεπαρκείας τῆς Ἀφηρημένης θεωρίας (Rationaltheorie) καὶ τῆς Οἰκονομετρικῆς καὶ περὶ τῆς ἀνάγκης μιᾶς ἀναπαραστατικῆς θεωρίας—οἷα κατὰ τὰ ἄνω ἢ τοῦ Spiethoff—καὶ πολιτικῆς Οἰκονομίας ὑπὸ τὴν ἀρχαίαν αὐτῆς σημασίαν.

Ὁ Salin διαπιστώνει περαιτέρω τὴν τελείαν ἄγνοιαν τῶν δημοσιευμάτων τοῦ Spiethoff, ἀπὸ τὸν Keynes καὶ μόνον ἀπὸ περιορισμένα ἀποσπάσματα εἰς τοῦ Mitchell τὸ Business Cycles (1927) εἶχε γνῶσιν τινα. Μόνον κατὰ τὸ τέλος τῆς τετάρτης δεκαετηρίδος διὰ τοῦ Haberler καὶ Hansen ἐν μέρει καὶ σήμερον διὰ τῶν International Economic Papers (No 3) κλπ. ἐγένετο γνωστὴ ἡ ἐργασία αὕτη πλήρως καὶ ἤνοιξεν ἡ μεθοδολογικὴ συζήτησις ἐπ' αὐτῆς καὶ ἠξιολογήθη αὕτη καὶ ἔξω τῆς Ἡπείρου μας.

Ἀλλὰ καὶ ὁ ἴδιος ὁ Spiethoff μᾶς ἐξηγεῖ τὸ πρᾶγμα ἀναλύων τὴν κατάρτισιν τοῦ ἄρθρου αὐτοῦ ὡς «ἐξηγητικῶς περιγραφικοῦ» (erklärende Beschreibung) στηριζομένου εἰς δύο εἶδη θεωρητικά: τὸ ἱστορικὸν καὶ τὸ ἀναπαραστατικὸν καὶ ἐπομένως καὶ ἡ διδασκαλία αὐτοῦ περὶ τῶν οἰκονομικῶν ἐναλλαγῶν (Wechselagenlehre) χαρακτηρίζεται ὡς ἱστορικο-παραστατικὴ.

Εἰς τὸ 2 τεῦχος περιλαμβάνονται περὶ τοὺς τεσσαράκοντα πίνακες μακρῶν (ἐκατονταετίας συνήθως) στατιστικῶν σειρῶν (ἴδρυσις Ἀνωνύμων Ἐταιρειῶν, ἐκδόσεις ἀξιογράφων, Ἐκδοτικαὶ Τράπεζαι, Χρηματιστηριακοὶ τόκοι εἰς Ἀγγλίαν, Γαλλίαν, Γερμανίαν, κατανάλωσις εἰδῶν διατροφῆς, παραγωγὴ ἐρίων, βάμβακος, τιμαὶ κλπ.) μετὰ προεισαγωγικῆς παρατηρήσεως καὶ κατὰ πίνακα διασαφήσεων.

Οὕτω προχωροῦσα ἡ ἔρευνα τῆς ἐπιστήμης, τοποθετεῖ ἐκάστην ἀξίαν καὶ συμβολὴν εἰς τὸ ὀρθὸν πλαίσιον αὐτῆς, ἐὰν αἱ περιστάσεις ἔτυχε νὰ ἔχουν τοποθετήσῃ αὐτὴν διαφορετικῶς, ἢ νὰ μὴ εἶχον ἐμβαθυνοθῇ τὰ δημιουργικὰ αἷτια τῶν νέων ἰδεῶν, ἢ νὰ μὴ εἶχον ἀξιολογηθῇ ὅσον ἔδει—λόγῳ ἀγνοίας—παλαιότεραι σχετικαὶ ἐργασίαι. (Βλ. καὶ τὴν ἀνάπτυξιν τοῦ Baudin εἰς τὸ αὐτὸ τεῦχος δημοσιευομένην). Οὕτω διεθνῶς προχωρεῖ ἡ ἔρευνα καὶ μεγάλοι συνθέται ἐμφανίζουσιν αὐτὴν ἐκάστοτε εἰς μίαν ἱστορικοπαραστατικὴν θεωρητικὴν ἀνάπτυξιν, μέχρις ὅτου καὶ αὕτη ὑποστῇ τὸν νέον ἔλεγχον καὶ λάβῃ ἴσως τὴν τύχην καὶ αὐτῆ, τῆς ἀντιλήψεως ἐκείνης ποῦ παρεμέρισε, κατὰ τὸν Ἐγγελειανὸν τύπον τῆς θέσεως—ἀντιθέσεως—συνθέσεως ὑπὸ τὸν ἀδυσώπητον νόμον τοῦ Ἡρακλείτου, τῆς ἀσταμάτητης ἐσωτερικῆς καὶ ἐξωτερικῆς ἀλλαγῆς, τῆς ἀκατάπαυστης ροῆς καὶ τῆς ἀσίγαστης πάλης, μέσα σὲ ὅλα τὰ συστατικὰ στοιχεῖα τοῦ ἑαυτοῦ μας καὶ τοῦ κόσμου (Ν. Σπυρόπουλος).

Δ. Ε. Καλιτσουνάκης

Histoire du Commerce, publié sous la direction de Jaques Lacour-Gayet, membre de l'Institut.

Tome I. La Terre et les Hommes.

- » II. Le Commerce de l'ancien monde jusqu' à la fin du XVe Siècle.
- » III. Le Commerce Extra-Européen jusqu' aux temps modernes.
- » IV. Le Commerce du XVe Siècle au Milieu du XIXe Siècle.
- » V. Le Commerce depuis le Milieu du XIXe Siècle.
- » VI. Compléments de Bibliographies. Table générale des Matières. Index Alphabétique. Paris Dunod (92 Rue Bonaparte) 1950-1955.

Περὶ τῆς ἄνω μεγάλης ἐκδόσεως ὑπὸ τὴν διεύθυνσιν τοῦ Ἀκαδημαϊκοῦ Lacour - Gayet ἐγράφη μιὰ πρώτη βιβλιοκρισία εἰς τὸ «Ἀρχεῖον» ἤδη τὸ 1950 (τόμ. 30τὸς σελ. 215). Ἡ κρίσις ἐκείνη κατέληγε ὅτι «τὸ Ἐμπόριον ἐπροπαγάνδισε, ὅ,τι ἐφεῦρε ἢ συνέλαβε τὸ ἀνθρώπινον πνεῦμα καὶ τοῦτ' αὐτὸ διεκδόμησε τὴν ζωὴν ἡμῶν, ἔναντι τῆς ἀπλῆς γεωργικῆς ἐργασίας, ἢ τῶν ὑψικαμίνων τῆς βιομηχανίας. Τὸ ἐμπόριον τῆς Βενετίας, οἱ ἔμποροι τῆς Φλάνδρας ἐκάλυναν καὶ ἐξελέπτυναν τὴν ζωὴν μας. Μία ἱστορία τοῦ ἐμπορίου ἡμπορεῖ νὰ εἶναι ἱστρία τοῦ πολιτισμοῦ. Ὁ Montesquieu ἔγραφε L'effet naturel du commerce est de porter à la paix».

Ἡ μνημειώδης ἐκδοσις συνεπληρώθη ἤδη πλήρως καὶ οὕτως ἱκανοποιούμεθα διὰ τὴν μέχρι σήμερον διαφυγὴν ἀπὸ τὴν ἐπιστημονικὴν ἔρευναν, τοῦ κλάδου τούτου τῆς ἀνθρωπίνης δραστηριότητος, ὃ ὁποῖος μάλιστα καὶ συνεχέτο συχνάκις ὑπὸ τῶν Ἱστορικῶν, μὲ διαφόρους ἄλλας ἐκδηλώσεις τῆς γενικῆς οἰκονομίας.

Εἰς τὸν πρῶτον τόμον ἔχομεν μίαν καθολικὴν φιλοσοφικὴν ἐπισκόπησιν τοῦ Ἐμπορίου περὶ τῶν ἀρχῶν καὶ τῆς ἐξελιξέως του ἀπὸ ἀπόψεως γεωγραφικῆς, ψυχολογικῆς καὶ οἰκονομικῆς. Οὕτω παρασκευαζόμεθα διὰ τὴν σπουδὴν τῆς κυρίως ἱστορικῆς ὕλης.

Εἰς τὸν δεῦτερον καὶ τρίτον τόμον μετὰ τὴν ἐξιστόρησιν τῶν τοῦ ἐμπορίου μέχρι τοῦ ΧΥου αἰῶνος, ἀνοίγεται μία παρένθεσις (III τόμος) διὰ τὴν ἱστορίαν τοῦ ἐμπορίου τῆς μαύρης φυλῆς, τῶν ἐσχατιῶν τῆς Ἀσίας, τῆς προκολομβιανῆς Ἀμερικῆς, τῶν Ἰνδιῶν, τῆς Ὠκεανίας, τὸ ὁποῖον καίτοι διεξήγετο ὑπὸ τῶν δύο τρίτων τῆς ἀνθρωπότητος, ὅμως πρὸ τῆς ἐνσωματώσεώς του εἰς τὸν κύκλον τῶν παγκοσμίων συναλλαγῶν, παρήρχετο ἐν σιγῇ.

Ἡ ἱστορία τοῦ Ἐμπορίου μετὰ τὸν ΧΥον αἰῶνα, παρακολουθουμένη ἀπὸ μίαν διεύρυσιν τοῦ μέχρι τοῦ μεσαιῶνος γνωστοῦ κόσμου, φθάνει τὸ ἀπόγειόν της εἰς τὸν φιλελευθερισμὸν μέχρι τῶν μέσων τοῦ ΧΙΧου αἰῶνος. Τέλος ἡ σπουδὴ τῶν νεωτέρων χρόνων μᾶς φέρει μέχρι τῶν ἡμερῶν μας, κατὰ τὰς

ὁποίας ἀνατρέπεται ἡ διάρθρωσις καὶ ἡ φυσιολογία τοῦ Ἐμπορίου συγχρόνως μὲ τὸν γεωγραφικὸν χάρτην τοῦ κόσμου.

1840—1878, 1878—1914, 1914—1956 ἀποτελοῦν τρεῖς περιόδους ἀνταποκρινομένας εἰς τρεῖς τάσεις ἐμπορικῆς πολιτικῆς : τὸ ἐλεύθερον ἐμπόριον, τὸν προστατευτισμὸν καὶ τὴν κρατικὴν διεύθυνσιν. Τέλος ὁ ἸΙος τόμος περιλαμβάνει συμπληρωματικὴν φιλολογίαν (ἔργα ἐνδιαφέροντα σπουδαίως τὴν Ἑλλάδα, τὰ τῶν : Stoianovich καὶ Svoronos—ἀντιστοίχως : L'économie balcanique au XVIIe et XVIIIe siècles principalement d'après les Archives Consulaires françaises. Paris 1952 καὶ Inventaires des Correspondances des Consuls de France au Levant (Salonique, Cavalla 1686—1792), Paris 1951, σελ. 20), πρὸς δὲ καὶ πίνακας τῆς ὕλης, ἀλφαβητικούς κλπ. αἱ ὁποῖοι διευχεραίνουν τὴν χρησιμοποίησιν καὶ ἀναζήτησιν παντὸς σχετικοῦ ζητήματος. Ἀληθῶς διὰ πρώτην φοράν ἴσως, προσφέρεται μίᾳ τόσον ἐκτενὴς συμβολὴ εἰς τὴν παγκόσμιον ἱστορίαν, στηριζομένη εἰς ἀναριθμήτους πηγὰς, καὶ ἐμφανίζουσα καλῶς τοποθετημένην τὴν ἀνθρωπίνην γνῶσιν περὶ τοῦ καθόλου Ἐμπορίου.

Δ. Ε. Καλιτσουνάκης

Historia Mundi : 2. Bd. Grundlagen und Entfaltung der ältesten Hochkulturen. Franke Verlag Bern 1953.

3. Bd. Der Aufstieg Europas. Franke Verlag Bern 1954.

Περὶ τῆς κατευθύνσεως τοῦ ὅλου ἔργου εἰς 10 τόμους καὶ τοῦ πρώτου τόμου, ἐδημοσιεύθη ἤδη Βιβλιοκρισία εἰς τὸ «Ἀρχεῖον» (1952 σελ. 238). Αὐτόθι ἀναγράφεται : «Ἡ Η. Μ. προσπαθεῖ νὰ συλλάβῃ τὴν Ἱστορίαν τῶν καθ' ἕκαστον Ἠπειρῶν καὶ πολιτισμῶν, μὲ τὴν ἰδιοσυστασίαν των, ἀλλὰ καὶ ὑπὸ τὴν γωνίαν τῆς καθολικότητος, οὕτω δὲ νὰ ὑπερβληθοῦν καὶ αἱ ἐθνικαὶ καὶ αἱ διεθνεῖς προκαταλήψεις».

Ὁ δεῦτερος τόμος : «Βάσεις καὶ ἀνάπτυξις τῶν πρώτων Μεγάλων Πολιτισμῶν» περιλαμβάνει ἀπὸ εἰδικούς συνεργάτας ἀπὸ ὅλον τὸν κόσμον, ὡς προλογίζει ὁ διευθύνων τὴν ἔκδοσιν πολὺς Καθηγητῆς τοῦ Μονάχου Fritz Valjavec (βλ. «Ἀρχεῖον» 1956 σελ. 271 καὶ 393) τὴν μετάβασιν ἀπὸ τῆς Προϊστορίας τῆς ἀνθρωπότητος, πρὸς τὰς Ἀρχὰς τῆς Ἀρχαίας Ἱστορίας. Αἱ εἰσαγωγικαὶ συμβολαὶ περὶ τῶν πολιτισμῶν τῶν νομάδων, καλλιεργητῶν καὶ γεωργῶν, τῆς νεολιθικῆς ἐποχῆς, τῆς ἀρχαίας ἱστορίας τῆς βορείου Ἀφρικῆς, μᾶς ὀδηγοῦν εἰς τοὺς πρώτους Μεγάλους Πολιτισμοὺς τοῦ Μεσογειακοῦ χώρου (Αἴγυπτον, Φοινίκην, Συρίαν, Ἰσραήλ, Μικρασίαν) καὶ τῆς Ἑγγύς Ἀνατολῆς (Σουμέριοι, Βαβυλώνιοι, Ἀσσύριοι), μέχρι καὶ τῶν Ἰνδιῶν. Ἐκτίθενται ἐπομένως Πολιτισμοί, οἱ ὁποῖοι ἐπαρουσίασαν θαυμασίας ἐκπολιτιστικὰς παροχὰς καὶ εὑρίσκοντο ὑπὸ ἀλληλεπίδρασιν. Ἡ ἀρχαιοτέρα ἱστορία τῆς Κίνας μᾶς φέρει μέχρι τῆς Ἄπω Ἀνατολῆς. Ὡσαύτως

ἐρευνῶνται οἱ παλαιοὶ πολιτισμοὶ τῆς Ἀρχαίας Ἀμερικῆς. Οὕτως ἀποκομίζομεν τὴν ἀναγκαίαν σήμερον συνθεώρησιν τῆς ἐκτεταμένης καθ' ἕκαστον ἐρεύνης, μὲ τὸν σκοπὸν μιᾶς συνολικῆς ἀναπτύξεως τῶν ἐκδηλώσεων τῆς ζωῆς πολιτικῶν, κοινωνικῶν, οἰκονομικῶν, ἐκπολιτιστικῶν, θρησκευτικῶν. Ὁ χρονολογικὸς πίναξ παρουσιάζει ἀνάγλυφα τὴν συγχρονιστικὴν αὐτὴν ἐξέλιξιν

Ὁ Τρίτος τόμος : «Ἡ Ἀνοδος τῆς Εὐρώπης» περιλαμβάνει τὴν εἴσοδον τῆς Δύσεως εἰς τὴν Παγκόσμιον Ἱστορίαν. Εἰς τὴν ἀνάπτυξιν τῶν πολιτισμῶν μετατοπίζεται πλέον τὸ Κέντρον βαρύτητος ἀπὸ τὴν Ἀσίαν πρὸς τὴν Εὐρώπην ἢ νότιος Βαλκανικὴ καὶ ἡ Χερσόνησος τῶν Ἀπεννίνων ἔρχονται εἰς τὸ προσκήνιον καὶ ἀποβαίνουν τὸ θέατρον ἐνὸς Πολιτισμοῦ καὶ μιᾶς Πνευματικῆς Ἀναπτύξεως τῶν ὁποίων θεωρεῖται Κληρονόμος καὶ σήμερον ἀκόμη ἡ Εὐρώπη.

Αἱ εἰσαγωγικαὶ ἐργασίαι ἀσχολοῦνται μὲ τὰς ἐποχὰς τοῦ Ὀρειχάλκου καὶ Σιδήρου μέχρι τῆς Γεννήσεως τοῦ Χριστοῦ καὶ μὲ τὴν φύσιν καὶ γένεσιν τῆς Γραφῆς. Δι' ἀναπτύξεως τοῦ Κρητικοῦ καὶ Μυκηναϊκοῦ Πολιτισμοῦ καὶ τῆς Ἱστορίας τοῦ Ἰράν, προσβαίνομεν πρὸς τὴν Ἱστορίαν τῆς Ἑλλάδος, τὴν Μακεδονικὴν παγκόσμιον Κυριαρχίαν καὶ τὴν Ἀνίδρυσιν τῶν Ἑλληνιστικῶν κρατῶν. Εἰς τὴν ἀνθῆσιν τοῦ Πολιτισμοῦ τῆς ἑλληνικῆς πόλεως, εἰς τοὺς Θεοὺς, τὴν Τέχνην, τὴν Ποίησιν καὶ τὴν Φιλοσοφίαν τῶν Ἑλλήνων ἀφιερῶνται ἰδιαίτεροι ἀναπτύξεις. Ἐπακολουθεῖ ἡ ἀνάπτυξις τῆς Ἱστορίας τῆς Ἀρχαίας Ἰταλίας καὶ τῆς Ρωμαϊκῆς μέχρι τοῦ Αὐγούστου, πρὸς δὲ ἡ ἀρχαία Ἱστορία τῆς Ἰθηρικῆς Χερσονήσου καὶ τῆς Φοινικικῆς καὶ Ἑλληνικῆς Ἀποικίσεως τῆς δυτικῆς Μεσογείου συμπεριλαμβανομένης τῆς Καρχηδόνας. Διὰ τὴν Ἱστορίαν τῶν Κελτῶν καὶ τὸν Πολιτισμὸν αὐτῶν ἀφιερῶνεται εἰδικὸν Κεφάλαιον.

Ἰωάννης Ε. Καλιτσουνάκης

Jan Tinbergen : On the Theory of Economic Policy (North Holland. Publishing Company. Amsterdam 1952).

Εἰς τὸ ἐν ἐπικεφαλίδι βιβλίον ὁ γνωστὸς οἰκονομέτρης Jan Tinbergen ἐπιχειρεῖ νὰ παρουσιάσῃ ἓν γενικὸν σύστημα ἀναλύσεως τῶν προβλημάτων οἰκονομικῆς πολιτικῆς. Εἰς τὸ σύστημα αὐτὸ τονίζεται ἰδιαίτερος ἡ ἀλληλεξαρτησιακὴ σχέσις τῶν ἐν λόγῳ προβλημάτων καὶ ἀναζητοῦνται λύσεις μὴ ἀντιφάσκουσαι πρὸς τὰς ἐπὶ μέρους ἐπιδιώξεις τῶν διαφόρων τομέων Οἰκονομικῆς Πολιτικῆς. Ἡ (κρατικὴ) οἰκονομικὴ πολιτικὴ ἀποβλέπει, κατὰ τὸν συγγραφέα, εἰς τὴν μεγιστοποίησιν μιᾶς συναρτήσεως ὠφελιμότητος : τοῦ «γενικοῦ συμφέροντος». Τὰ ἐκ τῆς πολιτικῆς ταύτης ἀναφυόμενα προβλήματα δύνανται νὰ καταταγοῦν εἰς δύο κατηγορίας : Πρῶτον, προβλήματα ποιοτικῆς φύσεως ἀναφερόμενα εἰς τὰς διαρθρωτικὰς μεταβολὰς τῶν οἰκο-

νομικῶν σχέσεων τοιαῦται μεταβολαὶ εἶναι π. χ. ἡ ἀντικατάστασις τοῦ ἐλευθέρου ἀνταγωνισμοῦ εἰς μίαν ἀγορὰν διὰ μονοπωλίου, ἡ ἴδρυσις τελωνειακῆς ἐνώσεως, ἡ ἐθνικοποίησις κλπ. Δεύτερον, προβλήματα ποσοτικῆς φύσεως ἀναφερόμενα εἰς ποσοτικὰ ἀλλοιώσεις τῶν οἰκονομικῶν μεταβλητῶν (π. χ. τιμῶν, τόκου, ἐπιπέδου ἀπασχολήσεως κλπ.) ἐντὸς δεδομένων οἰκονομικῶν πλαισίων.

Πρὸς πληρεστέραν κατανόησιν τῆς ἀναλύσεως δίδονται ἀριθμητικὰ παραδείγματα βάσει στατιστικῶν στοιχείων τοῦ Κεντρικοῦ Ὀλλανδικοῦ Γραφείου Σχεδιασμοῦ.

Περιγράφομεν κατωτέρω συνοπτικῶς τὰ βασικὰ σημεῖα τοῦ συστήματος Tinbergen.

Τὸ σύστημα περιλαμβάνει κυρίως πέντε ὁμάδας σχέσεων :

- 1) Ἐξισώσεις ζήτησεως : Καθορίζουν τὸν τρόπον ἐξαρτήσεως τῆς ζήτησεως ἀγαθῶν ἀπὸ τὸ συνολικὸν εἰσόδημα ἢ ἄλλας μεταβλητάς.
- 2) Ἐξισώσεις προσφορᾶς : Ἐκφράζουν τὴν σχέσιν τῆς προσφορᾶς ἀγαθῶν πρὸς τὸ κόστος παραγωγῆς αὐτῶν, τὸ ἐπιχειρηματικὸν κέρδος κλπ.
- 3) Τεχνολογικαὶ ἐξισώσεις : Συσχετίζουν τὰς δαπανωμένας ποσότητας συντελεστῶν παραγωγῆς, πρὸς τὸν ὄγκον τῶν παραγομένων ἀγαθῶν.
- 4) Ταυτότητες : Ἐπέχουν θέσιν ὀρισμῶν καὶ ἐκφράζουν ἀ priori οἰκονομικὰς ἀληθείας ὡς π. χ. «Ἐθνικὸν Εἰσόδημα = Κατανάλωσις + Ἐπένδυσις».
- 5) Περιοριστικαὶ σχέσεις καὶ συνθήκαι : Καθορίζουν τὰ ὄρια μεταβολῶν τῶν οἰκονομικῶν μεταβλητῶν.

— Ἡ συγκεκριμένη λύσις ἐνὸς προβλήματος οἰκονομικῆς πολιτικῆς ἀπαιτεῖ βεβαίως καθορισμὸν τῶν στοιχείων τοῦ προβλήματος αὐτοῦ. Ὁ σ. διακρίνει τὰ στοιχεῖα τοῦ προβλήματος ὡς ἀκολούθως :

- 1) Δεδομένα τοῦ προβλήματος (Data), ὡς π. χ. αἱ διατιθέμεναι ποσότητες συντελεστῶν παραγωγῆς, ἡ τιμὴ ἐξωτερικοῦ συναλλάγματος, αἱ τιμαὶ ἐξωτερικοῦ ἐμπορίου κλπ.
- 2) Οἰκονομικαὶ σταθεραὶ, ὡς π. χ. ἡ ροπή πρὸς κατανάλωσιν, ἡ ἐλαστικότης ζήτησεως, ἡ προτίμησις ρευστότητος κτλ.
- 3) Ἐπιδιωκτέαι μεταβληταὶ (target variables), ὡς π. χ. ἐν ὀρισμένον ἐπίπεδον ἀπασχολήσεως, καὶ τὰ κεφαλὴν εἰσοδήματος ἢ ἐξαγωγῶν.
- 4) Μέσα οἰκονομικῆς πολιτικῆς (policy instruments). Ταῦτα ὀρίζονται ὡς μεταβληταὶ τῶν ὁποίων ἡ τιμὴ δύναται νὰ ὀρισθῇ κατὰ βούλησιν ὑπὸ τοῦ Κράτους διὰ τὸν ἐπηρεασμὸν τῶν οἰκονομικῶν συνθηκῶν πρὸς τὴν ἐπιθυμητὴν κατεύθυνσιν. Τοιαῦτα μέσα εἶναι π. χ. αἱ Κρατικαὶ δαπάναι, τὰ φορολογικὰ ποσοστά, ἡ τιμὴ συναλλάγματος κλπ.

Τὰ ἀνωτέρω στοιχεῖα δίδουν συγκεκριμένην μορφήν εἰς τὰς προηγουμένως ἀναφερθείσας γενικὰς σχέσεις καθόσον καθορίζουν τὰς κρατούσας οἰ-

κονομικάς συνθήκας ὡς ἐπίσης καὶ τὰ δεδομένα καὶ ζητούμενα τοῦ προβλήματος.

Ἄν εἰς ἓν πρόβλημα ὁ ἀριθμὸς τῶν οἰκονομικῶν μέσων ἰσοῦται πρὸς τὸν ἀριθμὸν τῶν ἐπιδιωκτέων μεταβλητῶν, τὸ πρόβλημα θεωρεῖται ὑπὸ τοῦ συγγραφέως ὡς «κανονικόν». Τὰ «κανονικά» προβλήματα ἔχουν μόνον μίαν λύσιν, ὡς ἀκριβῶς συμβαίνει μὲ τὰ συστήματα ἐξισώσεων, μὲ ἀριθμὸν μεταβλητῶν, ἴσον πρὸς τὸν ἀριθμὸν τῶν ἐξισώσεων. Ἡ λύσις αὕτη εἶναι συνήθως «ἀρμονική», ἥτοι δὲν ἀντιφάσκει μὲ τοὺς ἐπὶ μέρους σκοποὺς τῆς οἰκονομικῆς πολιτικῆς. Ἄν ὁ ἀριθμὸς τῶν οἰκονομικῶν μέσων εἶναι μικρότερος τοῦ ἀριθμοῦ τῶν ἐπιδιωκτέων μεταβλητῶν, τὸ πρόβλημα εἶναι κατ' ἀρχὴν ἄλυτον. Ἐνδιαφέρον παρουσιάζουν τὰ προβλήματα μὲ ἀριθμὸν οἰκονομικῶν μέσων μεγαλύτερον τοῦ ἀριθμοῦ τῶν ἐπιδιωκτέων μεταβλητῶν. Τὰ προβλήματα ταῦτα ἐπιδέχονται συνήθως μέγαν ἀριθμὸν λύσεων, εἶναι δὲ δυνατὸν νὰ προσδιορισθῇ μεταξὺ τῶν λύσεων αὐτῶν ἡ ἀρίστη.

— Ὁ συγγραφεὺς ἀσχολεῖται κυρίως μὲ «κανονικά» προβλήματα. Εἰς τὰ προβλήματα ταῦτα δὲν τίθεται προφανῶς ζήτημα «ἀριστοποιήσεως», καθόσον ἡ τελευταία προϋποθέτει ἐκλογὴν μεταξὺ διαφόρων λύσεων. Οὕτω τὸ σύστημα Tinbergen μειονεκτεῖ ἔναντι τῆς γνωστῆς τεχνικῆς τοῦ Γραμμικοῦ Προγραμματισμοῦ, ἡ ὁποία ἀντιμετωπίζει τόσον τὸ ζήτημα τῆς «ἀρμονικότητος» τῶν λύσεων, ὅσον καὶ τὸ ζήτημα τῆς «ἀριστοποιήσεως» αὐτῶν.

Τὰ χρησιμοποιούμενα μαθηματικά (γραμμικαὶ ἐξισώσεις) ἐπιτρέπουν μόνον κατὰ προσέγγισιν ἐφαρμογὰς τοῦ συστήματος. Ἡ μὴ ἐξέτασις τῶν προβλημάτων ποιοτικῆς φύσεως, ὡς ἐλέχθη ἀρχικῶς, περιορίζει ἔτι πλέον τὴν πρακτικὴν χρησιμότητα τοῦ συστήματος. Ἄλλ' αἱ ἀδυναμίαι αὗται δύνανται βεβαίως νὰ θεωρηθοῦν ὡς ἀδυναμίαι τῆς οἰκονομετρικῆς ἀναλύσεως, εἰς τὸ σημερινὸν στάδιον ἀναπτύξεώς της.

Ἀπὸ γενικῆς πάντως ἀπόψεως δὲν γεννᾶται ἀμφιβολία περὶ τῆς σημαντικότητος τοῦ βιβλίου, τοῦ ὁποίου αἱ ἰδέαι καὶ ἡ ἔντεχνος ἐπίχειρηματολογία κρατοῦν ἀδιάπτωτον τὸ ἐνδιαφέρον τοῦ ἀναγνώστου. Ἀπὸ ἀναλυτικῆς ἐπίσης ἀπόψεως, τὸ βιβλίον αὐτὸ ἀποτελεῖ ἓν ἀκόμη δείγμα τῆς οἰκονομετρικῆς δεξιότητος τοῦ καθηγήτοῦ Tinbergen.

A. A. Λάζουης (Μάντσεστερ)

International Labour Office: Higher Productivity in Manufacturing Industries, Geneva, 1954, Staples Press, London.

Ἡ ὡς ἄνω ἔκδοσις τοῦ ἐν Γενεύῃ Διεθνoῦς Γραφείου Ἐργασίας περὶ «Ἡυξημένης Παραγωγικότητος εἰς τὰς Βιομηχανίας» ἀποτελεῖ σειρὰν ἐμπειριστατωμένων Ἐκθέσεων ὑπὸ διαφόρων ἀρμοδίων ἐπὶ τοῦ θέματος, 16 τὸν ἀριθμὸν ἐκ 13 χωρῶν, οἵτινες συνεζήτησαν τὸ ὅλον θέμα τὸν Δεκέμβριον τοῦ 1952 εἰς τὴν Γενεύην καὶ ὑπέβαλαν τὰ πορίσματά των εἰς τὸ Διεθνὲς Γρα-

φείον Ἔργασίας. Ἀξίζει ἐπίσης νὰ σημειωθῆ ὅτι τὰς συζητήσεις παρηκολούθησαν καὶ ἀντιπρόσωποι τοῦ Ὄργανισμοῦ Εὐρωπαϊκῆς Οἰκονομικῆς Συνεργασίας (Ο.Ε.Ε.Σ.), ὡς καὶ ἄλλων διεθνῶν ὀργανισμῶν.

Τὸ ἀνά χεῖρας βιβλίον ἀποτελεῖται ἐξ 188 σελίδων καὶ περιλαμβάνει τρία μέρη. Τὸ Α' Μέρος, ὑπὸ τὸν τίτλον : «Παραγωγικότης καὶ Περιβάλλον», ἀποτελεῖται ἀπὸ 3 κεφάλαια. Τὸ Α' κεφάλαιον ὁμιλεῖ περὶ τῆς ἐννοίας καὶ τῆς σημασίας τῆς Παραγωγικότητος, τὸ Β' κεφάλαιον περὶ τῶν Ἀπόψεων τῆς Διοικήσεως καὶ τῶν Ἔργατῶν (Ψυχολογία τῆς Ἔργασίας, Βιομηχανικαὶ Σχέσεις καὶ Συνεργασία πρὸς ἠϋξημένην παραγωγικότητα, Παραγωγικότης καὶ Οἰκονομικὴ Σταθερότης, Παραγωγικότης καὶ Ἰκανοποίησις ἐκ τοῦ ἐπαγγέλματος Job (Satisfaction). Εἰς τὸ Γ' κεφάλαιον τοῦ Α' Μέρους ἐξετάζονται οἱ οἰκονομικοὶ παράγοντες ποὺ ἐπηρεάζουν τὴν παραγωγικότητα, γενομένης εἰδικωτέρας μνείας εἰς τὰ θέματα τοῦ Μεγέθους τῶν Ἀγορῶν, τοῦ ὕφους τῆς οἰκονομικῆς δραστηριότητος, τῆς ἐκτάσεως τοῦ συναγωνισμοῦ, τῆς παροχῆς Πίστεως καὶ Κεφαλαίου, τῆς Φορολογίας κλπ.

Τὸ Β' Μέρος ἀσχολεῖται μᾶλλον μὲ τεχνικὰ ζητήματα, ὡς περὶ ὕλικῶν καὶ συντηρήσεως αὐτῶν καὶ περὶ ὀργανώσεως καὶ ἐλέγχου τῆς παραγωγῆς (Κοστολόγησις, Οἰκονομικὸς Προγραμματισμὸς, Budgetary Control κλπ), εἰς τὸ θον δὲ κεφάλαιον ἐξετάζονται θέματα Ἐργατικῆς Πολιτικῆς, ὡς ἐργοδοτικὴ πολιτικὴ, ἐπαγγελματικὸς ἔλεγχος καὶ τοποθέτησις προσωπικοῦ, ἐκπαίδευσις καὶ προαγωγή προσωπικοῦ, συνθῆκαι καὶ προστασία τῆς ἐργασίας κ.ο.κ.

Εἰς τὸ Γ' Μέρος ὑπὸ τὸν τίτλον «Πρακτικαὶ Μέθοδοι πρὸς αὔξησιν τῆς Παραγωγικότητος» ἐκθέτονται τὰ ἐκ τῆς ἐρεῦνης καὶ συζητήσεως ταύτης προκύψαντα συμπεράσματα. Τὰ ἐνδιαφέροντα ταῦτα συμπεράσματα τῆς ὑπὸ τὸν Δρα Haythorne διεθνοῦς ταύτης ἐπιτροπῆς συνοψίζονται ὡς ἐξῆς : Εἰσαγωγή, Γενικαὶ Σκέψεις, Μέτρα πρὸς αὔξησιν τῆς Παραγωγικότητος ἐντὸς τῆς ἐκμεταλλεύσεως (Ὄργανωσις καὶ Ἐλεγχος τῆς Παραγωγῆς, Ἐργατικὴ Πολιτικὴ, Ὑλικά καὶ Ἐφόδια).

Τὸ ἀνά χεῖρας ἔργον μπορεῖ νὰ μὴν ἀποτελῆ ἐπιστημονικὴν συμβολὴν εἰς τὴν μέχρι σήμερον γνωστὴν διεθνῆ βιβλιογραφίαν ἐπὶ τῶν Economics of Labour, ἀσφαλῶς ὅμως εἶναι μία ἀξιέπαινος συλλογικὴ προσπάθεια πρὸς περισυλλογὴν καὶ κατάταξιν χρησίμων πληροφοριῶν, ἀλλὰ καὶ μία σοβαρὰ καὶ πολὺπλευρος μελέτη καὶ κριτικὴ ἀνάλυσις ποικίλων θεμάτων, σχετιζομένων ἰδίᾳ μὲ τὴν συμβολὴν τοῦ ἀνθρωπίνου παράγοντος εἰς τὴν αὔξησιν τῆς παραγωγικότητος. Τὸ Α' δὲ Κεφάλαιον ἀποτελεῖ καὶ μίαν πρόσθετον πηγὴν πρὸς πληρεστέραν ἐνημέρωσιν τῶν συγχρόνων τάσεων καὶ ἰδεῶν περὶ τῆς ἐννοίας τῆς παραγωγικότητος (efficiency), θέμα τὸ ὁποῖον—ὡς γνωστόν—τὰ μέγιστα ἀπασχολεῖ τὴν Οἰκονομικὴν Ἐπιστήμην, τῶν ἐρευνητῶν

της μὴ καταληξάντων εἰσέτι εἰς ἀκριβῆ ὄρισμόν τῆς Παραγωγικότητος, παρ' ὅλας τὰς λίαν ἐνδιαφερούσας δημοσιευθείσας μέχρι σήμερον ἐργασίας πολλῶν οἰκονομολόγων ἐπὶ τοῦ θέματος.

Ἐὰς μᾶς ἐπιτραπῆ δὲ ἐνταῦθα νὰ ἀναφέρωμεν ὅτι, πλὴν τῶν κατὰ καιροῦς ἄρθρων καὶ σημειωμάτων περὶ τῆς Παραγωγικότητος τοῦ Διευθυντοῦ τοῦ «Ἀρχείου» Καθηγητοῦ κ. Δ. Καλιτσουνάκη, τὸ εἰς τὸ τελευταῖον τεῦχος τοῦ «Ἀρχείου» (σ. 64 ἐπ.) δημοσιευθὲν ἄρθρον τοῦ κ. Γ. Φ. Κουτσουμάρη περὶ τῆς «Ἐννοίας τῆς Παραγωγικῆς Ἐπαρκειᾶς εἰς τὴν Οἰκονομικὴν Ἀνάλυσιν καὶ Πολιτικὴν» ἀποτελεῖ μίαν ἀξιόπαινον Ἑλληνικὴν προσπάθειαν, ἣ ὅποια ἀξίζει νὰ προβληθῆ ἐπὶ τοῦ διεθνοῦς ἐπιστημονικοῦ πεδίου.

Χάρης Δ. Γαβριηλίδης (Λονδῖνον)

G. L. S. Shackle : *Uncertainty in Economics and other reflections.*
Cambridge, at the University Press, 1955, pp. XV+267. Price/25.

Ἐν συνεχείᾳ πρὸς τὴν ἐκδοθεῖσαν τῷ 1949 ἀξιόλογον αὐτοτελῆ ἐργασίαν «Expectation in Economics», ἣτις ἀνετυπώθη τῷ 1952, ὁ καθηγητῆς τῆς Οἰκονομικῆς εἰς τὸ Πανεπιστήμιον τῆς Λίβερπουλ G. L. Shackle μᾶς προσφέρει ἤδη διὰ τοῦ παρόντος βιβλίου σειράν δέκα ὀκτῶ μελετῶν του, ἐπὶ τῆς ἀβεβαιότητος εἰς τὴν Οἰκονομικὴν ἐπιστήμην καὶ ἐπὶ ἐτέρων ἀντανακλάσεων.

Αἱ πρῶται ἐγγέα μελέται τοῦ νέου τούτου βιβλίου (σσ. 3—101) δεικνύουν τὸ ζωηρὸν ἐνδιαφέρον τοῦ συγγραφέως ἐπὶ τῶν προβλημάτων τῶν Κεϋνσιανῶν «προσδοκιῶν» καὶ τῆς «ἀβεβαιότητος» καὶ τὴν καταβαλλομένην προσπάθειαν τῆς ἐντάξεως τῶν καθολικῶν τούτων παραγόντων εἰς εἶδος τι εὐλογοφανῶν κανόνων. Οὕτω ἀποκαλύπτεται ἡ μεγάλη ἀξία τοῦ συγγραφέως, ἀφιερωθέντος εἰς τὴν ἐπίλυσιν προβλημάτων τόσοσιν θεωρητικῶν, ἐφ' ὧν μάλιστα τέμνει πρωτοτύπους κατευθύνσεις.

Τὴν ὡς ἄνω πρώτην ὁμάδα μελετῶν διαδέχεται δευτέρα ἐκ δύο (σσ. 105—144), πραγματευομένων σύγχρονα θέματα περὶ τόκου. Τρίτη ὁμάς ἐκ τεσσάρων μελετῶν (σσ. 147—214), ἀναφέρεται ἐπὶ ζητημάτων σχετικῶν πρὸς τὴν ἐπένδυσιν καὶ τὴν ἀπασχόλησιν. Ἡ τετάρτη καὶ τελευταία ὁμάς ἐκ τριῶν μελετῶν (σσ. 217—257), ἀναπτύσσει τὴν φιλοσοφίαν τῆς Οἰκονομικῆς.

Εἰς τὴν ἀρχὴν τῆς τελευταίας μελέτης τοῦ βιβλίου τούτου, ὁ συγγραφεὺς γράφει : «Διὰ νὰ εἶναι τις ὠλοκληρωμένος Οἰκονομολόγος, δεόν νὰ εἶναι συνάμα μαθηματικός, φιλόσοφος, ψυχολόγος, ἀνθρωπολόγος, ἱστορικός, γεωγράφος καὶ κάτοχος τῶν πολιτικῶν ἐπιστημῶν. Δέον προσέτι νὰ εἶναι ἀριστοτέχνης εἰς τὴν διατύπωσιν, ἐνήμερος τῶν διεθνῶν προβλημάτων, νὰ ἔχη

ἐπιχειρηματικήν πείραν, νὰ κατανοῇ τὰ προβλήματα τῆς διοικήσεως καὶ διαχειρίσεως καὶ νὰ γνωρίζῃ καλῶς τέσσαρας ἢ πέντε ξένας γλώσσας».

Ἐὰν κρίνῃ τις ἀπὸ τὴν διαύγειαν, τὴν διατύπωσιν, τὴν πρωτοτυπίαν καὶ τὴν πληρότητα τῶν ὡς ἄνω μελετῶν, ἀσφαλῶς θὰ συναγάγῃ τὸ συμπέρασμα ὅτι ὁ καθηγητὴς κ. Shackle εἶναι πράγματι «ὠλοκληρωμένος Οἰκονομολόγος», ἡ δὲ παρούσα συμβολή του χρήσιμος εἰς πάντα θεωρητικὸν τῆς Οἰκονομικῆς.

K. B. Μπανταλούκας

W. A. Jöhr and H. W. Singer : The Rôle of the Economist, as official adviser. Foreword by E.A.G. Robinson. London, George Allen and Unwin, 1955, pp. X +150. Price 15 S.

Μὲ πρόλογον τοῦ καθηγητοῦ Robinson. ἐξεδόθη προσφάτως τὸ ὡς ἄνω ἔργον τῶν καθηγητῶν W. A. Jöhr καὶ H. W. Singer, ὑπὸ τὸν τίτλον «Ὁ ρόλος τοῦ Οἰκονομολόγου ὡς ἐπισήμου συμβούλου». Τοῦτο ἀποτελεῖ ἀρκούντως βελτιωμένην ἔκδοσιν τοῦ ἀρχικῶς ἐκδοθέντος ὑπὸ τοῦ πρώτου τῶν συγγραφέων βιβλίου εἰς τὴν γερμανικὴν γλῶσσαν. Εἰς τὴν βελτίωσιν ταύτην συνέβαλεν ἀποκλειστικῶς ὁ καὶ μεταφράσας τὸ ἀρχικὸν κείμενον δεύτερος τῶν συγγραφέων. Ἡ ἀποφασιστικὴ συμβολή τοῦ Δρου Singer ἔγκειται εἰς τὴν ἐξέτασιν τῆς συνεχοῦς σειρᾶς τῶν ἐρευνῶν τῶν Οἰκονομικῶν Συμβούλων καὶ τῆς ὑπ' αὐτῶν παροχῆς γνωματεύσεων, οὐχὶ ἀναγκαίως πρὸς μίαν, ἀλλὰ πρὸς ὀμάδα Κυβερνήσεων ἢ οἰκονομικῶν μονάδων.

Τὸ ὅλον ἔργον διαιρεῖται εἰς δύο μέρη : Τὸ πρῶτον, ἀναφέρεται εἰς τὸν ρόλον τοῦ ἐπισήμως ἀπασχολουμένου Οἰκονομολόγου καὶ τὸ δεύτερον εἰς τὸ πρόβλημα τῆς οἰκονομικῆς τάξεως. Γενικῶς, εἰς τὸ παρὸν βιβλίον τίθενται ἀντιμετωπιζόμενα καθ' ἡμέραν προβλήματα ὑπὸ τῶν οἰκονομικῶν συμβούλων καὶ ὑποδεικνύονται τρόποι ἐπιλύσεώς των. Ἐπὶ πλέον, πᾶς τις ἀναγνώστης ἔχει τὴν εὐκαιρίαν νὰ ἀντιληφθῇ ἱκανοποιητικῶς, ἂν οὐχὶ πλήρως, τὴν φύσιν τῶν ζητημάτων οἰκονομικῆς πολιτικῆς, τὴν λειτουργίαν τῶν γραφείων οἰκονομικοῦ συμβούλου παρά τινι ὀργανισμῷ, καὶ τὴν σπουδαιότητα τῶν συντασσομένων ὑπὸ τῶν ἐν λόγῳ συμβούλων ἐκθέσεων καὶ ὑπομνημάτων. Οὕτω, προσδιορίζεται ἡ τεχνικὴ τῆς Ἐφηρμοσμένης Οἰκονομικῆς καὶ καταδεικνύεται ἡ χρησιμότης τοῦ ἔργου διὰ πάντα ἀσχοῦντα καθήκοντα Οἰκονομικοῦ Συμβούλου.

Τὴν ιδιότητα δὲ ταύτην τοῦ Οἰκονομικοῦ Συμβούλου παρά τινι Κυβερνήσει, διεθνῇ Ὄργανισμῷ, δημοσίᾳ ἢ ἰδιωτικῇ οἰκονομικῇ μονάδι, πολιτικῷ κόμματι κλπ., ὅλον ἐν καὶ περισσότεροι κατέχουν ἀπὸ τῆς λήξεως τοῦ δευτέρου παγκοσμίου πολέμου καὶ ἐντεῦθεν. Τὸ φαινόμενον τῆς προόδου ταύτης εἶναι πλέον ἐκδηλον εἰς τὰς οἰκονομικῶς ἐξελιγμένας χώρας τῆς Εὐρώπης καὶ τῆς Ἀμερικῆς, ἐνθα ἐξετιμήθη καὶ ἀπέδωσε σημαντικῶς τὸ ἔργον τῶν

Οικονομικῶν Συμβούλων. Βεβαίως, τὸ ἔργον τοῦτο εἶναι κατὰ κανόνα ἀνώ-
 νυμον, δὲν παύει ἐν τούτοις νὰ εἶναι ὑψίστης σπουδαιότητος πρὸς χάραξιν
 τῆς οἰκείας οἰκονομικῆς πολιτικῆς καὶ νὰ ἐπηρεάζῃ αἰσθητῶς τὰ γεγονότα,
 ἀκόμη δὲ καὶ τὰς διεξαγομένας συζητήσεις καὶ ἀποφάσεις τῶν ἐθνικῶν κοι-
 νοβουλίων καὶ τῶν διεθνῶν ὀργανισμῶν.

K. B. Μπανταλούκας

Michael S. Fogarty : Economic Control (Routledge & Kegan Paul Ltd.
 London 1955)

Ἀνάλυσις τῶν ἀρχῶν καὶ τῶν μέσων δι' ὧν ἡ Κοινωνία ἐλέγχει καὶ
 κατευθύνει τὴν οἰκονομικὴν ζωὴν εἰς τὰς διαφόρους ἐκδηλώσεις αὐτῆς.

Κατὰ τὸν συγγραφέα τριῶν εἰδῶν παράγοντες κατευθύνουσι τὰς ἀποφά-
 σεις καὶ ἐνεργείας τῶν ἀτόμων ἐπὶ τοῦ οἰκονομικοῦ πεδίου : α) Πολιτικοί,
 ἧτοι οἱ Νόμοι, ἡ Κυβερνητικὴ Πολιτικὴ, αἱ διατάξεις οἰασδῆποτε Ἀρχῆς, β)
 Κοινωνικοί, ἧτοι ἡ κοινὴ γνώμη, αἱ κοινωνικαὶ ἀρχαί, τὸ κοινωνικὸν περι-
 θάλλον καὶ γ) Οἰκονομικοί, ἧτοι ἡ ἐπιδιώξις κέρδους καί, γενικῶς, ἡ πραγμα-
 τοποιήσις οἰκονομικῆς φύσεως ἀντικειμενικῶν σκοπῶν, ὡς ἀγορῶν, πωλή-
 σεων καὶ ἄλλων συναλλαγῶν. Οὕτω, τὰς ὡς ἄνω ἐνεργείας τῶν ἀτόμων ἡ
 Κοινωνία, ὡς ὀργανωμένον σύνολον, ἐλέγχει διὰ μέσων ἀναγομένων εἰς
 τρεῖς κατηγορίας : α) Τὸν Συναγωνισμόν, β) τὴν Διοίκησιν καὶ γ) τὴν
 παροχὴν συμβουλῶν καὶ ἀνταλλαγῆν ἀπόψεων.

Εἰς τὸ ἔργον μελετᾶται ὁ τρόπος πραγματοποιήσεως τοῦ ἐν λόγῳ Κοι-
 νωνικοῦ ἐλέγχου εἰς ἕκαστον οἰκονομικὸν καί, γενικώτερον, κοινωνικὸν το-
 μέα, ὡς τὴν παραγωγὴν, τὴν ἀποταμίευσιν, τὴν ἐπένδυσιν κεφαλαίων, τὴν
 ὑγιεινὴν, τὰ προβλήματα τοῦ πληθυσμοῦ, τὴν ἐπιστημονικὴν ἔρευναν, τὰς
 διεθνεῖς σχέσεις, τὸ ἐμπόριον κλπ. εἰς τὸ τέλος δὲ τούτου ἀναλύεται ὁ ρόλος
 τοῦ Οἰκονομολόγου ἐντὸς τοῦ κοινωνικοῦ πλαισίου. Παρέχονται ἐπίσης ὑπὲρ
 τοὺς ἐξήκοντα λίαν ἐνδιαφέροντες στατιστικοὶ πίνακες ἐπὶ τῶν ὡς ἄνω θε-
 μάτων, ἀναφερόμενοι ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον εἰς τὴν Μεγάλῃν Βρεταννίαν, πα-
 τρίδα τοῦ συγγραφέως.

K. Μειμάρογλου

Daniel-Rops : L'Église de la Renaissance et de la Réforme. Tome I.
 La Réforme Protestante, 1955. Tome II. La Réforme Catholique,
 1955. Librairie Arthème Fayard Paris.

Εἰς τὰς Les Grandes Études Historiques, τὰς ὁποίας ἐκδίδει ὁ ἐκδοτικὸς
 οἶκος Arthème Fayard τῶν Παρισίων ὁ Ἀκαδημαϊκὸς Daniel-Rops ἔχει
 συγγράψει τὸ μέγα ἔργον τοῦ τὴν «Histoire de l'Église du Christ», τῆς ὁποίας
 ἀποτελεῖ τὸν IV τόμον τὸ ἄνω ἔργον L'Église de la Renaissance et de la
 Réforme μὲ τούτους δύο ἡμιτόμους αὐτοῦ ἐξ 619 σελίδων (διὰ τὴν προτεσταντικὴν

μεταρρύθμισιν) καὶ 570 (διὰ τὴν καθολικὴν θρησκευτικὴν ἐπανάστασιν). Οἱ ἄλλοι τρεῖς τόμοι πραγματεύονται : I. L'Église des Apôtres et des Martyrs (Fayard), II. L'Église des Temps Barbares (Fayard) καὶ III. L'Église de la Cathédrale et de la Croisade (Fayard). Μάλιστα πρέπει νὰ ἀνατρέξῃ κανεὶς καὶ εἰς αὐτοὺς διὰ νὰ ἀντιληφθῇ τὴν κρίσιν, τῆς ὁποίας τὰ κύρια πρόσωπα ὑπῆρξαν ὁ Λούθηρος καὶ ὁ Καλβῖνος. Τὴν κρίσιν ἡ ὁποία διέσεισε τὰ θεμέλια τῆς Ἐκκλησίας κατὰ τὸν 15ον αἰῶνα, πραγματεύεται τὸ ἄνω ἔργον, πῶς ἰδίως ἀντέδρασεν ἡ καθολικὴ ἐκκλησία. Ἀλληλοδιαδόχως ἀναπτύσσονται ὑπὸ τοῦ συγγραφέως τὸ σχίσμα καὶ αἱ σύνοδοι, οἱ πάπαι τῆς Ἀναγεννήσεως καθὼς καὶ αἱ δραματικαὶ εἰκόνες, ὡς τοῦ Ἁγίου Ἰγνατίου, τοῦ Ἁγίου Φραγκίσκου de Sales, τοῦ ἁγίου Φραγκίσκου Xavier κλπ.

K. Δ. Κ.

The Unknown Prime Minister. The life and Time of A. Bonar Law (1858–1923). By Robert Blake. Edited by Eyre & Spottiswood, London 1955, pp. 556.

Ὁ Ἐκδοτικὸς οἶκος Eyre & Spottiswood ἐξέδωκε τὸ παρελθὸν ἔτος τὸ βιβλίον τοῦ γνωστοῦ Ἀγγλοῦ Κοινωνιολόγου—Οἰκονομολόγου Robert Blake «Ὁ Ἄγνωστος Πρωθυπουργός : Βίος καὶ Πολιτεία τοῦ A. Bonar Law. Πρόκειται ὁμολογουμένως περὶ μιᾶς ἐξόχου συμβολῆς εἰς τὴν Πολιτικὴν ἱστορίαν τῆς Ἀλβιῶνος διὰ μίαν ἐποχὴν κρίσιμον καὶ ἀποφασιστικὴν ὅπως ἢ πρό, ἢ κατὰ καὶ ἢ ἀμέσως μετὰ τὸν Α' Παγκόσμιον Πόλεμον.

Ὁ A. B. Law, εἰς τὴν ζωὴν καὶ τὸ ἔργον τοῦ ὁποίου ἔχει ἀφιερωθῆ τὸ βιβλίον τοῦτο, ἐγεννήθη εἰς τὴν Νέαν Βρουνσβίκτην τοῦ Καναδά, ἐσπούδασε δὲ εἰς τὴν Γλασκώδην τῆς Σκωτίας. Ἡ σταδιοδρομία του ὑπῆρξεν ἐν πολλοῖς ἀλματώδης. Τὸ 1900 ἐκλέγεται μέλος τῆς Βουλῆς τῶν Κοινοτήτων τοῦ Συντηρητικοῦ Κόμματος. Τὸ 1902 διορίζεται ὑπουργὸς Ἐμπορίου, τὸ δὲ 1911 διαδέχεται τὸν Balfour εἰς τὴν ἡγεσίαν τοῦ Συντηρητικοῦ Κόμματος. Τὸ 1915 ἀναλαμβάνει ὑπουργὸς τῶν Ἀποικιῶν ἐν τῇ Κυβερνήσει συνασπισμοῦ τοῦ Ἀσκουϊθ ὑποστηρίζας τὴν πολεμικὴν τοῦ Lloyd George ἐναντίον τοῦ Πρωθυπουργοῦ. Ἀπὸ τὸ 1916—18 διατελεῖ ὑπουργὸς τῶν Οἰκονομικῶν καὶ μέλος τοῦ Πολεμικοῦ Συμβουλίου. Μετὰ τὴν ἀνακωχὴν λαμβάνει μέρος εἰς τὰς διαπραγματεύσεις πρὸς σύναψιν τῆς Εἰρήνης. Τὸ 1919 λαμβάνει τὸ ἀξίωμα τοῦ Λόρδου Μυστικοςφραγιδοφύλακος. Λόγοι ὁμως ὑγείας τὸν ἐξηνάγκασαν τὸ 1921 νὰ παραιτηθῇ τοῦ ἀξιώματος αὐτοῦ καὶ νὰ μεταβῇ εἰς Γαλλίαν πρὸς ἀνάρρωσιν. Μετὰ τὴν ἐπάνοδόν του ἠγγήθη τὰ 1922 τῶν Συντηρητικῶν κατὰ τὴν ρῆξιν των μετὰ τῆς Κυβερνήσεως συνασπισμοῦ τοῦ Lloyd George καὶ τὴν ἀποχώρησίν των ἐξ αὐτῆς. Μετὰ τὴν νίκην του κατὰ τὰς ἐκλογὰς ἐγένετο Πρωθυπουργὸς ἀλλ' ἡ ὑγεία του ἤτις

είχε σοβαρῶς κλονισθῆ τὸν ἐξηνάγκασε ἐκ νέου εἰς παραίτησιν. Ἀπέθανεν μετὰ πέντε μῆνας βραδύτερον, τὴν 30ὴν Ὀκτωβρίου 1923.

Τὸ ἀνά χεῖρας σύγγραμμα ἂν καὶ ἀποτελεῖ πολιτικὴν βιογραφίαν ἐνὸς μόνου ἀνδρός, ἐν τούτοις ρίπτει ἀρκετὸν φῶς εἰς ἕν ἀρκετὰ ἐκτεταμένον τμήμα τῆς ἱστορίας τοῦ Συντηρητικοῦ Κόμματος τῆς Ἀγγλίας. Ἡ κρίσις τοῦ Ulster, τὸ περίφημον σκάνδαλον Marconi, τὰ κρίσιμα διὰ τοὺς Tories ἔτη 1914—18, ἡ ἀπομάκρυνσις τοῦ W. Churchill ἀπὸ τὸ Ναυαρχεῖον, ἡ ἀποχώρησις ἀπὸ τὰ Δαρδανέλλια, ἡ πτώσις τοῦ Ἀσκουϊθ καὶ ἡ ἀνοδος εἰς τὴν Πρωθυπουργίαν τοῦ Lloyd George ἀποτελοῦν γεγονότα εἰς τὰ ὅποια ἀφ' ἐνὸς μὲν ὁ Bonar Law διεδραμάτισε σοβαρὸν ρόλον, ἀφ' ἑτέρου δὲ αὐτὰ καθεαυτὰ τὰ γεγονότα ἐπηρέασαν τὴν Ἐξωτερικὴν Πολιτικὴν τῆς Βρετανικῆς Αὐτοκρατορίας.

Ὁ συγγραφεὺς τοῦ βιβλίου εἶναι ἀντικειμενικὸς, σαφῆς, ἀμερόληπτος, ἀκριβῆς εἰς τὴν ἐξιστόρησιν τῶν γεγονότων, εἰς τινα ὅμως σημεῖα καὶ ὀλίγον κουραστικὸς ὑπηρερχόμενος εἰς ἀσημάντους λεπτομερείας. Ἡ ἔκδοσις εἶναι τὸ μὲν ἐπιμεμελημένῃ τὸ δὲ ἐμπλουτισμένῃ μὲ ἀρκετὰς φωτογραφίας ἀπὸ τὴν ζωὴν τοῦ «Ἀγνώστου Πρωθυπουργοῦ».

Χρ. Π. Ψάλτης

Κλαυδίου Β. Μπανταλούκα : Ἡ ὀργανωτικὴ τῆς Οἰκονομίας, Ἀθῆναι. Ἐκδοσις Γραφείου Ἐρευνῶν Ἀνωτέρας Σχολῆς Βιομηχανικῶν Σπουδῶν, 1955, Σχ. 8ον, σσ. 35.

Εἰς τὴν σειρὰν τῶν ἐκδόσεων τοῦ ὡς ἄνω Γραφείου, προσετέθη ἤδη καὶ ἡ πρόσφατος αὕτη ἐργασία τοῦ κ. Κλ. Μπανταλούκα, ἣτις ἔρχεται νὰ αὐξήσῃ τὸ μέχρι τοῦδε ἀξιόλογον ἐπιστημονικόν του ἔργον. Ἡ ἐν προκειμένῳ σύντομος ἀλλὰ περιεκτικὴ ἐργασία, ἀποτελεῖ τὴν πρώτην παρ' ἡμῖν συστηματικὴν καὶ ἐν γενικαῖς γραμμαῖς σύγχρονον τοποθέτησιν καὶ ἀνάλυσιν τοῦ συνόλου τῶν ἐκδηλώσεων τῆς Ὀργανωτικῆς εἰς τὴν Οἰκονομίαν.

Ἀπλῆ ἔκθεσις τοῦ περιεχομένου αὐτῆς εἶναι ἀρκετὴ νὰ ἀποδείξῃ τὰς ἀνωτέρω διαπιστώσεις. Ἡ ὅλη ἐργασία κατανέμεται εἰς ἕξ κεφάλαια. Τὸ πρῶτον ἐξ αὐτῶν (σσ. 5—6) ἐξετάζει τὴν ἔννοιαν καὶ τὸ ἀντικείμενον τῆς Ὀργανωτικῆς καὶ εἰδικώτερον τὰς σχέσεις αὐτῆς κυρίως πρὸς τὴν οἰκονομικὴν ἐπιστήμην, ἀποτελούσης κλάδον αὐτῆς καὶ δευτερευόντως πρὸς τὴν Τεχνικὴν. Ἐπὶ πλέον προβαίνει εἰς τὴν μελέτην τοῦ ἀντικειμένου τῆς Ὀργανωτικῆς, ἣτοι τῆς ἐπιστημονικῆς ἢ ὀρθολογικῆς ὀργανώσεως τῆς οἰκονομίας τῆς ἐργασίας.

Εἰς τὸ δεῦτερον κεφάλαιον (σσ. 7—10), ἀναλύεται ὁ σκοπὸς τῆς Ὀργανωτικῆς, ἣτοι ἡ ἐπιδιώξις τῆς ἀρίστης ἀποτελεσματικότητος εἰς τὴν οἰκονομίαν καὶ εἰδικώτερον, τὸσον τῆς τεχνικῆς ἢ παραγωγικότητος ὅσον καὶ τῆς οἰκονομικῆς, τούτέστι τῆς ἀποδοτικότητος καὶ τῆς οἰκονομικότητος.

Αἱ κυριώτεραι ὀργανωτικαὶ ἀρχαὶ ἐπιτεύξεως τῆς προμνησθείσης ἀποτελεσματικότητος ἐκτίθενται εἰς τὸ ἀκολουθοῦν κεφάλαιον (σσ. 11—14). Αὗται εἶναι ἡ ἔγκαιρος ἐπαγγελματικὴ μὀρφωσις, ἡ ἐπαγγελματικὴ καθοδήγησις, ἡ ὀρθολογικὴ ἐγκατάστασις καὶ ὀλοκλήρωσις τῶν οἰκονομικῶν μονάδων, ἡ προτυποποίησις τῶν ἀγαθῶν, ἡ περιοδικὴ πρόβλεψις, ὁ προγραμματισμὀς καὶ ὁ ἔλεγχος τῆς πορείας οἰκονομίας τινὀς, ἡ ἀνάλυσις τῶν κινήσεων καὶ τοῦ χρόνου ἔργου τινὀς, ἡ καθιέρωσις προτύπων ἀποτελεσματικότητος τῶν συντελεστῶν τῆς παραγωγῆς, ἡ ὀημιουργία ἐνδιαφέροντος ἢ κινήτρων τῶν ἐργαζομένων καὶ ἡ μελέτη καὶ ἀνάπτυξις ψυχολογικῶν σχέσεων, ἐντὀς καὶ ἐκτὀς ὀδομένης οἰκονομικῆς μονάδος.

Ἐπὶ τῶν ἀρχῶν αὐτῶν στηρίζονται τὰ ἐφαρμοσθέντα σύγχρονα ὀργανωτικὰ συστήματα. Τὰ κυριώτερα τούτων διαλαμβάνονται εἰς τὸ τέταρτον κεφάλαιον (σσ. 15—20). Ὑφίστανται βεβαίως καὶ ἔτερα περιωρισμένης ἐφαρμογῆς συστήματα, περὶ αὐτῶν ὀμως γίνεται λόγος εἰς τὸ ἐπόμενον κεφάλαιον καὶ δὴ εἰς τὴν κατὰ χώρας ἐκδηλωθεῖσαν ὀργανωτικὴν κίνησιν.

Δεδομένου ὀτι ἡ κατὰ τ' ἀνωτέρω σύγχρονος μορφή τῆς ὀργανωτικῆς σκέψεως καὶ ἐφαρμογῆς εἶναι ἀποτέλεσμα μακρᾶς ἐξελίξεως τῆς σχετικῆς κινήσεως, ἐκρίθη σκόπιμον ὑπὀ τοῦ συγγραφέως, πρὀς διαμόρφωσιν πληρεστέρας περὶ αὐτῆς ἀντιλήψεως, ἡ ἀναδρομὴ εἰς τὸ παρελθὀν καὶ μάλιστα ἀπὀ τῆς ἀρχαιότητος. Ἡ ἀναδρομὴ αὐτὴ ἀποτελεῖ τὸ θέμα τοῦ πέμπτου κεφαλαίου (σσ. 20—30) καὶ ἀναφέρεται ἀρχικῶς εἰς τὴν μέχρι τοῦ παρόντος αἰῶνος ἐξέλιξιν τῆς ὀργανωτικῆς σκέψεως καὶ κινήσεως. Ἐνταῦθα διαπιστοῦται ὀτι καὶ εἰς τὴν Ὀργανωτικὴν, οἱ πρῶτοι διδάξαντες ὑπῆρξαν οἱ κορυφαῖοι τῶν Ἑλλήνων καὶ τῆς Ἀνθρωπότητος, οἱ Πλάτων, Ξενοφῶν καὶ Ἀριστοτέλης.

Αἱ ὀργανωτικαὶ πάντως ἐκδηλώσεις μέχρι τῆς ἐνάρξεως τοῦ παρόντος αἰῶνος ἦσαν μονομερεῖς, ἄνευ συνεχείας καὶ δὲν διεῖποντο ἀπὀ κεντρικὴν τινα κατευθυντήριον γραμμὴν. Μόνον ἔκτοτε ἐμφανίζονται καὶ ἐφαρμόζονται τὰ συστήματα περὶ ὀν ἐγένετο ἤδη λόγος, ὀς καὶ ἔτερα, ἅτινα συνεπλήρωσαν καὶ ἔτελειοποίησαν τὰ ἀρχικά. Οὔτω ἡ ἐφαρμογὴ των, ἀπὀ τοῦ πρῶτου παγκοσμίου πολέμου ἐντεῦθεν, ἐπεξετάθη εἰς ὀλους τοὀς τομεῖς τῆς οἰκονομικῆς δραστηριότητος, ἰδία τῶν οἰκονομικῶς καὶ τεχνικῶς ἀνεπτυγμένων χωρῶν. Περὶ αὐτῶν ἀσχολεῖται τὀ δεῦτερον μέρος τοῦ προαναφερθέντος κεφαλαίου, ὀπερ τελικῶς ἐκθέτει τὴν κατὰ τὴν τελευταίαν τεσσαρακονταετίαν γενομένην καὶ ἐν Ἑλλάδι προσπάθειαν διαδόσεως καὶ ἐφαρμογῆς τῶν ὀργανωτικῶν ἀρχῶν.

Εἰς τὀ ἔκτον καὶ τελευταῖον κεφάλαιον (σσ. 30—35), ἐπισκοπεῖται ἡ ἀσκηθεῖσα ὑπὀ τῶν ἐπικριτῶν καὶ τῶν ὀπαδῶν τῆς ὀργανωτικῆς κινήσεως κριτικὴ. Εἰς τὰς ἀντιμαχομένας ταύτας παρατάξεις, ἀπαντᾶ ἀκολούθως ὀ

συγγραφεύς, καταδεικνύων συνάμα πλήρως τὴν σπουδαίαν ἀποστολὴν τῆς Ὀργανωτικῆς. Ἐκαστον τῶν κεφαλαίων συνοδεύεται ὑπὸ πλουσίας σχετικῆς ἑλληνικῆς καὶ ξένης βιβλιογραφίας. Εἰς ταύτην παραπέμπεται ὁ ἐνδιαφερόμενος ὅπως ἐγκύψῃ εἰς τὴν κατὰ τὸν Taylor «διανοητικὴν ταύτην ἐπανάστασιν».

Ἡ σαφής, ἐμπεριστατωμένη, ἀντικειμενικὴ, μεθοδικὴ καὶ πλήρης αὐτῆς διαχείρισις τοῦ θέματος τῆς Ὀργανωτικῆς εἰς τὴν οἰκονομίαν, δέον νὰ ἀποδοθῇ εἰς τὴν βαθεῖαν καὶ σύγχρονον θεωρητικὴν κατάρτισιν τοῦ συγγραφέως, ἣτις μάλιστα συνδυάζεται πρὸς πολυετὴ αὐτοῦ σχετικὴν πεῖραν.

Δι' ὃ καὶ ἡ παροῦσα ἐργασία δύναται νὰ θεωρηθῇ ὡς ἐξόχως πλουτίζουσα τὴν Ἑλληνικὴν οἰκονομικὴν καὶ ἰδιαίτέρως τὴν ὀργανωτικὴν βιβλιογραφίαν.

Συνιστᾶται, ὅθεν, αὕτη ἀνεκδοιάστως, ὡς ἐξαιρετικῶς χρήσιμος, τόσον εἰς τοὺς θεωρητικοὺς οἰκονομολόγους καὶ τεχνικούς, ὅσον καὶ εἰς τοὺς ἀνθρώπους τῆς οἰκονομικῆς δράσεως.

Ἄχ. Γ. Ἐξάρχος

ΠΕΡΙΛΗΨΕΙΣ ΕΡΓΩΝ — SHORTER NOTICES

Robert Heilbroner : The Great Economists. Their Lives and their Conceptions of the World. Revised for publication in England with two supplementary chapters by Paul Streeten, 1955, Eyre & Spottiswood London.

Ζῶμεν εἰς τὸν Κόσμον τῶν Οἰκονομολόγων. Ἀπὸ τοῦ 18ου αἰῶνος αἱ ἰδέαι των καθορίζουν τὰς κοινωνικὰς καὶ πολιτικὰς πεποιθήσεις μας. Καὶ ὅμως ὁ πολὺς κόσμος ὀλίγα ἐννοεῖ ὅταν ἀναγινώσκῃ «laissez-faire» «Διαλεκτικὸς Ὑλισμὸς» «Homo Economicus» κλπ. Πρὸς τὸν σκοπὸν τοῦτον παρουσιάζεται μία πινακοθήκη μεγάλων Οἰκονομολόγων τῆς ζωῆς καὶ τοῦ ἔργου των, ὅπως εἰσαγάγῃ ἡμᾶς εἰς τὴν οἰκονομικὴν ζωὴν τὴν ὁποίαν ζῶμεν.

Οἱ Οἰκονομολόγοι οὗτοι εἶναι, οἱ κλασσικοὶ Σμίθ, Μάλθους, Ρικάρδο, Μίλλ. Οἱ σοσιαλισταὶ Fourier, Saint-Simon, Owen, ὁ Μάρξ, ὁ Henry George, ὁ Veblen, ὁ Keynes.

Εἰς τὸ ἔργον προστίθενται δύο πραγματεῖαι : Opium eaters and Opium abstainers καὶ The planned world of to Day ὑπὸ τοῦ Streeten, ὅπου προάγεται μία σημερινὴ σύνθεσις, ἀπὸ τὸν «ἀρμονικὸν», «ἀπαισιόδοξον», «ῥαῖον», «ἀδυσώπητον» (Μάρξ), «ἀσθενῆ Keynes, κλπ. παλαιότερον κόσμον τῶν ἀνωτέρω οἰκονομολόγων. Ὡσαύτως προστίθεται περαιτέρω βιβλιογραφικὴ καθοδήγησις.

ΒΙΒΛΙΟΚΡΙΣΙΑΙ

Samuelson P. A. I. : Economics. An introductory analysis, 753 pp Mc Graw-Hill Book Co, New York, 1955.

Readings in Economics (in collaboration with R. L. Bishop and J. R. Coleman), 488 pp. McGraw-Hill Book Co, New York, 1955.

Ὁ συνδυασμὸς τῶν δύο βιβλίων τῶν ἀναφερομένων εἰς τὴν ἐπικεφαλίδα θεωρεῖται ἀπὸ πολλοὺς Ἀμερικανοὺς ἀλλὰ καὶ μὴ Ἀμερικανοὺς καθηγητὰς τῆς Πολιτικῆς Οἰκονομίας ὡς τὸ καλῦτερον μέσον εἰσαγωγῆς εἰς τὴν ἐπιστῆμην των. Οὕτως ἐξηγεῖται τὸ πῶς ὄχι μόνον εἰς ἀμερικανικὰ Πανεπιστήμια καὶ κολλέγια οἱ φοιτηταὶ εἰδοποιοῦνται ὅτι πρέπει νὰ ἔχουν μελετήσῃ ὅταν προσέρχωνται εἰς τὰς πτυχιακὰς ἐξετάσεις πλὴν τῶν ἄλλων τὸ πρῶτον ἐκ τῶν ἤδη ἀναλυομένων βιβλίων. Ὡς πρὸς τὸ δεύτερον ἢ διάδοσίς του εἶναι ἀξία λόγου μόνον εἰς τὰς Ἑνωμένας Πολιτείας. Ἐκεῖ ὡς γνωστὸν ἐπικρατεῖ ἡ συνήθεια τῆς ἐπιβολῆς εἰς τοὺς φοιτητὰς τῆς ὑποχρέωσης νὰ διαβάζουσι καὶ μερικὰ αὐτούσια κείμενα. Ἐλπίζεται ὅτι κατ' αὐτὸν τὸν τρόπον νὰ πληρωθοῦν κάπως τὰ μεγάλα κενά, τὰ ὅποια ἀφήνει ἡ τόσον ἐλλιπὴς ἐκπαίδευσις τῶν σχολείων, τὰ ὅποια ἀντιστοιχοῦν εἰς τὰ ἰδικὰ μας γυμνάσια. Τὸ δεύτερον αὐτὸ βιβλίον περιέχει ἀποσπάσματα ὄχι μόνον ἀπὸ κλασσικοὺς συγγραφεῖς ἢ ἔστω νεωτέρους κάποιας διεθνοῦς φήμης ἀλλὰ καὶ ἀποσπάσματα περιοδικῶν, ὅπως τονίζουν αὐτοὶ οὗτοι οἱ ἐκδόται εἰς τὸν πρόλογόν των. Πρέπει νὰ λεχθῇ ὅτι λαμβανομένου ὑπ' ὄψιν τοῦ ἐπιπέδου τοῦ μέσου ὅρου τῶν Ἀμερικανῶν φοιτητῶν ἢ ἐπιλογὴ ὑπῆρξεν ἐπιτυχῆς. Κατὰ πόσον θὰ ὠφελοῦντο καὶ οἱ Εὐρωπαῖοι φοιτηταί, ἂν τοὺς ἐπεβάλλετο ἡ αὐτὴ ὑποχρέωσις ἀναγνώσεως ἐκλογῆς ἀποσπασμάτων ἀμφιβάλλω καὶ πιστεύω ὅτι θὰ ἦτο πολὺ προτιμότερον, ἂν ἐμελέτων ἐν τῇ δύο τὸ πολὺ συγγράμματα πραγματικῶν ἀξιολόγων συγγραφέων, π.χ. εἰς τὸ πρῶτον τρίτον τοῦ εἰκοστοῦ αἰῶνος τὸ σύστημα τοῦ Μάρσαλ καὶ ἔκτοτε τὸ τοῦ Κεύνς ἐπὶ πλέον φυσικὰ τῶν παραδόσεων, τὰς ὁποίας ἤθελον προτιμήσει.

Ἄν ἤδη στραφῶμεν πρὸς τὸ πρῶτον τῶν ἐνταῦθα ἀναλυομένων βιβλίων πρέπει πρῶτον νὰ τονίσωμεν ὅτι πρόκειται περὶ τῆς τρίτης ἐκδόσεως, εἰς τὴν ὁποίαν ὁ συγγραφεὺς πολὺ ὠφελήθη ἀπὸ τὴν κριτικὴν τῶν δύο πρώτων ἐκδόσεων. Ἡ ὕλη κατανέμεται εἰς ἕξ μέρη, ἦτοι :

Πρῶτον : Αἱ βασικαὶ οἰκονομικαὶ ἐννοιαί, εἰς τὰς ὁποίας ὁ συγγραφεὺς ὀρθῶς συγκαταλέγει καὶ τὴν τοῦ ἐθνικοῦ εἰσοδήματος.

Δεύτερον : Ὁ καθορισμὸς τοῦ ἐθνικοῦ εἰσοδήματος καὶ αἱ διακυμάνσεις

του. Ούτως εἰς τὸ μέρος αὐτὸ ὁ σ. ἀσχολεῖται καὶ μὲ τὰς κυκλικὰς διακυμάνσεις καὶ μὲ τὴν πολιτικὴν, δημοσιονομικὴν καὶ νομισματικὴν, τὴν ἀποβλέπουσαν εἰς τὴν πλήρη ἀπασχόλησιν.

Τρίτον : Ἡ σύνθεσις καὶ ἡ διατίμησις τοῦ ἐθνικοῦ προϊόντος.

Τέταρτον : Ἡ διανομὴ τοῦ ἐθνικοῦ προϊόντος, ὅπου ἐκτίθεται καὶ ὁ σχηματισμὸς τῶν ἀμοιβῶν τῶν συντελεστῶν τῆς παραγωγῆς.

Πέμπτον : Τὸ διεθνὲς ἐμπόριον.

Ἑκτον : Τὰ σύγχρονα οἰκονομικὰ προβλήματα, ὅπου ἐκτίθενται τὰ οἰκονομικὰ προβλήματα τοῦ πολέμου καὶ τῶν ὑποανεπτυγμένων χωρῶν.

Ἐκ τῆς κατατάξεως αὐτῆς τῆς ὕλης προκύπτει ὅτι ὁ συγγραφεὺς δὲν ἀκολουθεῖ τὴν ἄλλοτε ἐπικρατοῦσαν, ἀλλὰ αὐτὸ δὲν ἀποτελεῖ μειονέκτημα. Ἐκ τῆς μελέτης τοῦ πίνακος τῶν περιεχομένων σχηματίζει ὁ ἀναγνώστης τὴν ἐντύπωσιν ὅτι ὅλα τὰ ἄξια λόγου θέματα ἐρευνῶνται εἰς τὸ ἀνά χεῖρας ἔργον. Φυσικὰ διὰ νὰ γίνῃ αὐτὸ ἐφικτὸν ἐντὸς 735 σελίδων, ἔστω, μεγάλου σχήματος κατ' ἀνάγκην πρέπει ἡ ἀνάπτυξις νὰ εἶναι συνοπτικὴ, διὰ νὰ μὴ εἴπω ἐπιφανειακὴ. Προσωπικῶς προτιμῶ νὰ περιορίζωμαι εἰς μικρότερον κύκλον θεμάτων παρὰ νὰ ἐκτίθεμαι ὑπὲρ τὸ δέον συνοπτικῶς εἰς ὅλα. Ἐν τούτοις ἡ μεγάλη διάδοσις τοῦ ἀνά χεῖρας ἔργου ἀποδεικνύει ὅτι μεταξὺ τῶν διδασκόντων Πολιτικὴν Οἰκονομίαν ἐπικρατεῖ ἡ ἀντίθετος ἄποψις. Ἄλλο ἀποτέλεσμα τῆς τόσον συνοπτικῆς ἀναπτύξεως εἶναι ὅτι ἡ ἀνάλυσις τῶν διαφόρων θεωριῶν εἶναι λίαν συνοπτικὴ, διὰ νὰ μὴ εἴπω ἐλλιπὴς. Φυσικὰ εἰς τὰ Ἀμερικανικὰ Πανεπιστήμια τὸ κενὸν καλύπτεται ἀπὸ τὴν διδασκαλίαν τῆς ἱστορίας τῶν οἰκονομικῶν θεωριῶν.

Ἡ ἀνάπτυξις τῆς ὕλης εἶναι ἀπλῆ καὶ εὐληπτος χωρὶς κατάχρησιν μαθηματικῶν ἢ γεωμετρίας. Εἰς αὐτὸ ὁ συγγραφεὺς ἠκολούθησε πιστὰ τὰ ὅσα σχετικῶς ὁ ὑποφαινόμενος ἤκουσεν ἀπὸ αὐτὸν εἰς τὸ ἐτήσιον συνέδριον τῶν Ἀμερικανῶν οἰκονομολόγων τὸ 1951 εἰς τὴν Βοστώνην. Ἡ ὀρθοτάτη του ἄποψις εἶναι ὅτι δὲν πρέπει νὰ λησμονῆται κατὰ τὴν διδασκαλίαν τῆς Πολιτικῆς Οἰκονομίας ὅτι περὶ αὐτῆς πρόκειται καὶ ὄχι περὶ τῶν εἰς αὐτὴν δυνατῶν ἐφαρμογῶν τῶν μαθηματικῶν. Ἄλλωστε καὶ ὁ προσρισμὸς τῶν παραδόσεων αὐτῶν δι' ἀρχαίους θὰ ἔκαμνεν ἄλλην μορφήν ἐμφανίσεως ἀπαράδεκτον. Ἐν ὄψει τῶν ἀνωτέρω πιστεύω ὅτι τὰ ἀνά χεῖρας ἔργον εἶναι καλύτερον ἀπὸ τὸ τοῦ Τάρσις, τὸ ὁποῖον πρὸ δέκα ἐτῶν περίπου συνιστᾶτο ἐκθύμως εἰς τοὺς φοιτητὰς τῶν σουηδικῶν Πανεπιστημίων ὡς συμπλήρωμα τῶν σουηδικῶν παραδόσεων.

Δ. I. Δεληβάνης

«Policy and Progress 1955–1956». Ἐκθεσις τοῦ Βρετανικοῦ Συμβουλίου Παραγωγικότητος. Ἰούλιος 1956, σελ. 36.

Σύμφωνα μὲ τὴν παραπάνω ἐκθεσι πού τυπώθηκε τὸν Ἰούλιο, ἡ Βρετανικὴ παραγωγικότητα παραμένει ἡ ὑψηλότερη στὴν Εὐρώπη.

«Παρὰ τὸ γεγονὸς αὐτὸ ἐνῶ οἱ δαπάνες γιὰ τοὺς ἐξοπλισμοὺς καὶ τίς δη-

μόσιες υπηρεσίες συνεχίζονται, τὸ παρὸν ἐπίπεδον παραγωγικότητος δὲν εἶναι ἀρκετὸ ἂν λάβει κανεὶς ὑπ' ὄψιν τὶς αὐξανόμενες ἀνάγκες γιὰ ἀγαθὰ κατανάλωσης καὶ τὶς καινούργιες ἐπενδύσεις».

Αὐτὸ εἶναι τὸ κύριο συμπέρασμα τῆς φετεινῆς ἐκθέσεως τοῦ Βρεττανικοῦ Συμβουλίου παραγωγικότητος. Ἡ ἐκθεσι διαπιστώνει ὅτι οὐσιαστικὰ ὑπάρχουν δυὸ δρόμοι γιὰ τὴν περίπτωσι τῆς Ἀγγλικῆς Οἰκονομίας.

«... ἢ τὸ βιοτικό μας ἐπίπεδο θὰ πρέπει νὰ μειωθῆ ἀφήνοντάς τὴν παραγωγικότητα στὸ ἐπίπεδο ποὺ βρίσκεται τώρα, ἢ πρέπει νὰ αὐξήσουμε τὴν παραγωγικότητά μας μὲ τὴν χρησιμοποίησι τῶν σύγχρονων τεχνικῶν μέσων στὸ ἐπίπεδο ποὺ καθυπαγορεύεται ἀπ' τὶς ἀνάγκες μας ποὺ συνεχῶς μεγαλώνουν».

Κατὰ τὴν γνώμη τοῦ Συμβουλίου οἱ τελευταῖοι πιστωτικοὶ περιορισμοὶ τῆς Κυβερνήσεως ἐπηρεάζουν ἀρνητικὰ τὴν παραγωγικότητα. Θὰ κατέληγε κανεὶς στὸ συμπέρασμα ὅτι ἡ ἀρνητικὴ αὐτὴ ἐπιρροή εἶναι ἔμμεση ἀφοῦ οἱ πιστωτικοὶ περιορισμοὶ ἔχουν σὰν σκοπὸ τους τὴν ἐλάττωσι στὶς ἐπενδύσεις καὶ τὴν κατανάλωσι.

Ἡ ἐτήσια ἀναλογία αὐξήσεως ($2\frac{1}{2}\%$) ἦταν τὸ 1955 κατὰ $\frac{1}{2}\%$ μικρότερη σὲ σύγκριση μὲ τὸ 1953 καὶ 1954. Παρὰ τὸ γεγονὸς αὐτὸ ἡ ἀναλογία τῆς αὐξήσεως τῆς παραγωγικότητος κατὰ ἔτος εἶναι τώρα 60% παραπάνω ἀπ' τὸν προπολεμικὸ μέσο ὄρο.

Ἐνα ἄλλο πολὺ ἀξιοπαρατήρητο σημεῖο ποὺ διαβάζει κανεὶς στὴν ἐκθεσι εἶναι ὅτι εἰς τὸν βιομηχανικὸ τομέα (κυρίως σὲ μερικὲς βιομηχανίες παραγωγῆς κεφαλαιουχικῶν ἀγαθῶν) ποὺ ἐργάζονται περίπου 45% τῶν ἀπασχολουμένων ἀπ' τὴν κυβέρνησι, ἡ αὐξηση στὴν παραγωγικότητα εἶναι πολὺ μεγαλύτερη.

Τὸ Συμβούλιο μᾶς πληροφορεῖ ὅτι πρόκειται νὰ μελετήσῃ τὸ ζήτημα τῆς παραγωγικότητος σὲ σχέση μὲ τὸν τρόπο καὶ τὶς μεθόδους ἐργασίας σὲ διάφορα γραφεῖα, διοικητικὸς τομεῖς τῆς οἰκονομίας ὡς ἐπίσης καὶ στοὺς τομεῖς τῆς λιανικῆς πωλήσεως καὶ τῶν μεταφορῶν.

B. N. Μεταξᾶς

Harold Karr Charlesworth : The Economics of Repressed Inflation. London, G. Allen and Unwin, 1956. Pp. 126, price 13s, 6d.

Ἐπὶ τοῦ θέματος τοῦ ἐλέγχου τῶν τιμῶν καὶ τοῦ νομισματικοῦ πληθωρισμοῦ διαρκούσης ἐμπολέμου περιόδου, ἔχουν μέχρι τοῦδε γραφεῖ διεθνῶς πάρα πολλὰ καὶ ἀρκετὰ παρ' ἡμῖν. Παραδόξως ὅμως, ἐπὶ τοῦ αὐτοῦ θέματος διαρκούσης εἰρηνικῆς περιόδου ἔχουν ἐλάχιστα γραφεῖ.

Τὸ ἐν ἐπικεφαλίδι βιβλίον τοῦ H. K. Charlesworth, καθηγητοῦ τῆς Οἰκονομικῆς εἰς τὸ ἐν Οὐασιγκτῶνι τῶν Η.Π.Α. Πανεπιστήμιον τοῦ Γεωργίου Οὐασιγκτῶνος, ἔρχεται ἤδη νὰ ἐνισχύσῃ σοβαρῶς τὴν οἰκείαν βιβλιογραφίαν, τὴν εἰδικώτερον ἀναφερομένην εἰς τὸ θέμα τοῦ «κατασταλτικοῦ πληθωρισμοῦ»

ὡς τοῦτο ἀποκαλεῖται ὑπ' αὐτοῦ. Δηλαδή, τὸ βιβλίον τοῦτο ἀναφέρεται εἰς τὸ θέμα τοῦ ἀμέσου μερικοῦ κρατικοῦ ἐλέγχου τοῦ μηχανισμοῦ τῶν τιμῶν μεταπολεμικῶς, ἐπὶ σκοπῶ ἐμμέσου ἐλέγχου τῆς παραγωγῆς καὶ τῆς καταναλώσεως ἀγαθῶν καὶ ὑπηρεσιῶν καὶ ἀποφυγῆς τῶν δυσμενῶν συνεπειῶν τῶν πληθωρικῶν νομισματικῶν πιέσεων. Οὕτω τελικῶς ἐπιδιώκεται ἡ ἐξασφάλις ἐπενδύσεων κοινωνικο-οἰκονομικῆς σπουδαιότητος, μετὰ παραλλήλου οἰκονομικῆς σταθερότητος καὶ ἀναπτύξεως.

Ὁ ὡς ἄνω μερικὸς ἔλεγχος τῶν τιμῶν εἶναι ὁ μόνος ἐφικτὸς εἰς κατὰ βάσιν κεφαλαιοκρατικὰς οἰκονομίας, διαρκούσης εἰρηνικῆς περιόδου. Περιορίζεται δὲ οὗτος κυρίως εἰς τὰς τιμὰς τῶν καταναλωτικῶν ἀγαθῶν πρώτης ἀνάγκης (διατροφῆς, ἐνδύσεως, ὑποδήσεως, φωτισμοῦ, θερμάνσεως κλπ.) καὶ τὰς τῶν συντελεστῶν τῆς παραγωγῆς. Δι' ὃ καὶ εἰς τὰς οἰκονομίας ταύτας παρατηρεῖται τὸ φαινόμενον τῆς συνυπάρξεως δύο ἀγορῶν, τῆς ἐλεγχομένης ἢ ἐπισήμου καὶ τῆς ἐλευθέρου ἢ μαύρης.

Τὴν λειτουργίαν καὶ τὰ ἀποτελέσματα μιᾶς τοιαύτης οἰκονομίας ἐπιδιώκει ἐνταῦθα νὰ ἀναλύσῃ μικρο-οἰκονομικῶς ὁ συγγραφεύς. Τὸ ἐνδιαφέρον του συγκεντρῶνται περισσότερο εἰς τὸ σύστημα τῶν τιμῶν τοῦ ἐλεγχομένου τμήματος τῆς οἰκονομίας, ὅπερ ἐρευνᾷ ἐν συνδυασμῶ πρὸς τὴν κατανομήν τῶν εἰσροῶν εἰς τὴν παραγωγικὴν διαδικασίαν καὶ τῶν ἐκροῶν ἐξ αὐτῆς ἢ τῶν εἰσοδημάτων. Συνάμα ἐξετάζει καὶ τὴν ἐλαστικότητα τῶν καμπυλῶν προσφορῆς καὶ ζητήσεως.

Ἐκ τῆς ἐν λόγῳ ἀναλύσεως διαπιστοῦται, ὅτι ἵνα ἐπιτύχῃ ἡ πολιτικὴ τοῦ κατασταλτικοῦ πληθωρισμοῦ, δεόν νὰ ἐξουδετερωθῇ ὁ ἔλεγχος τῆς καταναλώσεως ἐπὶ τοῦ ὕψους τῆς παραγωγικῆς ἀποτελεσματικότητος τῶν ἐργαζομένων. Ἐπὶ πλέον ἐξάγεται, ὅτι ἡ συνύπαρξις πληθωρικῶν πιέσεων καὶ ἐλέγχων προκαλεῖ πολλάκις σοβαρὰ οἰκονομικὰ ἀποτελέσματα, ἅτινα ἐνίοτε συναγωνίζονται τὰ προερχόμενα ἐξ ἐνὸς ἀνοικτοῦ ἢ ἀνεξέλεγκτου πληθωρισμοῦ, ἂν καὶ συνήθως αἱ τιμαὶ εἰς τὴν πρώτην περίπτωσιν διαμορφοῦνται εἰς κατώτερα τῆς δευτέρας ἐπίπεδα.

Τὸ βιβλίον τοῦτο παρέχει, κατὰ τὸν καθηγητὴν F. W. Paish, τὴν πληρεστέραν ἀνάπτυξιν τῆς «Οἰκονομικῆς τοῦ Κατασταλτικοῦ Πληθωρισμοῦ» καὶ δύναται νὰ χρησιμοποιοθῇ ἐπιτυχῶς ὑπὸ τῶν ἀσχολουμένων μὲ τὴν Ἐφαρμοσμένην Οἰκονομικὴν.

K.B.M.

Handbuch der Finanzwissenschaft (Zweite Auflage). Hrsg von W. Gerloff † und F. Neumark. Zweiter Band : Die öffentl. Aufwandwirtschaft. Die Einnahmen aus Unternehmungen. Die Entgeldgaben. Die Steuern etc. J.C.B. Mohr (Paul Siebeck), Tübingen 1956, Σελ. 816+XII.

Μετὰ λύπης δέον ὡς πρῶτον νὰ μνημονευθῆ, κατὰ τὴν βιβλιοκρισίαν τοῦ δευτέρου τόμου, ὁ ἐπισυμβὰς (23-7-1954) θάνατος τοῦ Wilhelm Gerloff*. Ὁ Gerloff ὑπῆρξεν ὁ συγγραφεὺς, ἐμψυχωτὴς καὶ καθοδηγητὴς τοῦ ἔργου τούτου, εὐτυχῶς δὲ ἠτύχησε νὰ ἐπιθεωρήσῃ καὶ ὅλην σχεδὸν τὴν δευτέραν ἔκδοσιν αὐτοῦ, μέχρι τῶν πρώτων φυλλαδίων τοῦ τρίτου τόμου, τὰ ὁποῖα ἐκυκλοφόρησαν ἤδη (20, 21, 22). Εἰς τὸ ἔργον τοῦτο εὐτυχῶς ἐστρέφετο κατὰ τὰ τελευταῖα ἔτη του ἡ ἐπιστημονικὴ προτίμησις καὶ ἀγάπη του.

Τὸν πρῶτον τόμον εἶχε κρίνει εἰς τὸ «Ἀρχεῖον» (1952 σελ. 30) ὁ καθ. Ἰ. Κούλης ἀναγνωρίζων πλήρως τὴν μεγάλην ἀξίαν τοῦ ἔργου καὶ κατὰ τὴν πρώτην, ἰδίως δὲ τὴν δευτέραν ταύτην, ἔκδοσιν, καθ' ἣν διεμορφώθη ὡς τοῦτ' αὐτὸ νέον σύστημα, ἀναχωνεῦσαν εἰς ἑαυτὸ τὴν νέαν οἰκονομικὴν θεωρίαν «ἡ ὁποία διηύρυνε σημαντικῶς τὸ μέχρι τοῦδε πεδῖον ἐρεύνης τῆς Δημοσίας Οἰκονομικῆς» καὶ τὸ ὑπερβαλὸν τὰς δυσχερείας ἐνὸς τόσο ἐκτεταμένου ἔργου «τὴν ἐπαύριον τῆς Κεῦνσιανῆς Ἐπαναστάσεως».

Ὁ δεύτερος τόμος περιλαμβάνει τὰ θέματα «Δημοσίων Δαπανῶν» ἀπὸ τρεῖς καθηγητὰς Masoin καὶ Servais (Βρυξέλλαι), Spitaler (Κολωνία), Labovitz (Οὐάσιγκτων) κλπ. Τὰ ἔσοδα ἀπὸ ἰδιωτικοοικονομικῶς καὶ δημοσιοοικονομικῶς λειτουργούσας ἐπιχειρήσεις ὑπὸ τοῦ Καθ. Keller (St. Gallen). Τὰ τέλη. Τὴν γενικὴν διδασκαλίαν περὶ φόρων λῖαν ἐκτενῶς ἀπὸ τὸν Gerloff καὶ τὰ τῆς κατανομῆς τῶν δημοσίων βαρῶν μεταξὺ Κράτους καὶ λοιπῶν Νομικῶν Προσώπων δημοσίου δικαίου, Δήμων, Ἐπαρχιῶν, Νομῶν, Κρατῶν εἰς Ὁμοσπόνδους Πολιτείας, ἢ καὶ ὑπερκρατικῶν Ὁργανισμῶν σήμερον (Finanzausgleich). Ἄλλοι ξένοι (μὴ Γερμανοὶ) συνεργάται πλὴν τῶν μνημονευθέντων ἤδη συνεργάζονται εἰς τὸν δεύτερον τόμον οἱ Καθηγηταὶ Heinig (Στοκχόλμη), Büchner (Ζυρίχη), Welinder (Lund), Bickel (Ζυρίχη), Laufenburger (Γαλλία), Shoup (Η.Π.Α.), Grossmann (Ἑλβετία).

Ἡ κατὰ τὴν βιβλιοκρισίαν τοῦ πρώτου τόμου διατυπωθεῖσα πρόβλεψις διὰ τὸν δεύτερον ἐπραγματοποιήθη πλήρως, ὥστε νὰ δύναται νὰ διαβεβαιώσῃ τις ὅτι συμπληρουμένου τοῦ ἔργου καὶ διὰ τῶν δύο ἄλλων ἀκόμη τόμων, τοῦτο θὰ καταλάβῃ τὴν ἐξέχουσαν θέσιν τὴν ὁποῖαν καὶ παλαιότερον εἶχεν εἰς τὴν δημοσιονομικὴν φιλολογίαν τῆς παγκοσμίου ἐπιστήμης.

Δ. Ε. Καλιτσουνάκης

Papers and Proceedings of the first International Credit Conference Vol. I-V. Associazione Bancaria Italiana, Roma 1953.

Ἡ μνημειώδης αὕτη τραπεζικὴ ἔρευνα περὶ τῆς οἰκονομικῆς πίστεως εἶναι ἡ πρώτη εἰς τὸ εἶδός της. Ὡς σύμβολόν της ἔχει τὸ «Ario degli Argentari»

* Βλ. F. Neumark : Wilhelm Gerloff †, Ztschrift f. d. Ges. Staatsw. 1954, s. 740.
F. Terhalle : Wilhelm Gerloff †, Finanz - Archif 1955, s. 310.

τὸ ὁποῖον ἀνηγέρθη εἰς Ρώμην ἀρχομένου τοῦ τρίτου μ.Χ. αἰῶνος ἀπὸ τὴν συντεχνίαν τῶν Ἀργυραμοιβῶν, οἱ ὁποῖοι τὸ ἀφιέρωσαν εἰς τοὺς Αὐτοκράτορας Σεπτήμιον Σεβῆρον καὶ Καρακάλλαν καὶ τὸ ὁποῖον καὶ σήμερον ἀκόμη ἐκτὸς τῆς ἀξίας αὐτοῦ ὡς ἔργου τέχνης, ἀποτελεῖ καὶ πολύτιμον πηγὴν γνώσεως τῆς οἰκονομικῆς ζωῆς τῆς αὐτοκρατορικῆς Ρώμης. Ἡ ἄνω ἔκδοσις εἶναι διεθνῆς εἰς δύο γλώσσας (καὶ Γαλλικὴν), ὑπάρχει δὲ καὶ ἑτέρα ἔκδοσις εἰς τὴν Ἰταλικὴν μόνον. Ἡ διάρθρωσις τοῦ ἔργου ἔχει οὕτως: Εἰς τὸν πρῶτον τόμον περιλαμβάνονται: ἡ ὀργάνωσις, αἱ ὀμιλίαι καὶ αἱ συζητήσεις, ἦτοι τὸ πρόγραμμα, αἱ ἐναρκτήριοι ὀμιλίαι, αἱ εἰσηγήσεις τῆς γραμματείας τοῦ συνεδρίου, αἱ συζητήσεις περὶ τῆς ρευστοποιήσεως τῶν Τραπεζῶν καὶ τοῦ ἐλέγχου τοῦ πληθωρισμοῦ, καθὼς καὶ τὰ τῆς χρηματοδοτήσεως τοῦ διεθνοῦς ἔμπορίου. Τέλος αἱ συμπερασματικαὶ ὀμιλίαι τοῦ τέλους τῆς συνδιασκέψεως καὶ οἱ πίνακες τῶν ἀντιπροσωπειῶν καὶ ὑποβληθέντων ὑπομνημάτων (Ἑλλάς: Τράπεζα Ἑλλάδος, Ἐθνικὴ, Ἀθηνῶν).

Ὁ δεῦτερος τόμος περιλαμβάνει ἐν μέρος τῶν δύο μεγάλων θεμάτων τῆς ρευστότητος τῶν Τραπεζῶν καὶ τοῦ ἐλέγχου τοῦ πληθωρισμοῦ ἀφ' ἑνὸς καὶ τῆς χρηματοδοτήσεως τοῦ διεθνοῦς ἔμπορίου ἀφ' ἑτέρου, ἦτοι τὰς εὐρωπαϊκὰς χώρας (Ἑλλάς: Sir Theodore Gregory: Monetary and Banking Policy in Greece), ὁ τρίτος τὰς μὴ εὐρωπαϊκὰς, ὁ τέταρτος προβλήματα εἰδικά: ἀγροτικὴ πίστις κτηματικὴ πίστις, λαϊκὴ πίστις κλπ. καὶ ὁ πέμπτος τὸ δεῦτερον θέμα τῆς χρηματοδοτήσεως τοῦ διεθνοῦς ἔμπορίου γενικῶς καὶ νομικῶς.

Τὴν πρωτοβουλίαν τῆς προσκλήσεως τῆς συνδιασκέψεως ταύτης ἔσχεν ἡ Associazione Bancaria Italiana ἐμπνεομένη ὄχι μόνον ἀπὸ καθαρῶς ἐπαγγελματικὸν πνεῦμα, ἀλλὰ καὶ ἐκ τῆς ἰδέας ὅτι θὰ διεπιστοῦτο ἡ νέα ὄψις τοῦ τραπεζικοῦ ἐπαγγέλματος ἡ ὁποία προῆλθε μετὰ τὸν πρῶτον παγκόσμιον πόλεμον, ἀλλὰ ἰδίως ἀπὸ τοῦ 1932 καὶ ἐξῆς μετὰ τὴν μεγάλην κρίσιν. Οὕτω ἴσως προσεφέρετο καὶ εἰρηνικὴ ὑπηρεσία εἰς τὴν παγκόσμιον κοινότητα, ὑπηρεσία ἡ ὁποία ἀποτελεῖ, ὡς οἰκονομικὴ συνεργασία, τὴν βάσιν μιᾶς τοιαύτης διεθνοῦς εἰρηνικῆς συμβιώσεως.

Δ. Ε. Καλιτσουνάκης

Edgar Salin: Ökonomik der Atomkraft. Vor einer neuen Etappe der industriellen Revolution. Im Sigillum Verlag, Köln-Marienburg 1955

Ὁ καθ. Salin ἐρευνᾷ τὰς παγκοσμίου ἀπόψεις οἰκονομικὰς καὶ πολιτικὰς τῆς ἀτομικῆς ἐνεργειακῆς Οἰκονομίας ἐν συσχετισμῶ πρὸς τὴν διακοσαετῆ βιομηχανικὴν ἐπανάστασιν. Ἡ ἀτομικὴ ἐνέργεια μεταβάλλει, τὴν Οἰκονομίαν τοῦ Κόσμου· ἡ δύναμις αὐτὴ θὰ διαμορφωθῇ εἰς Σκῆπτρον ἢ εἰς Μάστιγα σκλάβων τῆς ἀνθρωπότητος;

Ὁ σ. θεωρεῖ ὅτι ἡ ἀτομικὴ ἐνέργεια, αἱ τεχνικαὶ ὕλαι, ἡ ἐνεργειακὴ οἰκονομία διαμορφώνονται εἰς φλέγοντα ζητήματα τῆς πολιτικῆς οἰκονομίας, τὰ

ὅποια εὐρίσκονται ὅμως δυστυχῶς εἰς χεῖρας μόνον φυσικῶν καὶ μηχανικῶν, οἱ ὅποιοι μάλιστα οὔτε ὑποστηρίζονται πρεπόντως ὑπὸ τῆς ὀλότητος. Πρέπει λοιπὸν νὰ διασαφηνίσωμεν τὴν κατάστασιν ἀπὸ τῆς ἀπόψεως τῆς Οἰκονομίας καὶ Κοινωνιολογίας κατὰ τὸ δυνατόν. Ποῖαι θὰ εἶναι δηλαδὴ αἱ συνέπειαι τοῦ σταθμοῦ τούτου τῆς βιομηχανικῆς ἐξελίξεως καὶ ποῖαν σκόπιμον μορφήν θὰ λάβῃ αὕτη. Μόνον ἡ συνεργασία αὕτη τῶν φυσικῶν καὶ οἰκονομολόγων θὰ εἶναι εἰς θέσιν νὰ προφυλάξῃ τὸν κόσμον ἀπὸ τὰ ἀσύμφορα τὰ ὅποια παρουσιάσθησαν εἰς τὰς παλαιότερας φάσεις τῆς ἐξελίξεως τοῦ ἀρχομένου καὶ μεσορρανοῦντος καπιταλισμοῦ. Δὲν πρέπει νὰ ἀφήσωμεν ἕως τότε ἐλευθέραν τὴν ἐξέλιξιν καὶ κατασταλτικῶς νὰ ἐπικουροῦμεν τὰς κοινωνικὰς ἀσυμφόρους συνεπείας, ἀλλὰ τουναντίον δημιουργικῶς καὶ προληπτικῶς νὰ ἀπασχολούμεθα μὲ τὰς μελλοντικὰς αὐτὰς ἐκδηλώσεις καὶ νὰ κατευθύνωμεν αὐτὰς προσφόρως. Καὶ δὲν πρόκειται βέβαια πλέον περὶ οὐτοπιῶν ἀπωτάτου μέλλοντος, ἀλλὰ περὶ πραγματικότητων τῆς αὔριον. Διὰ τοῦτο πρέπει ἔνωρὶς νὰ ἐπιστήσωμεν τὴν προσοχὴν τῶν μεγάλων καὶ μικρῶν ἐκμεταλλεύσεων τῶν σχετικῶν κλάδων, τῶν βιομηχανιῶν τοῦ ἀνθρακος καὶ χάλυβος, τῶν χημικῶν κλπ. διὰ νὰ προὑπολογίζουσι τὰ μακρὰ σχέδιά των καὶ τὰς ἐπενδύσεις των ἔχοντες ὡς μέτρον τὴν νέαν ταύτην διαμόρφωσιν τῶν πραγμάτων. Μὲ αὐτὸ τὸ πνεῦμα θέλει ὁ Salin νὰ κατανοηθῇ ἡ ἐργασία αὐτοῦ, ὡς ἐπείγουσα καὶ σοβαρὰ ἐπὶ κλησὶς τῆς ἐνσυνειδήτου εὐθύνης τῆς Φυσικῆς ἐπιστήμης καὶ τῆς Οἰκονομικῆς πρὸς τὴν Πολιτικὴν καὶ τὴν Διοίκησιν.

Δ. Ε. Καλιτσονάκης

ΠΕΡΙΛΗΨΕΙΣ ΕΡΓΩΝ—SHORTER NOTICES

Banca dei Regolamenti Internazionali Relazione. Annuale 1o Apr. 1955—31 Marzo 1956, Basilea 1956.

26η Ἐκθεσις τῶν ἐργασιῶν τῆς Τραπεζῆς διεθνῶν Κανονισμῶν μετὰ γενικῆς ἐπισκοπῆσεως τῆς Παγκοσμίου Οἰκονομίας (Ἑλλάς σελ. 115).

Nations Unies : La Situation du logement en Europe. Genève 1956.

Ἐκθεσις τῶν συνθηκῶν οἰκῆσεως εἰς 23 Εὐρωπαϊκὰ Κράτη μεταξὺ τῶν ὁποίων καὶ ἡ Ἑλλάς (σελ. 21).

Nations Unies : Étude sur la Situation économique de l'Europe en 1955. Genève 1956.

Ὑπὸ τὴν εὐθύνην τῆς Γραμματείας τοῦ Ο.Η.Ε. ἐκδιδόμενον τὸ ἄνω δημοσίευμα, δὲν βαρύνει οὔτε τὴν Οἰκονομικὴν Ἐπιτροπὴν οὔτε τὰ σχετικὰ Κράτη. Εἶναι ἡ κατὰ σειρὰν ἐγγάτη ἐκδοσις τῆς Οἰκονομικῆς Καταστάσεως τῆς Εὐρώπης.